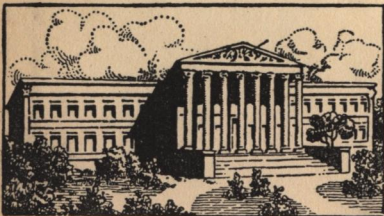

NE. MAGYAR KONVETAR 880-884

12097

880-1884

MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA

OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR

048844

KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

Új szépirodalmi könyvek!

DRASCHE-LÁZÁR ALFRÉD

ENYÉM VAGY!

Regény.

Ára 6 korona.

FELNER-DÉNES PÁL

AZ ÁRNYÉKEMBER

Regény.

Ára 6 kor. 60 fill.

HAVAS ALISZ

SZENT BORBÁLA KÉPE

Regény

Ára 6 korona.

KISS JENŐ SÁNDOR

A GÉP

Novellák.

Ára 4 kor. 80 fill.

MOLNÁR FERENCZ

URI DIVAT

Vígjáték három felvonásban.

Ára 5 korona.

A Franklin-Társulat kiadásai.

A

PÁL-UTCZAI FIÚK

ÍRTA

MOLNÁR FERENCZ

KIADJA:

LAMPEL R. Kk. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

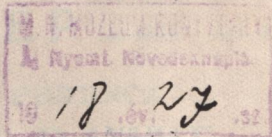
BUDAPEST

~~Aug. 1.~~
~~3482~~

12.097/882-884

~~12.097/880-884~~
~~048811~~

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

I.

Háromnegyed egykor, ép abban a pillanatban, mikor a természetrajzi terem katedrasztalán hosszú és sikertelen kísérletek után végre-valahára, nagynehezen, izgatott várakozás jutalmául a Bunsen-lámpa színtelen lángjában fellobbant egy gyönyörű, smaragdzöld csík, annak jeléül, hogy az a vegyület, melyről a tanár úr be akarta bizonyítani, hogy zöldre festi a lángot, a lángot csakugyan zöldre festette, mondom: pont háromnegyed egykor, ép ebben a diadalmas minutumban megpendült a szomszéd ház udvarán egy zongoraverkli s ezzel minden komolyságnak egyszeribe vége szakadt. Az ablakok tárva-nyitva voltak a meleg márcziusi napon s a friss tavaszi szellő szárnyán berepült a muzsika a tanterembe. Valami vidám magyar nóta volt, a mi a verkluból indulónak hangzott s olyan csinnadrattásan, olyan bécsiesen pengett, hogy az egész osztály mosolyogni szeretett volna, sőt voltak, a kik valóban mosolyogtak is rajta. A Bunsen-lámpában vígan lobogott a zöld csík s ezt valahogyan még csak bámulta az első padból néhány fiú. De a többiek kinéztek az ablakon, a melyen át a szomszédos kis házak teteit lehetett látni s a távolban, az aranyos déli napon a templomtornyot, melynek óráján a nagymutató vigasztalóan haladt a tizenkettős felé. És hogy kifigyeltek az ablakon, a muzsikával együtt más, ide nem

tartozó hangok is jöttek be a terembe. Tülköltek a lóvasuti kocsisok, valamelyik udvaron dalolt egy cselédlány, de egészen mást, mint a mit a zongoraverkli játszott. És izegni-mozogni kezdett az osztály. Némelyek turkálni kezdtek a padban a könyvek közt, a rendesebbek megtörölték a tollaikat, Boka becsukta a kicsiny, piros bőrrel bevont zsebtintatartóját, melynek igen ügyes szerkezete volt, úgy hogy sohase folyt ki belőle a tinta, csak akkor, ha zsebre vágta az ember, a Csele összeszedte a lapokat, a melyek nála a könyveket helyettesítették, mert a Csele gigerli volt és nem pakolta a hóna alá az egész könyvtárat, mint a többi, hanem csak a szükséges lapokat szokta volt elhozni, ezeket is gondosan elosztva összes külső és belső zsebeiben, a Csónakos az utolsó padban akkorát ásított, mint valami unatkozó viziló, a Weisz kifordította zsebeit és kiszórta belőle az összes délelőtti morzsákat, melyek ama kifliből maradtak ott, a melyet Weisz a tíz órától egy óráig terjedő időközben a zsebéből evett ki darabonként, a Geréb csoszogni kezdett a pad alatt a lábával, mint a ki úgy tesz, mintha föl akarna állani, a Barabás pedig minden szemérem nélkül terítette a pad alatt térdére a viaszkos vásznat, nagyság szerint rakván bele a könyveket s majd egy szíjjal akkorát húzván rajta, hogy a pad is megreccsent és ő maga bele-vörösödött, — egyszóval mindenki előkészületeket tett a távozásra s csak egyedül a tanár úr nem vett tudomást arról, hogy öt percz múlva vége lesz mindennek, mert a tanár úr végig hordozta szelid tekintetét a sok buksi gyereke fölött és így szólt :

— Mi az?

Nagy csönd lett erre. Halálos csönd. A Barabás kénytelen volt eleresztetni a szíjat, a Geréb maga alá kapta a lábát, a Weisz ismét befordította a zsebét, a Csónakos befogta a száját kezével és a tenyere mögött végezte be az ásítást, a Csele békében hagyta a «lapokat», a Boka hamar zsebvágta a piros tintatartót, melyből, a zsebet megérezve, rögtön szivárogni kezdett a szép kék antraczen.

— Mi az? — ismételte a tanár úr s ekkor már mindenki mozdulatlanul ült a helyén. Aztán az ablakra nézett, a melyen át vígan czinczogott be a verkliszó, mintegy éreztetve mindenkivel, hogy ő nem tartozik a tanári fegyelem alá. De a tanár úr azért szigorúan nézett a verkli irányában és így szólt:

— Csengey, csukd be az ablakot.

Csengey, a kis Csengey pedig, a ki «első pad első» volt, fölkelte és az ő komoly, szigorú kis pófájával az ablakhoz ment, hogy becsukja.

E pillanatban Csónakos kihajolt a padsor szélén és odasúgta egy kis szőke fiúnak:

— Vigyázz, Nemecek!

Nemecek hátra sandított, majd a földre nézett. Egy kis papirosgombóc gurult melléje. Fölvette, kihajtogatta. Az egyik oldalára ez volt írva: *Add tovább Bokának.*

Nemecek tudta, hogy ez csak címzés és hogy maga a levél, az igazi mondanivaló a papiros másik oldalán van. De Nemecek határozottan jellemes férfiú volt és nem akarta a más levelét elolvasni. Tehát ő is gombóczot csinált belőle, megvárta a kellő pillanatot, s most ő hajolt ki a két padsor között hagyott utcára és ő súgta:

— Vigyázz, Boka!

És most Boka nézett le a földre, a mely rendes közlekedési eszköze volt az üzeneteknek. Valóban, gurulva jött a kis papirosgombóc. A másik oldalára, tehát arra az oldalára, a melyet a szöke Nemecek becsületből nem olvasott el, ez volt írva :

«Délután háromkor közgyűlés. Elnökválasztás a grundon. Kihirdetni.»

Boka zsebrevágta a kis papirost és egy utolsót szorított már összecsomagolt könyvein. Egy óra volt. A villamos óra berregni kezdett és most már a tanár úr is tudta, hogy vége az órának. A Bunsen-lámpát eloltotta, a leczkét kijelölte és visszament a természetrajzi szertárba, a gyűjtemények közé, honnan minden ajtónyíláskor kitömött állatok, polczon tollászkodó kitömött madarak kandikálnak ki buta üvegszemükkel s a hol a sarokban csöndesen, de méltósággal állongott a titkok-titka, a rémek-réme, egy megsárgult emberi csontváz.

És az osztály egy percz alatt künn volt a teremből. A nagy oszlopos lépcsőházban vad rohanások történtek, melyek csak akkor szelidültek sietéssé, mikor egy-egy tanár magas alakja keveredett a zajgó gyerektömeg közé. Ilyenkor fékeztek a szaladók, egy-egy pillanatra csönd lett, de a mint a professzor a kanyarodónál eltűnt, újra elkezdődött a lefelé való lóverseny.

A kapun csak úgy dült kifelé a sok gyerek. Fele jobbra, fele balra oszlott. És tanárok jöttek köztük és ilyenkor lerepültek a kis kalapok. És mindnyája fáradtan, éhesen ballagott a ragyogóan napfényes utcán. Egy kis kábultság járt a fejükben, mely csak nagy lassan oszlado-

zott a sok vidám és életet jelentő látványra, a mit az utca nyújt. Mintha kiszabadult kis rabok lettek volna, úgy támolyogtak a sok levegőn és a sok napfényen, úgy kószáltak bele ebbe a lármás, friss, mozgalmas városba, a mely számukra nem volt egyéb, mint kocsik, lóvasútak, utcák, boltok zűrzavaros keveréke, a melyben haza kellett találni.

A Csele titokban törökmézre alkudott egy szomszédos kapu alatt. A törökmézes ember ugyanis szemérmetlenül fölemelte az árakat. A törökméz ára tudvalevőleg az egész világon egy krajczár. Ezt úgy kell érteni, hogy a törökmézes ember megfogja a kis bárdot s a mennyit a nagy darab fehér, mogyoróval spékelt masszából egy ütésre le tud belőle hasítani, az egy krajczárba kerül. Valamint hogy a kapu alatt minden egy krajczárba kerül, ez lévén az egység. Egy krajczár a fapálczikára nyársalt három szilva, három fél-füge, három prűnella, három fél-dió, mindmegannyi folyós czukorba mártva. Egy krajczár a nagy darab medveczukor és ugyancsak egy krajczár az árpaczukor. Sőt egy krajczár az úgynevezett diák-abrak is, mely apró staniczlikba van osztva s mely a legízletesebb keverékek egyike. Van ebben mogyoró, mazsola, malagaszőlő, czukordarabka, mandula, utczai szemét, szentjánoskenyér-törmelék és légy. Egy krajczárért a diák-abrak felöleli a gyáripár, a növény- és állatvilág igen sok termékét.

Csele alkudott, a mi azt jelenti, hogy a törökmézes ember fölemelte az árakat. A kereskedelem törvényeinek ismerői jól tudják, hogy az árak akkor is emelkednek, ha az üzletcsinálás veszélylyel jár. Így például drágák azok az ázsiai

teák, a melyeket rablóklakta vidékeken czipelnek végig a karavánok. Ezt a veszedelmet nekünk, nyugateurópai embereknek kell megfizetnünk. És a törökmézesben határozottan volt üzleti szellem, mert szegényt el akarták tiltani az iskola közeléből. Tudta jól, szegény feje, hogy ha el akarják tiltani, hát el is tiltják s minden czukorkészlete ellenére nem tud oly édesen mosolyogni az előtte elhaladó tanárookra, hogy azok benne az ifjúság ellenségét ne lássák.

— A gyerekek minden pénzüket annál az olasznál költik el, — mondogatták. És az olasz érezte, hogy üzletének nem lesz hosszú élete a gimnázium mellett. Tehát fölemelte az árakat. Ha már mennie kell innen, legalább nyerjen rajta valamit. És meg is mondta Cselének:

— Azelőtt volt minden egy krajczár. Ezután most minden két krajczár.

És a míg nagynehezen kinyögte ezeket a magyar szavakat, vadul hadonászott a levegőben a kis bárdal. Geréb odasúgott Cselének:

— Vágd a kalapodat a czukor közé.

Csele el volt ragadtatva ettől az eszmétől. Tyű, micsoda gyönyörűség lett volna ez! Hogy repültek volna jobbra-balra a czukrok! És hogy mulattak volna a fiúk!

Geréb, mint az ördög, suttogta fülébe a csábítás igéit:

— Vágd oda a kalapodat. Ez uzsorás.

Csele levette a kalapját.

— Ezt a szép kalapot? — mondta.

El volt tévesztve a dolog. Geréb rossz helyen tette a szép ajánlatot. Hiszen Csele gigerli volt és csak lapokat hozott a könyvekből.

— Sajnálod? — kérdezte tőle.

— Sajnálom, — mondta Csele. — De azért ne hidd, hogy gyáva vagyok. Én nem vagyok gyáva, csak a kalapot sajnálom. Én ezt be is bizonyíthatom, mert ha akarod, én a te kalapot nagyon szívesen odavágom.

Ilyet nem lehetett Gerébnek mondani. Ez majdnem sértés volt. Fel is fortyant. Ezt mondta :

— Ha már az én kalapomról van szó, hát odavágom én magam. Ez egy uzsorás. Ha félsz, menj el.

És azzal a mozdulattal, a mi nála a harciaságot jelentette, le is vette a kalapját, hogy szétüssön vele az ikszlábú asztalon, mely teli volt rakva cukorral.

De valaki megfogta hátul a kezét. Egy majdnem férfiasan komoly hang ezt kérdezte tőle :

— Mit csinálsz?

Geréb hátra nézett. Boka állt mögötte.

— Mit csinálsz? — kérdezte tőle ismét.

És komolyan, szeliden nézett rá. Geréb morgott egyet, mint az oroszlán, mikor az állatszelidítő a szemébe néz. Meghunyáskodott. A fejére tette a kalapot és vonogatta a vállát. Boka csendesen mondta :

— Ne bántsđ ezt az embert. Én szeretem, ha valaki bátor, de ennek semmi értelme nincs. Gyere.

És feléje nyujtotta a kezét. A keze csupa tinta volt. A tintatartó kedélyesen csöpögtette a zsebébe a sötétkék levét és Boka mitsem sejtve húzta ki a zsebéből a kezét. De ezzel nem törődtek. Boka a falhoz kente a kezét, a minek az lett a következménye, hogy a fal tintás lett, de a Boka keze viszont nem tisztult meg. A tintaügy azonban ezzel be volt fejezve. Boka karonfogta Gerébet

és elindultak a hosszú utcán. Mögöttük maradt a csinos kis Csele. Még hallották, a mint folytott hangon, a levert forradalmár bús lemondásával szólt az olasznak:

— Hát ha már ezentúl minden két krajczár, hát adjon két krajczárért törökmézet.

És belenyult finom kis zöld erszényébe. Az olasz pedig mosolygott és azon törhette a fejét, hogy mi volna, ha holnaptól kezdve minden — három krajczár volna? De ez csak álom volt. Ez olyasvalami volt, mint a mikor valaki azt álmodja, hogy minden forint egy százast ér. Nagyot sújtott a késsel a törökmézre s a lepattant szilánkot egy kis papirba tette.

Csele keserűen nézett rá.

— Hiszen ez kevesebb, mint azelőtt!

Az olaszt most már szemtelenné tette az üzleti siker. Vigyorogva szólt:

— Hát most drágább, hát most kevesebb.

És már egy új vevő felé fordult, a ki ezen az eseten okulva, a kezében tartotta a két krajczárt. És vagdosta a fehér czukormasszát a kis bárdal olyasvalami furcsa mozdulatokkal, mintha valami mesebeli középkori, óriási hóhér lett volna, a ki apró, mogyorófejű emberkéknak csapkodja le a fejüket egy kis arasznyi bárdal. Szinte vérengzett a törökmézben.

— Pfuj, — mondta Csele az új vevőnek — ne vegyen ennél. Ez egy uzsorás.

És egyszerre csapta be a szájába az egész törökmézet, a melyre a fele papir ráragadt, letéphetetlenül, de nem lenyalhatatlanul.

— Várjatok! — kiáltott Bokáék után és utánuk szaladt.

A sarkon érte őket utól s itt befordultak a

Pipa-utczába, a Soroksári-utcza felé. Összekapaszkodtak hárman; középütt Boka ment és magyarázott valamit csöndesen, komolyan, a hogy szokta. Tizennégy esztendő s arczán kevés nyoma volt még a férfiaságnak. De ha kinyitotta a száját, nyert néhány évet. A hangja mély volt, szelid és komoly. S a mit mondott, az is olyanforma volt, mint a hangja. Ritkán beszélt ostobaságot és nem mutatott semmi kedvet az úgynevezett csirkefogó-tempókhoz. Kisebb veszekedésekbe nem is szólt bele, sőt ha bírónak hívták, akkor is kitért. Ő már megtanulta, hogy az ítélet után az egyik fél mindig keserűséggel megy el és ezt a keserűséget a bíró iránt érzi. De mikor már elhatalmasodott a baj és a veszekedés akkora lett, hogy már-már tanári beavatkozás vált szükségessé, akkor közbelépett Boka, békíteni. És a ki békít, arra legalább nem haragszik egyik fél sem. Szóval okos fiúnak látszott Boka és úgy indult, mint a ki az életben — ha sokra nem is viszi, — de becsületes férfi gyanánt fogja a helyét megállni.

A hazamenés iránya azt követelte, hogy a Soroksári-utczából a Köztelek-utczába forduljanak be. A csöndes kis utcán édesen sütött a tavaszi nap s halkán dohogott a dohánygyár, mely az egyik oldalán véges-végig húzódik. A Köztelek-utczában mindössze két alak volt látható. A közepén álltak és vártak. Csónakos volt az egyik, az erős Csónakos, s a másik a kis szőke Nemecsek.

Mikor Csónakos meglátta a három összefogódzott kis legényt, örömében a szájába vette két ujját és egy akkorát füttyölt, mint valami gőzmozdony. Ez a fütty különben az ő külön-

legessége volt. Ezt nem tudta utána csinálni senki a negyedikben, sőt az egész gimnáziumban alig volt néhány fiú, a ki ezt a kocsis-fütytyöt értette volna. Mindössze talán csak Cinderről, az önképzőkör elnökéről tudták, hogy tud ilyen módon fütyölni, de Cinder csak addig fütyölt, a míg az önképzőkör elnökévé nem lett. Azontúl Cinder többé nem vette az ujját a szájába. Az önképzőkör elnökéhez, a ki minden szerdán délután a magyar-tanár mellett ült a katedrán, ez nem illett volna.

Tehát süvített egyet Csónakos. A fiúk oda-értek hozzá és megállottak a csoportban, az utca közepén.

Csónakos a kis Nemecsekhez fordult:

— Nekik még nem mondtad el?

— Nem, — mondta Nemecsek.

A többi mind egyszerre kérdezte:

— Mit?

Csónakos felelt a kis szőke helyett:

— A múziumban tegnap megint *einstandot* csináltak!

— Kik?

— Hát a Pásztorok. A két Pásztor.

Nagy csönd lett erre.

Ehhez tudni kell, mi az az *einstand*. Ez különleges pesti gyerekszó. Mikor valamelyik erősebb fiú golyózni, tollazni vagy szent-jánoskenyér-magba — pesti nyelven: *boxenliebe* — játszani lát magánál gyöngébbet s a játékot el akarja venni tőlük, akkor azt mondja: *einstand*. Ez a csúf német szó azt jelenti, hogy az erős fiú hadizákmánynak nyilvánítja a golyót s a ki ellenállni merészel, azzal szemben erőszakot fog használni. Az «*einstand*» tehát hadüzenet is. Egyszer-

smind az ostromállapotnak, az erőszaknak, az ököljognak és a kalóz-uralomnak rövid, de velős kijelentése.

Csele szólalt meg elsőnek. Borzadva mondta a finom Csele :

— Einstandot csináltak?

— Azt, — mondta erre neki bátorodva a kis Nemecek, miután látta, hogy a dolog mily hatást tett.

Most Geréb fakadt ki :

— Ezt nem lehet tovább tűrni! Én már régen mondom, hogy kell valamit csinálni, de Boka mindig savanyú pofákat vág. Ha nem csinálunk semmit, még meg is vernek bennünket.

Csónakos a szájába vette a két ujját annak jeléül, hogy most füttyölni fog örömeiben. Ő minden forradalomhoz kész volt örömmel csatlakozni. De Boka lefogta a kezét :

— Ne süketíts meg, — szólt rá. És komolyan kérdezte a kis szökétől :

— Hát hogy történt?

— Az einstand?

— Az. Mikor volt?

— Tegnap délután.

— Hol?

— A múziumban.

A múzeumkertet hívják gy.

— Hát mondd el, úgy, a hogy volt, de pontosan, úgy, a hogy volt, mert nekünk az igazat kell tudnunk, ha csinálni akarunk ellenük valamit...

A kis Nemecek izgatott volt, mikor érezte, hogy egy fontos dolog középpontjává válik. Ez ritkán esett meg vele. A Nemecek mindenkinek levegő volt. Se nem osztott, se nem szorított, mint az egy a számtanban. Senki se törődött

vele. Jelentéktelen kis sovány fiú volt, gyönggyerek. És talán éppen ez tette alkalmassá arra, hogy jó legyen áldozatnak. Elkezdett beszélni s a fiúk összedugták fejüket.

— Úgy volt, — mondotta — hogy ebéd után kimentünk a múziumba, a Weisz meg én, meg a Richter, meg a Kolnay, meg a Barabás. Előbb métát akartunk játszani az Eszterházy-utczában, de a lapda a reálistáké volt és azok nem engedték. Akkor azt mondja Barabás: «Menjünk be a múziumba és golyózzunk a falnál.» És akkor mind bementünk a múziumba és golyózni kezdtünk a falnál. Azt játszottuk, hogy mindenki gurít egy golyót és a kinek a golyója eltalál egy olyan golyót, a mi már oda van gurítva, akkor azé az összes golyó. És sorba gurítottuk a golyókat, már volt a falnál vagy tizenöt golyó és volt közte két üveg is. És akkor egyszerre csak azt kiáltja a Richter: «Vége van, jönnek a Pásztorok!» És a sarkon jöttek is a Pásztorok, zsebre volt dugva a kezük és lehajtották a fejüket és olyan lassan jöttek, hogy mi mindnyájan nagyon megijedtünk. Hát hiába is voltunk mi öten, ők ketten olyan erősek, hogy tízet is elvernek. És nem is szabad minket úgy számítani, hogy mi öten vagyunk, mert ha baj van, akkor a Kolnay is elszalad és a Barabás is elszalad, hát csak hármat szabad számítani. Esetleg én is elszaladok, hát csak kettőt szabad számítani. És ha esetleg mind az öten elszaladunk, akkor se ér az egész semmit, mert a Pásztorok a legjobb futók az egész múzeumban és mink hiába szaladunk, mert utólérnek. Hát csak jöttek a Pásztorok, egyre közelebb jöttek és nézték nagyon a golyókat. Mondom a Kolnaynak: «Te, ezeknek tetszik a mi golyónk!»

És még a Weisz volt a legokosabb, mert ő mindig azt mondta : «Gyönnek, gyönnek, ebből a gyövéből nagy einstand lesz!» De én azt gondoltam, hogy nem fognak minket bántani, hiszen mi soha nem csináltunk nekik semmit. És eleinte nem is bántottak, csak odaálltak és nézték a játékot. A Kolnay azt súgta a fülembe : «Te, Nemecek, hagyjuk abba.» Azt mondom neki : «Hogyne, majd éppen most, a mikor te gurítottál és nem találtál! Most rajtam a sor. Ha megnyerem, abbahagyjuk.» Közben a Richter gurított, de annak már reszkett a keze a félelemtől és félszemmel a Pásztorokra nézett, hát persze, hogy nem talált. De a Pásztorok nem is mozdultak, csak ott álltak, zsebre dugott kézzel. Akkor aztán én gurítottam és találtam. Megnyertem az összes golyókat. És oda akarok menni, hogy összeszedjem, volt már vagy harmincz golyó, de elémbe ugrott az egyik Pásztor, a kisebbik, és rám kiáltott : *Einstand!* Én hátrahéztam és a Kolnay meg a Barabás már szaladtak, a Weisz a falnál állt és sápadt volt, a Richter meg még gondolkozott, hogy szaladjon-e vagy nem. Én próbáltam előbb becsületesen. Azt mondtam : «Kérem, ehhez maguknak nincs joguk.» De akkor már az öregebbik Pásztor szedte fel a golyókat és rakta be a zsebébe. A fiatalabbik meg megfogta a mellemen a kabátomat és rám kiáltott : «Nem hallottad, hogy einstand?» Hát persze, aztán én se szóltam semmit. A Weisz pityeregni kezdett a falnál. És a Kolnay meg a Kende a múzeum sarkából kukucskáltak vissza, hogy mi történik. És a Pásztorok mind fölszedték a golyókat és egy szót se szóltak, csak tovább mentek. Ez volt az egész.

— Hallatlan! — mondá fölháborodva Geréb.

— Valóságos rablás!

Ezt Csele mondta. Csónakos süvített egyet, annak jeléül, hogy puskaporos a levegő. Boka csöndesen állt és gondolkozott. Mindenki őt figyelte. Mindenki arra volt kíváncsi, hogy mit fog Boka szólni ezekhez a dolgokhoz, a miket már mindenki panaszott hónapok óta s a miket eddig Boka nem vett komolyan. Ez az eset azonban, ennek az esetnek kiáltó igazságtalansága még Bokát is megindította. Halkan szólt:

— Hát most csak menjünk ebédelni. Délután találkozunk a grundon. Ott mindent meg fogunk beszélni. Most már én is azt mondom, hogy ez hallatlan dolog!

Mindenkinek tetszett ez a kijelentés. Boka nagyon rokonszenves volt ebben a pillanatban. Szeretettel néztek rá a fiúk, mosolyogva nézték okos kis fejét, ragyogó fekete szemét, a melyben most valami harcias tűz lobogott. Szerették volna megcsókolni Bokát, a miért végre ő is felháborodott.

Elindultak hazafelé. Egy vidám harang kongott valamerre a Józsefvárosban, a nap süttött és minden szép volt és minden örömmel volt teli. A fiúk nagy dolgok előtt állottak. Mindenikben fellobbant a tettvágy s mindeniket izgatta, hogy most már mi lesz? Mert ha Boka mondta, hogy valami lesz, akkor lesz valami!

Mentek, mendegéltek az Üllői-út felé. Csónakos hátra maradt Nemecekkel. Mikor Boka hátrafordult feléjük, mind a ketten a dohánygyár egyik pinczeablakánál állottak, melyre vastag sárga rétegben rakódott le a finom dohánypor.

—Tubák! — kiáltott vígan Csónakos, újra

süvített egyet és telegyömösözte az orrát a sárga porral.

Nemecsek szívből nevetett, a kis majom. Ő is odanyúlt és felszippantott vékony kis újjahegyről egy kicsit a dohányporból. És tüsszögve vonultak végig ketten a Köztelek-utczán, boldog örömet érezve e fölfedezésen. Csónakos nagyokat, bömbölőeket tüsszentett, mint valami ágyú. A kis szöke meg csak prüszkölt, mint a tengeri nyúl, ha bosszantják. És prüszköltek, nevettek, szaladtak s ebben a perczen ez oly nagy boldogság volt, hogy még azt a nagy igazságtalanságot is elfelejtették, a mire Boka, maga Boka, a csöndes és komoly Boka is azt mondta, hogy hallatlan.

II.

A grund . . . Ti szép, egészséges alföldi diákok, a kiknek csak egyet kell lépnetek, hogy künn legyetek a végtelen rónán, a csodálatos nagy kék bura alatt, melynek égbolt a neve, a kiknek a szemetek hozzászokott a nagy távolságokhoz, a messzenézéshez, a kik nem éltek magas házak közé ékelve, ti nem is tudjátok, mi a pesti gyerekek egy üres telek. A pesti gyerekek ez az alföldje, a rónája, a síksága. Ezt jelenti számára a végtelenséget és a szabadságot. Egy darabka föld, melyet egyik oldaláról dűledező palánk határol s melynek többi oldalain nagy házfalak merednek az ég felé. Most már a Pál-utczai *grundon* is nagy, négyemeletes ház szomorkodik, tele lakóval, a kik közül talán egy se tudja, hogy ez a darabka föld néhány szegény pesti kis diáknak a fiatalságát jelentette.

A grund maga üres volt, mint a hogy ez üres telekhez illik is. A palánkja a Pál-utca felől húzódott végig. Jobbról-balról két nagy ház határolta s hátul . . . igen, hátul volt az, a mi a grundot nagyszerűvé, érdekessé tette. Itt tudniillik egy másik nagy telek következett. Ezt a másik nagy telket egy gőzfűrészelő czég bérelte s a telek telisteli volt farakásokkal. Szabályos koczkákba rakva állott itt az ölfa s a hatalmas koczkák közt kis utcák voltak. Valóságos labirintus. Ötvenhatvan kis szűk utca keresztezte egymást a néma, sötét farakások közt, s nem volt könnyű dolog ebben a labirintusban eligazodni. A ki mégis nagynehezen keresztülvergődött rajta, az egy kis térre jutott, a melyen kis házikó állt. Ez a házikó volt a gőzfűrész. Furcsa, titokzatos, félelmes kis ház volt. Nyáron a vadszőlő véges-végig befutotta s a zöld lomb közül pőfögött ki a karcsú kis fekete kémény, a mely az óramű pontosságával, szabályos időközökben köpködté a tiszta fehér gőzt. Ilyenkor azt hitte volna az ember, ha messziről hallotta, hogy a farakások közt valahol egy gőzmozdony kínlódik, a mely nem tud elindulni.

A házikó körül nagy, otromba fáskocsik állottak. Időről-időre az egyik kocsi odaállott a ház eresze alá s akkor recsegés-ropogás hallatszott. A házikó eresze alatt volt egy kis ablak s az ablakból deszkavályú nyúlt ki. Mikor a kocsi odaállott a kis ablak alá, egyszerre csak potyogni kezdett a deszkavályúból az aprófa s szinte csurgott a nagy kocsiba, olyan szaporán jött. És mikor a kocsi tele lett aprófával, a kocsis kiáltott egyet. Erre abbamaradt a kis kémény pőfögése, egyszeribe nagy csönd támadt a házikóban, a kocsis rászólt a lovakra és a lovak elindultak

a tele kocsival. Aztán másik kocsi állt az eresz alá, éhesen, üresen s akkor megint puffogni kezdett a gőz a fekete vaskéményben és megint potyogott az aprófa. És ez így ment évek óta. A mi fát a kis házban felaprózott a masina, a helyett nagy szekerek újat hoztak a telekre. Így azután sohse fogyott el a farakás a nagy udvarról és sohse szűnt meg a gőzfűrészsivítása. Néhány csenevész eperfa állott a kis ház előtt s az egyik eperfa tövében fakalyiba volt összetákolva. Ebben lakott a tót, a ki éjszaka a fát őrizte, hogy el ne lopják, vagy föl ne gyújtsák.

Hát kellett ennél gyönyörűbb hely a mulatozásra? Nekünk, városi fiúknak bizony nem kellett. Ennél szebbet, ennél indiánosabbat mi el se tudtunk képzelni. A Pál-utczai telek gyönyörű síkfeld volt s ez volt az, a mi az amerikai prairieket helyettesítette. A hátulsó rész, a fatelep, ez volt minden egyéb: ez volt a város, az erdő, a sziklás hegyvidék, szóval mindennap az volt, a mivé éppen aznap kinevezték. És valahogy azt ne higgyétek, hogy védtelen hely volt a fatelep! Az egyes nagyobb farakások tetejében várak, erődök voltak építve. Hogy melyik pontot kell megerősíteni, azt Boka határozta meg. Az erődöt azonban Csónakos meg Nemecek építette. Négy-öt ponton volt erőd és minden erődnek megvolt a maga kapitánya. Kapitány, főhadnagy, hadnagy. Ez volt a hadsereg. Közlegény, fájdalom, nem volt, csak egy. Az egész grunden, a kapitányok, főhadnagyk és hadnagyk egyetlen közlegénynek parancsoltak, egyetlen közlegényt execziroztattak, egyetlen közlegényt ítéltek holmi kihágásokért várfogságra.

Talán nem is kell mondani, hogy ez az egyetlen

közlegény Nemecek volt, a kis szőke Nemecek. A kapitányok, főhadnagyok és hadnagyok csak amúgy kedélyesen szalutáltak egymásnak a grundon, még ha százszor is találkoztak egy délután. Úgy kutyafuttában emelték a kezüket a sapkájukhoz és azt mondták egymásnak:

— Szervusz!

Csak a szegény Nemeceknek kellett magát minduntalan haptákba vágnia és némán, mereven szalutálni. És a ki csak elsétált előtte, mind rákiáltott:

— Hogy állasz?!

— Össze a sarkot!

— Ki a mellet, be a hasat!

— Hapták!

És Nemecek boldogan engedelmeskedett mindenkinek. Olyan fiúk is vannak, a kiknek öröm az: szépen engedelmeskedni. De a legtöbb fiú mégis parancsolni szeret. Ilyenek az emberek. És ezért volt természetes dolog az, hogy a grundon mindenki tiszt volt, csak éppen Nemecek volt a közlegény.

Délután fél háromkor még senki se volt a grundon. A kalyiba előtt lópokrócz volt a földön és ezen aludt édesen a tót. A tót mindig nappal aludt, mert éjszaka a farakások közt kóborolt, vagy fönn ült az egyik erődben és bámulta a holdvilágot. A gőzfűrész zúgott, a kis fekete kémény köpködte a hófehér gőzfelhöcskéket és az aprófa potyogott a nagy kocsiba.

Fél három után néhány perczczel megcsikordult a Pál-utczai kis ajtó és bejött rajta Nemecek. Egy nagy darab kenyeret húzott ki a zsebéből, körülnézett, s miután látta, hogy még senki sincs itt, csöndesen majszolni kezdte a kenyérhéjját.

De előbb gondosan bereteszelte az ajtót, mert a grund törvényei közt az volt egyike a legfontosabbaknak, hogy a ki bejön, tartozik maga után bereteszelni az ajtót. A ki ezt elmulasztotta, annak várfogság járt. Általában igen nagy volt a katonai fegyelem.

Nemecsek leült egy kőre, ette a kenyérhéjját és várta a többit. Ma nagyon érdekesnek ígérkezett a grund. A levegőben volt, hogy ma nagy dolgok fognak történni s mi tagadás, Nemecsek e pillanatban nagyon büszke volt arra, hogy ő is tagja a grundnak, a Pál-utczai fiúk híres társaságának. Majszolta egy ideig a kenyeret s aztán unalmában sétálni indult a farakások felé. A kis utcákban mászkált s egyszer találkozott a tót nagy fekete kutyájával.

— Hektor! — kiáltott rá barátságosan, de Hektor egy csöpp kedvet nem mutatott arra, hogy a köszöntést viszonzozza. Röpké kis farkcsóválást jelzett, a mi a kutyáknál olyanforma jelentőségű, mint mikor mi siettünkben megbillentjük a kalapunkat. Azzal tovább vágatott és dühösen ugatott. A szőke Nemecsek pedig utána szaladt. A Hektor egy farakás alatt állott meg s azt ugatta nagy hévvel. A farakás egyike volt azoknak, a melyekre a fiúk erődöt építettek. Fenn, a rakás tetején védőfal volt hasábfákból és egy vékony pálczikán kicsi piros-zöld zászló lengett. A kutya körülugrálta az erődöt és szünet nélkül ugatott.

— Mi lehet ez? — kérdezte a kis szőke a kutyától, mert a kis szőke nagy barátságban volt a fekete kutyával. Talán azért, mert rajta kívül Hektor volt az egyetlen közlegény a hadseregben.

Felnézett az erődre. Nem látott fenn senkit,

de érezte, hogy valaki motoszkál az ölfák közt. Hát neki indult és fölkapaszkodott a kiálló végeken. Feleúton volt, a mikor tisztán és világosan hallotta, hogy valaki teszi-veszi fönn a fadarabokat. Dobogni kezdett a szíve s most kedve lett volna visszafordulni. De mikor lenézett és lenn meglátta Hektort, megint nekibátorodott.

— Ne félj, Nemecsek, — mondta magának és óvatosan kapaszkodott tovább. Minden foknál újra bátorította magát. Egyre ezt mondogatta :

— Ne félj, Nemecsek. Ne félj, Nemecsék.

És felért a farakás tetejére. Ott még egy utolsó «ne félj, Nemecsek»-et mondott, mikor az erőd alacsony falán át akart lépni, de ijedtében a levegőben maradt az a lába, a melyikkel lépni akart.

— Jesszus! — kiáltotta.

És hanyatt-homlok kapaszkodott vissza lefelé a fokokon. Mikor a földre ért, hangosan dobogott a szíve. Fölnézett az erődre. A zászló mellett, jobb lábát az erőd falára téve, állott fönn Áts Feri, a rettenetes Áts Feri, mindnyájuk ellensége, a fűvészkertiek vezére. Bő vörös ingét lobogtatta a szél, ő pedig gúnyosan mosolygott. Csöndesen szólt le a kis fiúnak :

— Ne félj, Nemecsek.

De Nemecsek akkor már félt, sőt szaladt. A fekete kutya utána rohant s együtt kanyarogtak a farakások közt, vissza a grund felé. A szél szárnyán utánuk repült Áts Feri gúnyos kiáltása :

— Ne félj, Nemecsek!

De mire a telekről visszaneézett, már nem volt fenn a tetőn az Áts Feri vörös inge. Hanem a zászló is hiányzott az erődről. A kis piros-zöld

zászlót, a melyet a Csele nővére varrt, magával vitte. Eltünt a farakások közt. Talán kiment a Mária-utczán, a gőzfűrészfélől, de az is meglehet, hogy elrejtőzött valahol a barátaival, a Pásztorfiúkkal.

És arra a gondolatra, hogy a Pásztorok is itt vannak, végig ment a hideg Nemecsek hátán. Ő már tudta, mi az: a Pásztorokkal találkozni. De Áts Ferit most látta először közelről. Nagyon megijedt tőle, de őszintén megvallva, tetszett neki a fiú. Szép, vállas, barna fiú volt s pompásan illett rá a bő vörös ing. Ez valami harcziasságot adott a megjelenésének. Valami «garibaldis» volt abban a vörös ingben. A fűvészkertiek különben mind vörös inget hordtak, mert mind utánozták Áts Ferit.

A grund palánkjának ajtaján szabályos egymásutánban négyet koppantottak. Nemecsek fölélezett. A négy koppantás a Pál-utczai fiúk jele volt. Odarohant a bereteszelt ajtóhoz és kinyitotta. Boka jött Cselével meg Gerébbel. Nemecsek alig várta, hogy elmondhassa nekik a félelmetes újságot, de azért nem feledkezett meg arról, hogy ő közlegény s hogy mivel tartozik a főhadnagyoknak és a kapitányoknak. Tehát haptákba állott és feszesen szalutált.

— Szervusz! — mondták az újonjöttek. — Mi újság? Nemecsek a levegőbe kapkodott és szeretett volna mindent egyszerre, egy szuszra elmondani.

— Borzasztó! — kiáltotta.

— Micsoda?

— Rettenetes!

— Nem fogjátok elhinni!

— De micsoda?

— Áts Feri itt volt!

Most a másik három legényen volt a sor. Hirtelen elkomolyodtak.

— Nem igaz! — mondta Geréb.

Nemecsek a mellére tette a kezét:

— Isten bizony!

— Ne esküdjözzél, — szólt rá Boka s hogy nagyobb nyomatékot adjon a szavának, rákiáltott:

— Hapták!

Nemecsek összecsapta a sarkát. Boka odalépett hozzá:

— Részletesen mondd el, mit láttál.

— Mikor odamentem az utcák közé, — mondta, — a kutya ugatott. Utána mentem és valami recsegést hallottam a középső czitadellában. Fölmásztam rá és fönn állott Áts Feri vörös ingben.

— Fönn állott? A czitadellán?

— Fönn! — mondta a kis szöke és majdnem megesküdtött megint. Már a mellén volt a keze, de Boka szigorú pillantására visszakapta. És hozzátette:

— A zászlót is elvitte.

Csele fölszisszent:

— A zászlót?

— Azt.

Odaszaladtak mind a négyen. Nemecsek szérenyen leghátul szaladt, részben azért, mert ő közlegény volt, részben azonban azért, mert nem lehetett tudni, hátha ott bújkál még az utcákban Áts Feri. Az erőd előtt megállottak. Valóban a zászló hiányzott. Még a nyele se volt ott. Mindnyájan nagyon izgatottak voltak, csak Boka tartotta meg a hidegvérét.

— Mondd meg a nővérednek, — fordult

Cseléhez, — hogy holnapra csináljon új zászlót.

— Igen ám, — szólt Csele, — de már nincsen több zöld szövetje. Piros még van, de zöld már nincs.

Boka nyugodtan intézkedett:

— Fehér van?

— Van.

— Hát akkor csináljon egy piros-fehér zászlót. Ezentúl piros-fehér lesz a színünk.

Ebben megnyugodtak. Geréb rákiáltott Nemecsekre:

— Közlegény!

— Jelen!

— Holnapra javítsa ki a törvényekben, hogy ezentúl nem piros-zöld a színünk, hanem piros-fehér.

— Igenis, főhadnagy úr.

És Geréb kegyelmesen vetette oda a feszesen álló kis szőkének:

— Pihenj!

A kis szőke pedig «pihent». A fiúk felmásztak a várba és konstataáltak, hogy a zászló nyelét letörte Áts Feri. A nyél oda volt szögezve s az a kis darabja, a mi a szög alatt volt, még most is ott búslakodott.

A grundról kiáltások hallatszottak:

— Hahó, hó! Hahó, hó!

Ez volt a jelszavuk. Úgy látszik, már megérkeztek a többiek is és keresték őket. Élesen hangzott a sok gyerektorokból:

— Hahó, hó! Hahó, hó!

Csele odaintette magához Nemecseket:

— Közlegény!

— Jelen!

— Feleljen a többieknek!

— Igenis, hadnagy úr.

És tölcseért csinálva a szája előtt a tenyeréből, kieresztette vékony kis gyerekhangját:

— Hahó, hó!

Azzal lemásztak és megindultak a síkság felé. A síkság közepén csoportba verődve álltak a többiek: Csónakos, Weisz, Kende, Kolnay és még néhányan. Mikor Bokát meglátták, mind haptákba állottak, mert ő volt a kapitány.

— Szervusztok! — mondta Boka.

Kolnay kiállott a csomóból.

— Alássan jelentem, — mondta — mikor bejöttünk, a kis kapu nem volt bezárva. A törvény szerint pedig a kapunak belülről be kell reteszelve lennie.

Szigorúan nézett hátra Boka a kísérete felé. És a többiek is mind Nemecekre néztek. Nemeceknek már megint a mellén volt a keze és épp esküdni akart, hogy nem ő hagyta nyitva az ajtót, mikor a kapitány megszólalt:

— Ki jött be utoljára?

Nagy csönd lett. Senki se jött be utoljára. Egy pillanatig hallgatott mindenki. És ekkor Nemeceknek földerült az arcza. Megszólalt:

— A kapitány úr jött be utoljára.

— Én? — mondta Boka.

— Igen.

Kissé gondolkozott.

— Igazad van, — mondta aztán komolyan. — Elfelejtettem bereteszolni az ajtót. Ezért írja fel a nevemet a fekete könyvbe, főhadnagy úr.

Gerébhez fordult. Geréb kivett a zsebéből egy kis fekete notesz-könyvet és nagy betűkkel beleírta: «Boka János». És hogy tudja is miről

van szó, melléje jegyezte: «ajtó». — Ez tetszett a fiúknak. Boka igazságos fiú volt. Ez az önbüntetés oly gyönyörű példája volt a férfiaságnak, aminőt még a latin órán se lehetett hallani, pedig a latin óra tele van római jellemekkel. De Boka is ember volt. Boka se volt ment minden gyöngeségtől. Feliratta ugyan magát, de odafordult Kolnayhoz, aki a nyitott ajtót bejelentette:

— Neked pedig ne járjon mindig a szád. Főhadnagy úr, írja fel Kolnayt árulkodásért.

A főhadnagy úr megint előkaparásztta a rettenetes noteszt és beleírta Kolnayt. Nemicsek pedig, aki leghátul állott, örömeiben egy csöndes kis csárdást tánczolt, hogy ez egyszer nem őt írják be a könyvbe. Mert tudni kell, hogy a könyvben egyéb se volt olvasható, mint a Nemicsek neve. Mindig, mindenért, mindenki csak őt iratta fel. És a törvényszék, mely minden szombaton ült össze, mindig őt ítélte el. Hiába, ez így volt. Ő volt az egyetlen közlegény.

És most nagy megbeszélés következett. Néhány percz multán mindenki tudta a nagy ujságot, hogy Áts Feri, a vörösingések kapitánya ide merészkedett, a grund szívébe, felmászott a középső czitadellába és elvitte a zászlót. A szörnyűködés általános volt. Az egész társaság Nemicseket vette körül, a ki egyre újabb és újabb részletekkel toldotta meg a szenzációs hírt:

- És mondott neked valamit?
 - Hogyne! — büszkélkedett Nemicsek.
 - Mit?
 - Rám kiáltott.
 - Mit kiáltott?
 - Azt kiáltotta, hogy: «Nem félsz, Nemicsek?»
- Itt nyelt egyet a kis szöke, mert érezte, hogy

ez nem volt egészen igaz. Sőt épp az ellenkezője volt az igazságnak. Mert ez úgy hangzott, mintha ő nagyon is bátor lett volna, úgy, hogy ezen Áts Feri is elcsodálkozott és rászólt: «Nem félsz, Nemecek?»

— És te nem féltél?

— Nem én. Megálltam az erőd alatt. Aztán ő oldalt lemászott és eltűnt. Elszaladt.

Geréb közbe kiáltott:

— Az nem igaz! Áts Feri még soha sem szaladt el senki elől!

Boka ránézett Gerébre.

— Ejnye, de véded! — mondta.

— Csak azért mondom, — szólt egy kicsit csöndesebb hangon Geréb — mert az nem valószínű, hogy Áts Feri megijedt Nemecektől.

Erre mindnyájan nevettek. Igazán, ez nem volt valószínű. Nemecek zavartan állt a csomó közepén és a vállát vonogatta. Aztán Boka állott a közepre:

— Hát itt tenni kell valamit, fiúk. Mára ügyis elnökválasztást hirdettünk. Elnököt fogunk választani, még pedig teljhatalmu elnököt, a ki nek minden parancsát vakon kell teljesíteni. Meglehet, hogy a dologból háború lesz és akkor szükség van valakire, a ki a dolgokat előre elintézzze, mint az igazi csatában. Közlegény, álljon elő. Hapták. Vágjon annyi darabka papirost, ahányan vagyunk és mindenki reá fogja írni a papírra, hogy kit akar elnöknek. A papirokat majd egy kalapba dobjuk és a ki a legtöbb szavazatot kapja, az lesz az elnök.

— Éljen! — kiáltották egyszerre mind és Csónakos a szájába vette két ujját és olyat füttyölt, mint egy cséplőgép. Notesz-könyvekből

papirlapok kerültek elő és Weisz elővette a czeruzáját. Hátral kétten azon veszekedtek, hogy kinek a kalapját érje a megtiszteltetés. Kolnay és Barabás, a kiknek mindig volt bajuk egymással, már majd hogy öltre nem mentek. Kolnay azt mondta, hogy a Barabás kalapja nem jó, mert zsiros. Kende viszont azt állította, hogy a Kolnay kalapja még zsirosabb. Erre rögtön zsirpróbát is tartottak. Kis késsel vakargatták egymás kalapjában a belső bőrszallagot. De már akkor késő is volt. Csele odaadta a közczélra csinos kis fekete kalapját. Hiába, kalap dolgában Cselén nem tett túl senki.

Nemecsek azonban, legnagyobb meglepetésre, a helyett, hogy szétoztotta volna a czédulákat, felhasználta az alkalmat, hogy a közfigyelem egy pillanatra feléje terelődött és piszkos kis kezébe szorítva a czédulákat, előlépett. Haptákba vágta magát és remegő hangon így szólt :

— Kérem, kapitány úr, az mégse járja, hogy én itt egyedül legyek közlegény... már azóta, mióta a társaságot megalapítottuk, mindenki tiszt lett, csak én vagyok még mindig közlegény és nekem mindenki parancsol... és mindent nekem kell csinálnom... és... és...

Itt nagyon elérzékenyedett a szőke és finom kis arczán kövér könnycseppek kezdtek végigfolyni.

Csele előkelően szólott :

— Ki kell zárni. Sír.

Egy hang megszólalt hátul :

— Bög.

Mind nevettek. És ez végképpen elkéséřítette Nemecseket. Nagyon fájt szegénykének a szíve s most aztán szabadjára eresztette a könnyeit. Zokogott és sírás közben ezt mondta :

— Nézzétek meg . . . a . . . a . . . fekete könyvben is . . . is . . . én vagyok mindig beírva . . . én . . . én . . . én vagyok a kutya . . .

Boka nyugodtan szólt :

— Ha azonnal nem hagyod abba a bögést, többé nem jöhetsz velünk. Poczkokkal nem játszunk.

A «poczok» szó aztán megtette a hatását. Nemecek, szegény kis Nemecek nagyon megijedt és lassankint abbahagyta a sírást. A kapitány pedig a vállára tette a kezét :

— Ha jól viseled magad és kitünteted magad, májusban még tiszt lehet belőled. Most egyelőre megmaradsz közlegénynek.

A többiek ezt helyeselték, mert ha Nemecek is tisztté lett volna a mai napon, igazán nem ért volna az egész semmit. Nem lett volna kinek parancsolni. Felharsant Geréb éles hangja :

— Közlegény, hegyezze meg ezt a czeruzát.

A markába nyomták a Weisz czeruzáját, melynek a hegye a zsebben, a golyók közt le-törött. És a közlegény engedelmesen vette át a czeruzát, könnyes szemmel, könnyes arczczal állt haptákba s aztán elkezdte hegyezni, hegyezni, egy kicsit szepegve-szipogva, a hogy nagy sírás után szokás és minden bánatát, kis szívének minden keserűségét belehegyezte ebbe a kettes számú Hardtmuth-czeruzába.

— Me . . . meg van hegyezve, főhadnagy úr.

Visszaadta és nagyot sóhajtott. S ezzel a sóhajttással egyelőre le is mondott az előléptetésről.

Kiosztották a czédulákat. Mindenki félre vonult, mindenki külön ment, mert ez nagy és fontos ügy volt. Aztán a közlegény összeszedte

a czédulákat és beledobta valamennyit a Csele kalapjába. Mikor a Csele kalapját körülvitte, oldalba lökte Barabás Kolnayt:

— Ez is zsíros.

Kolnay belenézett a kalapba. És érezték mind a ketten, hogy nincs többé min szégyenkezniök. Ha már a Csele kalapja is zsíros, akkor már igazán vége a világnak.

Az összegyűjtött czédulákat Boka olvasta fel és mindeniket átadta a mellette álló Gerébnek. Tizennégy czédula gyűlt össze. Sorba olvasta: Boka János, Boka János, Boka János. Aztán egyszer ezt olvasta: Geréb Dezső. A fiúk összenéztek. Tudták, hogy ez a Boka czédulája volt. Udvariasságból szavazott Gerébre. Aztán megint csupa Boka János következett. És akkor megint egy Geréb Dezső. És végül még egy Geréb Dezső. Tehát tizenegy szavazata volt Bokának és három Gerébnek. Geréb zavartan mosolygott. Most történt először, hogy nyiltan a vetélytársa volt a társaságban Bokának. És jól esett neki ez a három szavazat. Bokának azonban a három közül kettő fájt. Egy pillanatig gondolkozott azon, hogy ki lehet az a kettő, a kinek ő nem tesz, de aztán belenyugodott.

— Tehát engem választottatok elnökké.

Megint éljeneztek és Csónakos megint füttyölt. Nemecseknek még könnyes volt a szeme, de azért óriási lelkesedéssel éljenzett. Szerette Bokát nagyon.

Az elnök pedig intett, hogy csönd legyen, mert beszélni akar.

— Köszönöm, fiúk, — mondta — és azonnal lássunk is hozzá a dolgunkhoz. Azt hiszem, mindnyájan tisztába vagytok azzal, hogy a

vörösingések el akarják tőlünk venni a grundot és a farakásokat. Már tegnap is elvették a fiúktól a golyókat a Pásztorok és ma itt bujkált Áts Feri és elvitte a zászlónkat. Előbb-utóbb ide fognak jönni, hogy minket innen elkergetsenek. Már pedig mi ezt a helyet meg fogjuk védelmezni.

Csónakos közbe bömbölt :

— Éljen a grund!

És fölrepültek a kalapok. Mindenki teli torokkal, lelkesen kiáltotta :

— Éljen a grund!

Szétnéztek a szép nagy telken és a farakásokon, melyeket beragyogott az édes tavaszi délután napja. Látszott a szemükön, hogy szeretik ezt a kis darabka földet és hogy meg is küzdenének érte, ha arra kerülne a sor. Ez a hazaszeretnek egy neme volt. Úgy kiáltották, hogy «Éljen a grund!» — mintha azt kiáltották volna, hogy : «Éljen a haza!» És ragyogtak a szemeik és mindenkinek tele volt a szíve.

Boka pedig folytatta :

— Mielőtt még ők ide fognak jönni, mi fogunk elmenni hozzájuk, a fűvészkertbe!

Máskor ilyen merész terv elől talán meghátráltak volna a fiúk. De a lelkesedés ez órájában mindenki egy szívvel-lélekkel kiáltotta :

— Elmegyünk!

És miután mindenki azt kiáltotta, hogy elmegy, hát Nemecek is azt kiáltotta, hogy «Elmegyünk». Ő szegény úgyis hátul fog menni és czipelni fogja a tiszt urak kabátját. És egy borízú hang is jött a farakások felől. Az is azt kiáltotta, hogy «Elmegyünk!» Odanéztek. A tót volt. Ott állt, pipával a szájában, vigyorogva.

Mellette a Hektor. A fiúk nevettek. A tót pedig utánozta őket: levegőbe dobta a kalapját és ordított:

— Elmegyung!

S ezzel a hivatalos dolgok véget értek. Méta következett. Valamelyik gögösen kiáltott:

— Közlegény, menjen a raktárba és hozza elő a lapdát meg a levattát!

És Nemecek szaladt a raktárba. A raktár egy farakás alatt volt. Alábújt és kihúzta a levattát meg a lapdát. A farakás mellett állott a tót és a tót mellett állott Kende és Kolnay. Kendének a kezében volt a tót kalapja, Kolnay pedig zsír-próbát csinált benne. Határozottan a tóté volt a legzsírosabb.

Boka odament Gerébhez.

— Te is kaptál három szavazatot, — mondta neki.

— Igen, — felelt büszkén Geréb és erősen a szemébe nézett. ■

III.

A haditerv másnap délután, a gyorsírási óra után már készen volt. A gyorsírási órának ötök volt vége s az utcán már gyujtogatták a lámpákat. Az iskolából kijövet Boka azt mondta a fiúknak:

— Mielőtt támadnánk, be fogjuk bizonyítani, hogy mi is vagyunk olyan bátrak, mint ők. Én magam mellé fogom venni a két legbátrabb emberemet és kimegyek velük a fűvészkertbe. Be fogunk hatolni az ő szigetjükre és odaszögez-
zük a fára ezt a papirost.

Azzal elővett a zsebéből egy darabka piros

papírt, a melyre csupa nagy betűvel ez volt írva :

ITT VOLTAK A PÁL-UTCZAI FIÚK!

A többiek áhítattal nézték a papirost. Csónakos, a ki nem tanult gyorsírást, de a kit a kíváncsiság idevonzott, megjegyezte :

— Valami gorombaságot is kellene arra a papírra írni.

Boka tagadólag rázta a fejét.

— Nem szabad. Sőt mi nem fogunk olyasmit cselekedni, a minőt Áts Feri tett, mikor elvitte a zászlónkat. Mi csak meg fogjuk nekik mutatni, hogy nem félünk tőlük s oda merünk menni az ő birodalmukba, a hol a gyűléseiket tartják és a hol a fegyvereik le vannak rakva. Ez a darab piros papír a mi névjegyünk. Ezt ott hagyjuk nekik.

Csele is megszólalt.

— Kérlek, — mondta — én úgy hallottam, hogy ők ilyenkor, este vannak ott a szigeten és rabló-pandurt szoktak játszani.

— Nem baj. Áts Feri is olyankor jött, a mikor tudta, hogy mi a grundon leszünk. A ki fél, az nem jön velem.

De senki se félt. Sőt Nemecsek határozottan bátornak mutatkozott. Látnivaló volt, hogy érdemeket akar szerezni az előléptetésre. Büszkén állott elő :

— Én veled megyek!

Itt az iskola előtt ugyanis nem kellett háttátra állni és szalutálni, mert csak a grundon voltak érvényesek a törvények. Itt mindenki egyforma volt. Csónakos itt előállott :

— Én is!

— De ígérd meg, hogy nem fogsz fütyölni!

— Megigérem. Csak most ... hagyjatok még egyszer, utoljára fütyölni egyet!

— Hát fütyölj!

Csónakos pedig fütytyentett. Amolyan jót, kedvére valót, hogy az emberek visszafordultak az utcán.

— Most kifütyöltem magamat mára, — mondta boldogan.

Boka Cseléhez fordult:

— Te nem jössz?

— Mit csináljak? — szólt szomorúan Csele. — Nem mehetek, mert otthon kell lennem fél hatra. Az édes anyám számon tartja, hogy mikor végződik a gyorsírás-óra. És félek, hogy ha ma elkésem, többet aztán nem enged sehova.

És roppantul megijedt ennél a gondolatnál. Vége volna mindennek: a grundnak, a főhadnagyságnak!

— Hát akkor maradj. Elviszem magammal Csónakost és Nemecseket. És holnap reggel az iskolában megtudtok mindent, a mi történt.

Kezet fogtak. Bokának eszébe jutott valami:

— Mondjátok, úgy-e Geréb ma nem volt gyorsírás-órán?

— Nem.

— Talán beteg?

— Nem hinném. Délben együtt mentünk haza. Kutyabaja volt.

Nem tetszett neki Geréb viselkedése. Geréb a legnagyobb mértékben gyanús volt előtte. Tegnap oly furcsán, oly sokat jelentősen nézett a szemébe, mikor elváltak. Látszott a fiún, hogy

megérezte, hogy a míg Boka ebben a társaságban van, addig őbelőle itt nem lehet semmi. Féltékeny volt Bokára. Őbenne sokkal több volt a vér, a vakmerőség; a Boka csöndes, okos, komoly természete nem tetszett neki. Ő magát sokkal különb legénynek tartotta.

— Tudja Isten, — mondta csöndesen és elindult a két fiúval. Csónakos komolyan ment mellette, Nemecsek pedig vidám volt és úszott a boldogságban, hogy végre ilyen kevesed-magával vesz részt egy érdekes kalandban. Oly vidám volt, hogy Boka meg is róttá:

— Ne bolondozz, Nemecsek. Vagy talán azt hiszed, hogy mulatni megyünk? Ez a kirándulás sokkal veszedelmesebb, mint gondolod! Emlékezzél csak a Pásztorokra!

Ennél a szónál aztán a kis szökének is a torkán akadt a bolondozás. Hiszen Áts Feri is rettentő fiú volt, sőt híre járt, hogy kicsapták a reáliskolából. Erős gyerek volt és hihetetlenül merész. De volt a szemében valami kedves és megnyerő, a mi a Pásztorok szeméből hiányzott. Ezek mindig lehajtott fővel jártak, komoran és szúrósan néztek, napbarnított fekete fiúk voltak és még soha senki nem látta őket nevetni. A Pásztoroktól lehetett félni. És a három kis legény sietve ment kifelé a végtelen Üllői-úton. Most már egészen besötétedett, korán este lett. A lámpák mind égtek már az úton s ez a szokatlan idő nyugtalanná tette a fiúkat. Ők ebéd után szoktak szórakozni. Ilyenkor ők nem jártak az utcán, hanem otthon kuksoltak a könyveik mellett. Némán mentek egymás mellett s negyedóra alatt kiérték a fűvészkerthez. A kőfal mögül ijesztően meredtek feléjük a nagy fák, melyek

most kezdtek lombosodni. A szél zúgott a friss lomb között, sötét volt, és a hogy elterült előttük az óriási fűvészkert a maga titokzatos, zárt kapujával, rejtelmesen susogva, megdobbant a szívük. Nemecek csöngetni akart a kapun.

— Az Istenért, valahogy ne csöngess! — mondta Boka. — Megtudják, hogy itt vagyunk! Vagy az úton találkozunk velük... és különben se nyitják ki nekünk a kaput!

— Hát hogy megyünk be?

Boka a szemével intett a fal felé.

— A falon?

— A falon.

— Itt, az Üllői-úton?

— Dehogy! Megkerüljük a kertet. Hátsó sokkal alacsonyabb a fal.

Azzal befordultak a sötét kis utcába, a hol a kőfalat csakhamar deszkapalánk váltotta fel. Itt baktattak a palánk mellett, keresve valami alkalmas helyet, a hol be lehetne mászni. Egy helyen, a hová az utczalámpa világossága nem hatolt el, megállottak. A deszkapalánkon belül, közvetlenül a palánk mellett egy nagy akácza állott.

— Ha itt fölmászunk, — suttogta Boka — akkor ezen az akácfán könnyű lesz lemászni. És azért is jó, mert a fa tetejéről messzire elláthatunk s megfigyelhetjük, hogy nincsenek-e a közelben.

Ezt a másik kettő is helyeselte. S a következő pillanatban már hozzá is fogtak a munkához. Csónakos leguggolt s kezével a palánknak támaszkodott. Boka óvatosan felállott a vállára és benézett a kerítésen. Nagy csöndben voltak, egyikük se pisszent. Miután Boka meg-

győződött arról, hogy nincs a közelben senki; intett a kezével. Nemicsek pedig odasúgta Csónakosnak:

— Emeld!

És Csónakos beemelte a palánkon az elnököt. Az elnök felkapaszkodott a palánk tetejére s ekkor recsegni-ropogni kezdett alatta a korhadó alkotmány.

— Ugorj be! — súgta Csónakos.

Még néhány roppanás hallatszott s a következő pillanatban tompa puffanás. Boka benn volt, egy veteményes ágy kellő közepén. Utána Nemicsek mászott be, majd Csónakos. De Csónakos előbb felmászott az akáczfára, ő értett a fáramászáshoz, mert ő vidéki fiú volt. A másik kettő alulról kérdezgette:

— Látsz valamit?

Fojtott hang felelt a fa tetejéről:

— Nagyon keveset, mert sötét van.

— A szigetet látod?

— Azt látom.

— Van ott valaki?

Csónakos figyelmesen hajolt jobbra-balra az ágak közt s merően nézett a sötétbe a tó felé:

— A szigeten nem látni semmit a fáktól, meg a bokroktól ... de a hídon ...

Itt elhallgatott. Följebb mászott egy ággal. Onnan folytatta:

— Most már jól látom. A hídon két alak áll.

Boka csöndesen szólt:

— Ott vannak. A hídon, azok az örök.

Aztán újra recsegték az ágak, Csónakos lemászott a fáról. Nagy csöndben állottak ott hárman s azon gondolkoztak, hogy most mitévők legyenek. Legubbaszkodtak egy bokor

mögé, hogy senki meg ne láthassa őket s ott csöndes, suttogó hangon indult meg a tanácskozás.

— A legjobb lesz, — mondta Boka — ha most itt a bokrok mentén valahogy eljutunk a várromig. Tudjátok... van ott egy várrom, arra jobbra, egy domb szélébe van beépítve.

A másik kettő némán intett, hogy ismeri ezt a helyet.

— A várromig el lehet jutni óvatosan, guggolva a bokrok közt. Ott aztán valamelyik fel fog mászni a dombra és körülnéz. Ha nincs senki, akkor hasra fekszünk és lemászunk a dombról. A domb egyenest a tónak megy. Ott aztán elbújunk a sás között és majd meglátjuk, mit csinálunk.

Két villogó szempár figyelte Bokát. Csónakos meg Nemecek minden szavát szentírásnak vette. Boka megkérdezte:

— Jó lesz?

— Jó! — intette a másik kettő.

— Hát akkor rajta, előre! Csak jertek mindenütt utánam. Én ismerem itt a járást.

És elkezdett négykézláb mászni az alacsony bokrok között. Alig térdelt a földre két kísézője, hosszú, éles füty hallatszott a távolból.

— Észrevettek! — mondta Nemecek és talpra ugrott.

— Vissza! Vissza! Hasalj le, — adta ki Boka a parancsot és erre mind a hárman lehasáltak a fűbe. Visszafojtott lélekzettel várták, hogy most mi fog történni. Csakugyan észrevették volna őket?

De nem jött senki. A szél zúgott a fák között. Boka suttogva szólt:

— Semmi.

De ekkor újra éles fütty hasította a levegőt. Ismét vártak, de megint nem jött senki. Nemicsek reszketve szólt egy bokor tövében:

— Körül kellene nézni a fáról.

— Igazad van. Csónakos, menj fel a fára!

És Csónakos, mint a macska, már fenn is volt megint a nagy akáczfán.

— Mit látsz?

— A hídon alakok mozognak... most négyen vannak... most kettő visszament a szigetre.

— Akkor rendben van minden, — mondta megnyugodva Boka. — Gyere le. A fütty azt jelentette, hogy a hídon felváltották az őreket.

Csónakos lejött a fáról s azzal elindultak mind a hárman, szépen négykézláb, a domb felé. A nagy, titokzatos fűvészkertre ilyenkor ráül a csönd. A látogatók elmennek a jelző harangszóra s nem marad ott más idegen, mint csak az, a ki rossz járatban van, vagy az, a ki haditerveket forgat a fejében, mint ez a három kis sötét alak, a ki gombóczczá gubbaszkodva lopózott egyik bokortól a másikig. Nem szóltak egymáshoz egy szót sem, oly fontosnak érezték a küldetésüket. Sőt őszintén megvallva, egy kis félelem is szorult beléjük. Nagy merészség kellett hozzá: a vörösingesek jól felszerelt várába, egy kis tó közepén álló szigetre bejutni akarni, mikor az egyetlen fahídon, mely a szigetre vezet, örök állanak. «Talán éppen a Pásztorok», — gondolta Nemicsek és eszébe jutottak a szép, finom, színes golyók, a melyek közt üveggolyó is volt, és még most is bosszankodott arra a gondolatra, hogy épp akkor hängzött el a borzasztó, «ein-

stand» szó, a mikor ő gurított és mindezt a sok szép golyót megnyerhette volna...

— Jaj! — kiáltott Nemecek.

A másik kettő ijedten hagyta abba a mászást.

— Mi az?

Nemecek akkor már térden állott és az ujját tövig beszopta.

— Mi történt veled?

Ki se vette ujját a szájából, úgy felelt:

— Csalánba léptem — a kezemmel!

— Szopd, csak szopd papuskám, — mondta Csónakos, de esze volt és a saját kezét bekötötte a zsebkendőjével.

Csúsztak-másztak tovább és csakhamar a domhoz értek. Ide, a domb egyik oldalába, mint már tudjuk, olyan kis mesterséges várromot építettek, a minőt nagyúri kertekbe szokás építeni, gondosan utánózva a régi várak építési módját, mesterséges mohával teletűzdelve a nagy kövek közeit.

— Ez itt a várrom, — magyarázta Boka. — Itt vigyáznunk kell, mert hallottam, hogy a vörösingesek ide is ki szoktak rándulni.

Csónakos is megszólalt:

— Micsoda vár ez? A történelemben nem tanultuk, hogy a fűvészkertben vár lett volna...

— Ez csak rom. Ezt már romnak építették.

Nemecek nevetni kezdett:

— Hát ha már építették, miért nem építettek új várat? Száz év múlva magától rom lett volna belőle...

— Ejnye, de jó kedved van! — szólt rá Boka. — Bezzeg ha majd szemedbe néznek a Pásztorok, elmege a kedved a tréfától.

Valóban, a kis Nemecsek erre savanyú pofát vágott. Olyan fiú volt, a ki minduntalan elfelejtette, hogy bajban van. Folyton emlékeztetni kellett rá.

S azzal fölfelé kezdtek mászni a bodzabokrok közt, a rom kövein kapaszkodva, a dombra. Most Csónakos ment elől. Egyszerre, úgy a hogy volt, négykézláb megállott. Fölemelte a jobb kezét. Majd hátra fordult és ijedt hangon szólt:

— Itt jár valaki.

Lebújtak a magas fűbe. A mindenféle gizgaz jól eltakarta kis alakjukat. Csak a szemeik villogtak ki a sűrűből. Figyeltek.

— Tedd a földre a füledet, Csónakos, — adta ki suttogva a parancsot Boka. — Az indiánok így szoktak hallgatózni. Így könnyen meghallja az ember, ha jár valaki a közelben.

Csónakos engedelmeskedett. Lehasalt a földre s egy helyen, a hol nem nőtt fű, a földre hajtotta a fülét. De rögtön fel is kapta.

— Jönnek! — suttogta rémülten.

Most már indián módszer nélkül is lehetett hallani, hogy valaki csörtet a bokrok közt. S ez a titokzatos valaki, a kiről egyelőre azt se lehetett tudni, hogy állat-e vagy ember, egyenesen feléjük jött. A fiúk megszeppentek és még a fejüket is lekapták a fűbe. Csak Nemecsek szólalt meg, halk, nyöszörgő hangon:

— Én haza szeretnék menni.

Csónakos nem vesztette el kedélyét. Ezt mondta:

— Lapulj meg, papuskám.

De miután Nemecsek még erre sem volt hajlandó bátornak lenni, Boka kidugta a fejét

a fűből és haragtól villogó szemmel szólt rá, persze suttogva, hogy el ne árulja magát:

— Közlegény, lapuljon meg a fűben!

Ennek a parancsnak engedelmeskedni kellett. Nemecsek meglapult. A titokzatos valaki pedig egyre csörtetett, de most úgy hallatszott, mintha irányt változtatott volna s nem feléjük jönne. Boka újra felágaskodott a fűben és szét-nézett. Sötét alakot látott, a ki most már lefelé ment a dombról s botjával a bokrokat piszkálta.

— Elment, mondta a fűben hasaló fiúknak. — Az őr volt.

A vörösingesek öre?

Nem. A fűvész kert öre.

Erre föllélekzettek. Felnőtt embertől ők meg nem ijedtek. Példa reá a bibircsós orrú öreg honvéd a múzeum-kertben, a ki nem bírt velük. Tovább folytatták a mászást. De ekkor, úgy látszik, az őr meghallott valamit, mert megállt és fülelni kezdett.

— Észrevettek, — dadogta Nemecsek. Most mind a ketten Bokára néztek, várva intézkedését.

— Be a romba! — adta ki a parancsot Boka.

Mind a hárman hanyatthomlok bukdácsoltak lefelé a dombon, melyre az imént oly óvatosan másztak fel. A romnak kis csúcsíves ablakai voltak. Ijedten vették észre, hogy az első ablakot vasrács védi. A másodikhoz sompolyogtak, azon is vasrács volt. Egy helyen végre találtak a kövek közt egy akkora hasadékot, a melyen éppen befértek. Bebújtak a sötét fülkébe és lélekzetüket is visszafojtották. Az őr alakja elhaladt az ablakok előtt. Innen látták, hogy most végképpen elmegy a kert üllői-úti része felé, a hol a lakóháza volt.

— Hála Istennek, — szólalt meg Csónakos, — ezen átestünk.

S azzal körülnéztek a sötét fülkében. Nyirkos, dohos volt itt a levegő, mintha valami igazi vár pinczejében lettek volna. Botorkálás közben egyszerre megállott Boka. Elbotlott valamiben. Lehajolt és fölvette a földről ezt a valamit. A másik kettő odaugrott melléje, s az alkonyat gyér világosságánál látták, hogy az a valami — egy tomahawk. Olyan szekercze-féle, a minővel a regények tanúsága szerint az indiánok szoktak hadakozni. A tomahawk fából volt faragva s ezüstpapírral volt beragasztva. Félelmetesen csillogott a sötétben.

— Ez az övék! — mondta áhitattal Nemecek.

— Úgy van, — jegyezte meg Boka — s ha ez az egy itt volt, akkor itt többnek is kell lenni.

Kutatni kezdtek s az egyik sarokban még hetet találtak. Ebből könnyű volt kitalálni, hogy nyolczan vannak a vörösingések. Úgy látszik, ez volt a rejtett fegyvertáruk. Csónakosnak az volt az első gondolata, hogy a nyolcz szekerczét hadizsákmány gyanánt el kellene vinni.

— Nem, — szólt Boka — azt nem tesszük. Ez egyszerű lopás volna.

Csónakos elszégyelte magát.

— Most beszélj, papuskám! — bátorodott neki Nemecek, de Boka gyöngéden oldalba bökte, mire elhallgatott.

— Ne vesztegessük az időt. Mászszunk ki és fel a dombra! Nem akarom, hogy akkor érijünk a szigetre, a mikor már nincs ott senki.

Ez a merész gondolat aztán újra kedvet adott nekik a kalandhoz. A szekerczéket szét-

szórták a fülkében, hogy lássák, járt itt valaki. Aztán kimásztak a hasadékon és most már bátorságra kapva siettek fel a domb tetejére. A domb tetejéről messzire el lehetett látni. Megálltak egymás mellett és szétnéztek. Boka egy kis csomagot vett ki a zsebéből. Ujságpapirost göngyölt le róla s a papirosból egy kis gyöngyház-távcsövet vett elő.

— Ez a Csele nővérenek a színházi gukkerja, — mondta és belenézett. De szabad szemmel is el lehetett látni a szigetre. A kis sziget körül fénylett a kicsike tó, a hol a vízi növényeket tenyésztik s a melynek a partja sűrűn be volt növe sással, meg náddal. A sziget lombos fáai, magas bokrai közt kicsi fénypont csillogott. Erre a látványra mind a három fiú elkomolyodott.

— Ott vannak, szólt fojtott hangon Csónakos. Nemeceknek a lámpa tetszett:

— Lámpájuk is van!

A kis fénypont izgett-mozgott a szigeten, hol eltűnt egy bokor mögött, hol megint föl-villant a parton. Valaki vitte a lámpát ide-oda.

— Úgy látom, — szólt Boka, a ki el nem vette volna a szeme elől a távcsövet egy pillanatra sem, — úgy látom, hogy készülődnek valamire. Vagy esti gyakorlatot tartanak... vagy...

Itt hirtelen elhallgatott.

— Nos? — kérdezte aggódva a másik kettő.

— Szent Isten, — mondta Boka, egyre a távcsőbe nézve — az, a ki a lámpát viszi... az...

— Nos? Ki az?

— Ismerős alak... csak nem...

Följebb ment, hogy jobban lásson, de ekkor

a lámpafény eltűnt egy bokor mögött. Boka levette szeme elől a gukkert.

— Eltűnt, — mondta csöndesen.

— De ki volt?

— Nem mondhatom meg. Nem láttam jól és épp mikor szemügyre akartam venni, eltűnt előlem. S a míg biztosan nem tudom, nem akarok senkit meggyanusítani...

— Talán valaki a mieink közül?

Szomorúan felelt az elnök:

— Azt hiszem.

— De hiszen ez árulás! — kiáltott fel Csónakos, elfeledkezve arról, hogy csöndben kell maradnia.

— Hallgass! Ha odaérünk, mindent meg fogunk tudni. Légy addig türelemmel.

Most bizony már a kíváncsiság is hajtotta őket. Boka nem akarta megmondani, kihez hasonlított a lámpás alak. Találgatták, de ezt is megtiltotta az elnök, azzal a megjegyzéssel, hogy nem szabad gyanúba keverni senkit. Izgatottan siettek le a dombról s lenn ismét négykézláb folytatták útjukat a fűben. Most már észre se vették, ha tüske, csalán, vagy éles kavics akad a kezük alá. Siettek, némán csúsztak egyre közelebb a titokzatos kis tó partjához.

Odaértek. Itt föl lehetett állani, mert a sűrű sás, nád, meg a parti bokor oly magas volt, hogy eltakarta kis alakjukat. Boka hidegvérrel adta ki a parancsokat:

— Itt valahol egy csónaknak kell lenni. Én majd jobbra megyek a parton, keresni a csónakot Nemecekkel, te meg Csónakos, balra mégy. A ki előbb akad rá a csónakra, az megvárja a másikat.

Néma csöndben rögtön el is indultak. De alig tettek néhány lépést, Boka a sás között meglátta a csónakot.

— Várjunk, — mondta.

Vártak, míg Csónakos majd egészen megkerüli a tavat és a túlsó oldalról visszakerül ide. Leültek a partra s kis ideig a csillagos eget nézték. Aztán figyeltek, hogy nem hallatszik-e át valami beszéd a szigetről. Nemecek okos akart lenni.

— Te, mondta, — majd én a földre hajtom a fületem.

— Hagyd csak a füledet békén, — szólt Boka — azt ugyan hiába hajtanád víz partján a földre. De ha lehajolunk a víz fölé, ott jobban hallunk. A halászokat láttam, a mint a Dunán a víz fölé hajolva diskurálnak egymással az egyik partról a másokra. Este a víz kitűnően viszi a hangot.

Le is hajoltak a víz fölé, de nem hallottak érthető szavakat. Csak suttogás, motoszkálás hallatszott a kis szigetről. Közben megérkezett Csónakos és búsan jelentette:

— Nincs csónak sehol.

— Ne búsulj, papuskám, — vigasztalta Nemecek, — már megvan.

És elindultak, le a csónak felé.

— Beleülünk?

— Nem itt ülünk bele, — szólt Boka. — A csónakot előbb elvontatjuk a híddal átellenben eső partra, hogy ha észrevesznek, ne legyünk a híd közelében. A hídtól legmesszebb eső ponton fogunk átevezni, hogy nagyot kelljen kerülniök, ha utánunk akarnak szaladni.

Ez az előrelátó okosság tetszett a másik

kettőnek. Bátorságot öntött beléjük az a tudat, hogy a vezérük ilyen okos fiú s ilyen ügyesen tud számítani. A vezér pedig megszólalt:

— Kinél van spárga?

Csónakosnál volt. Csónakos zsebében minden volt. Nincs az a bazár, a miben annyi minden lett volna, mint a Csónakos zsebében. Volt abban bicska, spárga, golyó, rézkilincs, szög, kulcs, rongy, noteszkönyv, srófhúzó, meg még Isten tudja micsoda. Elővette a spárgát s ezt Boka rákötötte a csónak orrán levő karikára. S azzal a parton vontatni kezdték nagyon lassan, óvatosan a csónakot, a sziget túlsó oldala felé. Miközben vontatták, folyton figyelték a szigetet. És mikor elérkeztek arra a helyre, a hol be akartak ülni a rozoga alkotmányba, ismét hallották az iménti füttyöt. De most már nem ijedtek meg tőle. Tudták jól, hogy ez jelenti az őrváltást a hídon. És már csak azért sem voltak most már ijedősek, mert úgy érezték, hogy benne vannak a harcz hevében. Így vannak ezzel az igazi katonák is, az igazi háborúban. A míg nem láttak ellenséget, minden bokortól ijedeznek. Mikor aztán az első golyó elfütyült a fülük mellett, nekibátorodnak, szinte meg-részegednek tőle és elfelejtik, hogy a halálnak rohannak.

A fiúk beleültek a csónakba. Elsőnek Boka lépett bele, másodiknak Csónakos. Nemecek félénken lépkedett az iszapos parton.

— Gyere, gyere papuskám, — biztatta Csónakos.

— Jövök, papuskám, — mondta Nemecek, azzal egyet csúszott, ijedtében belekapaszkodott egy vékony nádszálba és szó nélkül bele-

pottyant a vízbe. Nyakig merült a lébe, de kiáltani nem mert. Rögtön felállott a sekély mederben és nagyon nevetséges kis figura volt, a mint csurgott róla a víz s a kezében még mindig görcsösen szorongatta a tollszár vékonyságú nádszálat.

Csónakos nem tudta visszatartani a nevetést, kipuffant :

— Ittál, papuskám?

— Nem ittam, — mondta ijedt arczczal a kis szőke s amúgy vizesen, sárosan, csurogva-csöpögve beült a csónakba. Még sápadt volt az ijedtségtől.

— Nem hittem volna, hogy ma még fürödni is fogok, — mondta csöndesen.

De nem volt veszteni való idő. Boka meg Csónakos megkapták az evezőket és ellökték a parttól a csónakot. A nehéz csónak lustán lendült ki a vízre és felfodrozta a csöndes tavacs-kát maga körül. Az evezőket nesztelenül mártogatták a vízbe, s olyan nagy volt a csönd, hogy tisztán lehetett hallani, a mint a csónak orrában gubbaszkodó kis Nemecseknek vaczogott a foga. Néhány pillanat multán a sziget partjára szaladt a csónak. A fiúk sietve jöttek ki belőle, s azonnal lebújtak egy bokor mögé.

— No, idáig is eljutottunk volna, — mondta Boka s halkán, óvatosan mászni kezdett a par-ton. A másik kettő utána.

— Hohó — fordult vissza az elnök — a csóna-kot nem hagyhatjuk magára. Ha meglátják, nem tudunk elmenekülni a szigetről. A hídon örök állanak. Te maradj a csónaknál, úgyis Csónakos a neved. És ha valaki észreveszi a csónakot, vedd a szádba az ujjadat és füttyölj

akkorát, a mekkorát csak tudsz. Mi majd visszaroohanunk, beugrunk a csónakba és te eltaszítod a parttól.

Csónakos visszakullogott a ladikhoz és titokban annak örült, hogy talán lesz alkalma egy akkorát füttyenteni, a mekkorát csak tud...

Boka pedig tovább ment a kis szökével a víz mentén. A hol a bokrok magasabbak voltak, ott felállottak s úgy osontak tovább. Az egyik ilyen magas bokornál aztán megállottak. Itt félrehajtották a lombot. Beláttak a sziget közepére, melyen kis tisztás volt s ekkor meglátták a vörösingések félelmetes csapatját. Nemeceknek dobogni kezdett a szíve. Közelebb símult Bokához.

— Ne félj — súgta a fülébe az elnök.

A tisztás közepén nagy kő volt, s a kövön volt a lámpa. A lámpa körül guggoltak a vörösingések. Valóban, mindnyájának vörös volt az inge. Áts Feri mellett guggolt a két Pásztor és a kisebbik Pásztor mellett valaki, a kinek nem volt vörös tornainge...

Boka érezte, a mint Nemecek reszketni kezd mellette.

— Te... — mondta Nemecek, de csak ennyit tudott mondani — te...

Aztán halkán hozzátette:

— Látod?

— Látom — szólt szomorúan Boka.

A vörösingések mellett ott guggolt Geréb. Tehát nem csalódott, mikor a dombról erre nézett. Valóban Geréb volt az, a ki a lámpával járt-kelt az imént. Most kettőzött figyelemmel figyelték a vörösinges csapatot. A lámpa furcsán világította meg a sötétarcú Pásztorokat, meg a többiek

vörös ingét. Mind hallgattak, csak Geréb beszélt csöndesen. Valami olyat adhatott elő, a mi nagyon érdekelte a többi, mert mind feléje hajoltak s nagy figyelemmel hallgatták. Az esti nagy csöndben a két Pál-utczai fiú is hallotta Geréb szavait. Ezt mondta :

— A grundra kétfelől lehet bejutni... Be lehet menni a Pál-utczáról, de onnan nehéz, mert a törvénybe van írva, hogy a ki bemegy, annak be kell reteszelni maga után az ajtót. A másik bejárás a Mária-utcza felől van. Itt a gőzfűrésznagy kapuja tárva-nyitva áll, s a farakások közt el lehet innen jutni a grundba. Ez csak azért nehéz, mert a farakások közt az utcákban erődök vannak...

— Tudom — szólt közbe Áts Feri mély hangon, mely megborzongatta a Pál-utczaiakat.

— Tudhatod, hiszen ott voltál — folytatta Geréb. — Az erődökben örök vannak s ezek azonnal jelt adnak, ha valaki közeledik a farakások közt. Nem is ajánlom, hogy arról jöjjetek...

Tehát arról volt szó, hogy a vörösingesek odajöjjenek a grundra...

Geréb tovább beszélt :

— A legjobb az lesz, ha előre megbeszéljük, hogy mikor jöttök. Akkor majd én megyek be a grundra utolsónak és nyitva hagyom a kis ajtót. Nem fogom bereteszni.

— Jól van — szólt közbe Áts Feri — ez helyes. A világért sem akarom olyankor elfoglalni a grundot, a mikor nincs ott senki. Annak rendje és módja szerint háborút fogunk viselni. Ha ők meg tudják védeni a grundjokat, jó. Ha nem tudják megvédeni, elfoglaljuk és kitűzzük a vörös zászlókat. Nem kapzsiságból tesszük, hiszen tudjátok...

Az egyik Pásztor szólalt most meg :

— Azért tesszük, hogy legyen hol labdázunk. Itt nem lehet és az Eszterházy-utczában mindig veszekedni kell a helyért... Nekünk labdaterület kell és punktum!

Íme, épp olyan okból határozták el a háborút, mint a milyen okokért az igazi katonák szoktak harczolni. Az oroszoknak tenger kellett, azért hadakoztak a japániakkal. A vörösingeseknek labdahely kellett, s miután másképp nem ment, háború útján akarták megszerezni.

— Tehát annyiban maradunk — szólta a vörösingesek vezére, Áts Feri — hogy a megbeszélés szerint te nyitva fogod felejtetni a Pál-utczai kis kaput.

— Igen! — mondta Geréb.

Szegény kis szőke Nemicseknek azonban most már nagyon fájt a szíve. Ott állott, csuromvíz ruhában, nagyranyitott szemmel nézve a tűzfény körül ülő vörösingeseket s köztük az árulót. Annyira fájt a szíve, hogy mikor Geréb szájából elhangzott az «igen», mely azt jelentette, hogy Geréb hajlandó elárulni a grundot, sírva fakadt. Megölelte Boka nyakát, csöndesen zokogott és csak ezt mondogatta :

— Elnök úr... elnök úr... elnök úr...

Boka szeliden eltolta magától :

— Most nem érünk semmit a sírással.

De az ő torkát is fojtogatta valami. Nagyon szomorú dolog volt az, a mit Geréb itt művelt.

De most hirtelen, Áts Feri intésére felállottak a vörösingesek.

— Haza fogunk menni — szólta a vezér. — Mindenkinek megvan a fegyvere?

— Igen — mondták egyszerre valamennyien

s fölvtették a földről hosszú falándzsáikat, melyeknek a végén piczi vörös zászlócska volt.

— Előre — vezényelte Áts Feri — be a bokrok közé, gúlába rakni a fegyvereket.

És elindultak mind, Áts Ferivel az élükön, a kis sziget belseje feié. Geréb is velük ment. A kis térség üresen maradt, közepén a kő, a kövön az égő lámpa. Hallatszottak a lépteik, a mint egyre távolodtak, mentek befelé a sűrűbe, elrejteni a lándzsáikat.

Boka megmozdult.

— Most — súgta oda Nemeceknek s a zsebébe nyúlt. A piros czédulát vette elő, melybe már bele volt illesztve egy rajzszög. Félrehajtotta a bokor ágait s hátraszólt a kis szökének :

— Itt várj. Meg se moccanj!

S azzal beugrott a kis tisztásra, a hol az előbb még körben ültek a vörösingesek. Nemecek még a lélekzetét is visszafojtotta, úgy nézett utána. Bokának első dolga az volt, hogy a nagy fához ugrott, mely a tisztás szélén állott, s mely lombkoronájával, mint valami nagy ernyő, az egész szigetet betakarta. A fatörzsre egy szempillantás alatt feltűzte a piros czédulát s azzal a lámpához osont. Kinyitotta a lámpa egyik ablakát s belefűjt. A gyertya elaludt s e pillanatban Nemecek Bokát is elvesztette szem elől. De még hozzá sem szokott a szeme a sötétséghez, már mellette állott Boka s karonfogta :

— Rohanj utánam, a hogy csak tudsz!

Azzal vágatni kezdtek a sziget partjára, a csónak felé. Mikor Csónakos meglátta őket, beugrott a ladikba, a partnak támasztotta az evezőt, hogy minden pillanatban kész legyen az indulásra. — A két fiú beugrott a csónakba.

— Mehetünk — lihegte Boka.

Csónakos nekifeszítette a partnak az evezőt, de a csónak nem indult. Nagyon erősen szaladtak neki idejövet a partnak s a csónak félig szárazon volt. Valakinek ki kellett szállani belőle, hogy megemelje az orrát s beletaszítsa a vízbe. De már ekkor hangok hallatszottak a tisztás felől. A vörösingések visszatértek a fegyvertárból és eloltva találták a lámpát. Eleinte azt hitték, hogy a szél fútta el, de mikor Áts Feri megnézte, látta, hogy a lámpa kis ablaka nyitva van.

— Itt járt valaki! — kiáltotta bömbölő hangján s oly hangosan, hogy a csónakkal kinlódó fiúk is meghallották.

Meggyújtották a lámpát s ekkor mindenkinek szemébe tűnt a fára tűzött piros czédula. «Itt voltak a Pál-utczai fiúk.» A vörösingések összenéztek. Áts Feri elkiáltotta magát:

— Hát ha itt voltak, akkor még most is itt vannak! Utánuk!

Nagyot füttyentett. A hídról besiettek az örök és jelentették, hogy a hídon senki sem jöhetett be a szigetre.

— Csónakon jöttek — mondta a fiatalabbik Pásztor.

És a csónakkal bajlódó három fiú rémülten hallotta a rájuk vonatkozó harsány kiáltást:

— Utánuk!

S épp, mikor ez a szó elhangzott, sikerült Csónakosnak a ladikot a vízbe taszítani s neki magának még beleugrani. Rögtön meg is kapták az evezőket és teljes erővel kezdtek a part felé evezni. Áts Feri ordítva adta ki a rendelkezéseket:

— Wendauer, fel a fára, utánuk nézni! Pásztorék, ki a hídra és jobbról-balról a tó partján keríts!

Most úgy látszott, hogy be vannak kerítve. A míg azt a négy-öt evezőcsapást megteszik, mely a partra viszi őket, addig a gyorsanfutó Pásztorok megkerülik a tavat s aztán nincs menekvés se jobbra, se balra. Ha pedig előbb jutnak a partra, mint a Pásztorok, akkor a fatetejére küldött őrszem szemmel tarthatja őket s megmondja, merre menekülnek. A csónakból látták, a mint Áts Feri a lámpával a kezében futkosott a sziget partján. Aztán dobogás hallatszott: most rohantak ki a Pásztorok a fahídon a szigetről...

Mire azonban az őrszem felkapaszkodott a fára, ők partot értek.

— Most kötött ki a csónak a parton! — süvöltözött egy hang a fáról. S rögtön felelt rá a vezér mély hangja:

— Utánuk mindenki!

A három Pál-utczai fiú azonban most már lélekszakadtából futott.

— Nem szabad, hogy utólérjenek — mondta futásközben Boka. — Sokkal többen vannak, mint mi!

Tovább vágattak, úton, gyepen keresztül, elől Boka, nyomában a másik kettő. Egyenest az üvegház felé tartottak.

— Be az üvegházba! — lihegett Boka s az üvegház kisajtaja felé rohant. Az ajtó szerencsére nyitva volt. Besurrantak és elbújtak a nagy cziprusok mögé. Künn csönd volt. Úgy látszik, az üldözők elvesztették a nyomot.

A három kis legény most megpihent kissé. Körülnéztek a furcsa épületben, melynek üveg-tetején, üvegfalain beszűrődött a városi este halvány világossága. Furcsa, érdekes hely volt ez a

nagy üvegház. Ők a balszárnnyában voltak s azon túl még az épület középrésze következett, majd a jobbszárnnya. Végesvéig nagylevelű, kövértörzsű fák állottak nagy zöld dézsákban. Hosszú ládákban a páfrány és mimóza tenyészett. A középső rész nagy kupolája alatt pedig legyezőlevelű pálmák meredtek fölfelé s délszaki növényekből valóságos kis erdő állott itt. Az erdő közepén aranyhalas medencze, a medencze mellett pad. Aztán megint magnóliák, babérok, narancsfák, óriási páfrányok. Csupa erős, fojtó illatú növény, a mely fűszeres szaggal tölti meg a levegőt. S a gőzzel fűtött nagy üvegcsarnokban állandóan csurgott-csöpögött a víz. Koppantak a csöppek a nagy, kövér leveleken s a mikor egy-egy nagy pálmalevél megzörrent, a fiúk mindig valami furcsa délszaki állatot véltek látni, a mely itt futkos ebben a meleg, nyirkos, sűrű kis erdőben, a zöld dézsák között. Biztosságban érezték magukat s kezdtek azon tünődni, hogy mikor fognak innen szabadulni.

— Csak ránk ne zárják az üvegházat — sutogta Nemecek, a ki kimerülten ült egy nagy pálma tövében, s a kinek jól esett a fűtött helyiség, mert bőrig át volt ázva.

Boka megnyugtatta :

— Ha eddig nem zárták be, ezentúl sem zárják be.

Hát ültek és füleltek. Semmi hang. Itt senkinek se jutott eszébe keresni őket. Aztán fölkeltek és botorkálni kezdtek a magas polczok között, melyek telistele voltak rakva zöld bokrocskákkal, szagos füvekkel, nagy virágokkal. Csónakos neki is ment az egyik polcznak és beléje botlott. Nemecek szolgálatkész akart lenni.

— Megállj — mondta — majd világítok.

És mielőtt még Boka ebben megakadályozhatta volna, gyújtót vett elő a zsebéből és rápörcentett az egyikre. A gyújtó fellobbant, de a következő pillanatban ki is aludt, mert Boka kiütötte a kis szöke kezéből.

— Majom! — szólt rá hangosan. — Elfelejtetd, hogy üvegházban vagy! Hiszen ennek a háznak a fala is üvegből van... most biztosan meglátták a fényt!

Megálltak és hallgatóztak. Valóban, Bokának igaza volt. A vörösingések meglátták a fellobbanó világosságot, mely egy pillanatra az egész üvegházat kivilágította. S a következő pillanatban már hallatszottak a kavicson ropogó lépteik. Ők is a balszárny ajtaja felé tartottak. Hallották, a mint Áts Feriből megint kitört a hadvezér:

— Pásztorok a jobb kis ajtón — kiáltotta — Szebenics a közé pajtón, én meg itt!

A Pál-utczaiak egy pillanat alatt elbújtak. Csónakos egy polcz alá hasalt. Nemeceket pedig azzal a megokolással, hogy ő már ugyis vizes, beleküldték az aranyhalas medenczébe. A kis szöke állig bújt le a vízben s a fejét egy nagy páfránylevél alá húzta. Bokának már csak annyi ideje maradt, hogy a nyitott ajtó mögé állhasson.

Áts Feri pedig bevonult kíséretével az ajtón, a lámpával a kezében. A lámpa fénye úgy esett az üvegajtóra, hogy Boka jól láthatta Áts Ferit, de ez nem láthatta az ajtó mögé rejtőzött Bokát. És Boka jól megnézte a vörösinges vezért, a kit csak egyszer látott közélről, a múzeum-kertben. Szép fiú volt Áts Feri s most ragyogott a szeme a harczvágytól. De csakhamar eltűnt előle. Bejárta a többivel az utakat s a jobb szárnyban a polczok

alá is néztek. A medenczében egyiknek sem jutott eszébe keresgélgni. Csónakos pedig csak úgy menekedett meg a fölfedezettéstől, hogy mikor az ő polcza alá akartak nézni, az a fiú, a kit Áts Feri Szebenicsnek nevezett, így szólt:

— Ezek már rég kimentek innen a jobboldali ajtón...

És miután ő arra indult, a keresgélés hevében a többi is utána szaladt. Keresztülvágtattak az üvegházon s néhány tompa puffanás jelezte, hogy ők se nagyon kimélték a cserepeket. Aztán kimentek s újra csönd lett. Elsőnek Csónakos bújt elő.

— Papuskám — mondta — a fejemre dőlt egy cserép. Csupa föld vagyok...

És buzgón köpte a homokot, a mivel tele volt orra-szája. Másodiknak, mint valami vízi szörnyeteg, Nemecsek bújt ki a medenczéből. Szegényke megint csurgott-csöpögött s a mint ő már szokta, pityergőre álló hangon panaszkodott:

— Hát én már egész életemben folyton a vízben leszek? Mi vagyok én? Béka?

Megrázta magát, mint a vízzel leöntött pincsi-kutya.

— Ne síránkozzál, — szólt rá Boka. — És most gyerünk, hadd legyen már vége egyszer ennek az estének...

Nemecsek sóhajtott:

— De szeretnék már otthon lenni!

Itt eszébe jutott, hogy mily fogadtatásban lesz része otthon, ha meglátják a vizes ruháját. Hát kijavította a mit mondott:

— Nem is szeretnék olyan nagyon otthon lenni!

Szaladtak vissza az akácza mellé, ahol bemásztak a düledező palánkon. Néhány percz alatt elérték. Csónakos fel is mászott a fára, de mielőtt rálépett volna a kerítés tetejére, visszaneézett a kertbe. Ijedten kiáltotta :

— Ott jönnek!

— Vissza a fára! — szólt Boka.

Csónakos visszament a fára s maga után fölsegítette két társát. Olyan magasra másztak, a mily magasan csak bírta őket az ág. Boszantotta őket az a gondolat, hogy épp most csípjék el őket, a mikor már oly közel voltak a meneküléshez.

A vörösinges csapat hangos trappolással érkezett a fához. A fiúk fönn némán kuksoltak, mint három nagy madár a sűrű lomb között...

Megint az a Szebenics szólalt meg, a ki az üvegházban is elbolondította előlük a csapatot :

— Láttam, a mint keresztül ugrottak a kerítésen!

Úgy látszik, ez volt a legostobább köztük, ez a Szebenics. És mivel rendesen a legostobább egyszersmind a leglármásabb is, hát folyton ő kiabált. A vörösingesek, a kik ügyes tornászok voltak, egy pillanat alatt átvetették magukat a palánkon. Áts Feri utolsónak maradt s mielőtt kimászott volna, elfújta a lámpát. Ugyanazon az akáczfán kapaszkodott fel ő is a palánkra, a melynek tetejében a három madár fészkel. Sőt Nemecekről, a ki még egyre csöpögött, mint valami lyukas eres, a nyaka közé is hullott néhány kövér vízcsepp.

— Esik az eső — kiáltotta Áts Feri, megtörülte a nyakát és azután ő is kiugrott az utcára.

— Ott mennek! — hangzott az utczáról s mind szaladni kezdtek, annak jeléül, hogy Szebenics megint tévedett. Meg is jegyezte Boka:

— Ha ez a Szebenics nem volna, már rég a kezük közé kerültünk volna...

Most már érezték, hogy végleg megmenekültek a vörösingések elől. Látták őket, a mint két csöndesen bailagó fiú után szaladtak az egyik kis utcán. A két fiú megijedt tőlük és szintén szaladni kezdett. Nagy ordítás tört ki erre és a vörösingések nekivadultan rohantak utánuk. A láрма messze halt el, valami józsefvárosi kis utcácskában...

Lemásztak a kerítésről és nagyot lélekzettek, mikor megint az utca kövezetét érezték a lábuk alatt. Egy öreg asszony baktatott arrafelé, majd más járókelők jöttek. Érezték, hogy megint a városban vannak s itt már semmi bajuk nem történhetik. Fáradtak, éhesek voltak. A közeli árvaházban, melynek ablakai barátságosan világoltak ki a sötét estébe, vacsorára harangoztak.

Nemecsek didergett.

— Siessünk — mondta.

— Megállj — szólt Boka — te lóvonaton menj haza. Nesze, adok pénzt.

A zsebébe nyúlt, de bennakadt a keze. Csak három krajczárja volt az elnöknek. Nem volt más a zsebében, mint három rézkrajczár, meg a finom tintatartó, melyből vidáman folydogált a kék tinta. Előhúzta a tintás három krajczárt és odaadta Nemecseknek.

— Csak ennyi van.

Csónakosnál akadt még két krajczár. És a kis szőkének volt egy angyalos szerencsekrajczárja, a mit egy pilulás skatulyában hordott

magával. Ez összesen hat krajczár volt. Ezzel fölült a lóvonatra.

Boka megállott az utcán. Még mindig tele volt a szíve a Geréb dolgával. Szomorúan állott és hallgatott. De Csónakos még nem tudott az árulásról semmit, tehát ő vidám volt.

— Ide figyelj, papuska! — mondta s mikor Boka odanézett, bekapta két ujját a szájába és fülrepesztőt süvített. Akkorát, a mekkorát csak tudott. Aztán úgy nézett körül, mintha ezzel a füttyel jóllakott volna.

— Ezt már egész este tartogatom — mondta vidáman — de most kikiváncozott belőlem, papuskám!

Karonfogta a szomorú Bokát, s azzal ennyi izgalom után fáradtan kezdtek a város felé ballagni a hosszú Üllői-úton...

IV.

Az osztályteremben ismét egyet ütött az óra s a fiúk a könyveikhez kaptak. Rácz tanár úr becsapta a könyvét és felállott a katedrán. A szolgálatkész kis Csengey, az első pad első, odaugrott hozzá és fölsegítette rá a felöltőt. A Pál-utczaiak a különböző padokból összenéztek, várva Boka intézkedését. Tudták, hogy ma délután már kettőkor lesz a gyülekezés a grundon, mert a három tagból álló előőrscsapat be fog számolni fűvészkerti élményeiről. Azt mindenik tudta, hogy a kirándulás sikerült s hogy a Pál-utczaiak elnöke bátran adta vissza a látogatást a vörösingeseknek. De a dolog részleteire voltak kíváncsaik, az egyes kalandokra

a veszedelmekre, melyekben a fiúk forogtak. Bokából harapófogóval sem lehetett volna egy szót sem kivenni. Csónakos mindenfélét beszélt össze-vissza s isten bocsássa meg neki, de nagyokat füllentett. Még vadállatokról is beszélt, a melyekkel a fűvészkerti romok közt találkoztak... Hogy Nemecsek majd belefulladt a tóba... Hogy a vörösingesek egy rettenetes máglya körül ültek... De össze-vissza beszélt és épp a fontos dolgokat felejtette mindig ki. És nem lehetett a beszédjét végig-hallgatni, mert majd megsüketítette a hallgatóit a folytonos fütytyökkel, melyeket pontok helyett rakott a mondatok végére.

Nemecsek meg olyan fontosnak érezte a szerepét, hogy nagyon komolyan titkolózott. Ha kérdezték, így felelt:

— Nem mondhatok semmit.

Vagy ezt mondta:

— Kérdezzétek meg az elnök úrtól.

A többiek rettenetesen irigyelték Nemecseket, a ki közlegény létére ilyen gyönyörű kalandban vehetett részt. A hadnagyok és főhadnagyok érezték, hogy ezek után ők eltörpülnek a közlegény mellett, sőt némelyek már azt is hangoztatták, hogy a kis szökét ezek után okvetlenül tisztté fogják előléptetni s akkor nem marad más közlegény a grundon, mint Hektor, a tót fekete kutyája...

Még mielőtt Rác tanár úr kiment volna az osztályból, Boka felemelte két ujját a Pál-utczaiak felé, annak jeléül, hogy két órákor lesz a találkozó. A többi fiúk, a kik nem tartoztak a Pál-utczaiak közé, rettenetesen irigyelték őket, mikor Boka intésére valamennyien szalutáltak, ezzel mutatva, hogy tudomásul vették az elnök jelét.

És már mind indulni akartak, mikor történt valami.

Rác tanár úr megállott a katedra lépcsőjén :

— Várjatok — mondta.

Nagy csönd lett erre.

A tanár úr kis czédulát húzott elő a felöltője zsebéből. Föltette a szemüvegét s a czéduláról olvasni kezdte a következő neveket :

— Weisz!

— Jelen — mondta ijedten Weisz.

A tanár úr folytatta :

— Richter! Csele! Kolnay! Barabás! Leszik! Nemecsek!

Valamennyi rendre felelt :

— Jelen!

Rác tanár úr zsebetette a czédulát és így szólt :

— Ti most nem mentek haza, hanem bejöttök velem a tanári szobába. Egy kis dolgom van veletek.

Azzal elindult s a nélkül, hogy ennek a furcsa meghívásnak okát adta volna, kisetett a teremből.

Nagy zúgás, zsongás támadt erre.

— Miért hív?

— Miért maradunk itt?

— Mit akarnak velünk?

Ezt kérdezgették egymástól a meghívottak. És miután valamennyien Pál-utczaiak voltak. Boka köré sereglettek.

— Én nem tudom, mi lehet, — mondta az elnök. — Csak menjetek be és én majd megvárlak a folyosón benneteket.

Azzal a többiekhez fordult :

— Hát nem kettőkor találkozunk, hanem háromkor. Akadály jött közbe.

Az iskola nagy folyosója megnépesült. A többi osztályok is ontották magukból a fiúkat, nagy kavarodás, sietés, csoszogás lett urrá a máskor csendes, nagyablakos folyosón. Mindenki sietett.

— Be vagytok zárva? — kérdezte egy fiú a szomorú csoporttól, mely a tanári szoba ajtaja előtt feketéllett.

— Nem — mondta büszkén Weisz.

A fiú azzal elszaladt. Irigyen néztek utána. Ő már hazamehet...

Néhány percnyi várakozás után kinyillott a tanári szoba ajtaja s a tejüveges ajtó mögött megjelent Rácz tanár úr magas, sovány alakja.

— Gyertek be — szólt és előrement.

A tanári szoba üres volt. A hosszú zöld asztal körül állottak fel a fiúk, halálos csöndben. Az utolsó tiszteletteljesen csukta be az ajtót. Rácz tanár úr leült az asztalfőre és körülnézett:

— Mind itt vagytok?

— Igen.

Alulról, az udvarról a hazasiető fiúk boldog lármája hallatszott fel. A tanár úr becsukatta az ablakot s most ijesztő lett a csönd a nagy, könyvtáras szobában. Síri csöndben szólalt meg Rácz tanár úr!

— Itt arról van szó, hogy ti valami egyletet alakítottatok. Ezt megtudtam. Valami úgynevezett gitt-egyletről hallottam. A kitől ezt tudom, az átadta nekem az egylet tagjainak a névsorát is. Az egylet tagjai ti vagytok. Igaz-e?

Senkise felelt. Mind lehorgasztott fővel, némán állottak egymás mellett, annak jeléül, hogy a vád igaz volt.

A tanár úr folytatta:

— Menjünk szépen sorjában. Mindenekelőtt

azt akarom tudni, hogy ki alapította az egy-
letet, mikor világosan megmondtam, hogy semmi-
féle egyesület alapítását nem tűröm meg. Ki ala-
pította?

Nagy csönd.

Egy félénk hang szólalt meg :

— A Weisz.

Rácz tanár úr szigorúan nézett Weiszre :

— Weisz! Nem tudsz magadtól jelentkezni?

Szerényen hangzott a felelet :

— De igen, tudok.

— Hát miért nem jelentkeztél?

Erre megint nem felelt szegény Weisz. Rácz tanár úr rágyújtott egy szivarra s a füstöt a levegőbe fújta.

— Hát menjünk szép sorjában — mondta. — Először is mondd meg nekem, mi az a gitt?

Felelet helyett Weisz kivett a zsebéből egy hatalmas gittet és letette az asztalra. Egy ideig nézte, aztán olyan halkán, hogy alig lehetett hallani, kijelentette :

— Ez a gitt.

— És mi ez? — kérdezte a tanár.

— Ez egy olyan pép, amivel az üvegesek az ablakot beragasztják a fába. Az üveges bekeni oda és az ember a körmével kikaparja az ablakból.

— És ezt te kapartad ki?

— Nem kérem. Ez az egyleti gitt.

A tanár úr tágra nyitotta a szemét :

— Mi az? — kérdezte.

Weisz most már nekibátorodott egy kicsit :

— Ezt a tagok gyűjtötték — mondta — és a választmány rám bízta, hogy én őrizzem meg. Mert az előtt Kolnay őrizte, mert ő volt a pénztárnok, de nála elszáradt, mert ő sohasem rágtá.

— Hát ezt rágni kell?

— Igen, mert különben megkeményedik és nem lehet nyomkodni. Én mindennap megrágtam.

— Miért épen te?

— Mert benne van az alapszabályokban, hogy az elnök köteles minden nap legalább egyszer megrágni az egyleti gittet, mert különben megkeményedik...

Itt sírva fakadt Weisz. Pityeregve tette hozzá :

— És most én vagyok az elnök...

Komoly volt a hangulat. A tanár szigorúan kiáltott :

— Hol szedtétek össze ezt a nagy darabot?

Csönd lett. A tanár Kolnayra nézett :

— Kolnay! Hol szedtétek ezt össze?

Kolnay hadarva felelt, mint a ki őszinte valomással akar segíteni a helyzetén :

— Ez van kérem tanár úr, már egy hónapja. Én egy hétig rágtam, de akkor kisebb volt. Az első darabot a Weisz hozta és ezért alapítottuk az egyletet. Őtet az apja elvitte kocsin és ő a kocsiablakból kaparta ki. Egész véres lett a körme. Aztán akkor betört az énekteremben az ablak és én eljöttem délután és egész délután vártam, amíg az üveges jött és öt órakor jött az üveges és én megszólítottam, hogy adjon nekem egy kis gittet, de ő nem felelt, mert ő nem tudott felelni, mert neki tele volt a pofája gittel.

A tanár úr szigorúan ránczolta össze a homlokát :

— Micsoda szavak ezek? Pofája a lónak van!

— Hát a szája volt tele. Aztán odamentem és kértem, hogy hagyjon nézni, a míg ő az ablakot csinálja. És intett, hogy hagy. És én néztem és ő bevágta az ablakot és elment. És mikor ő elment,

akkor én odamentem és kikapartam a gittet az ablakból és elvittem. De nem magamnak loptam, hanem az egyletnek... az ehegy... lehet... nehek... Ő is sírt.

— Ne sírj — mondta Rác tanár úr.

Weisz a kabátja szélét tépdeste és zavarában szükségesnek találta megjegyezni:

— Mingyár bög...

De Kolnay csak zokogott, szívet tépően zokogott. Weisz sűgva szűlt rá:

— Ne bögj!

S azzal ő is bögni kezdett. A nagy sűrás meghatotta Rác tanár urat. Nagyokat szippantott a szivarjából. S ekkor elűlépett a sorból Csele, az elegáns Csele, büszkén kiállott a tanár elé s elhatározta, hogy most ő is római jellem lesz, mint a minap a grundon Boka. Határozott hangon mondta:

— Kérem, tanár úr, én is hoztam az egyletnek gittet.

— Honnan?

— Odahaza — szűlt Csele — összetűrtém a madárfűrdőkádat és a mamám becsináltatta és én rűgtűn kiszedtem a gittet. A víz mind kifolyt a szűnyegre, mikor a mandi fűrdűtt. Minek is kell fűrűdni egy ilyen madárnak? A verebek nem fűrűdnek soha, mégis piszkosak!

Rác tanár úr elűrehajolt a szűkén. Fenyegűteleg mondá:

— Jó kedved van, Csele, majd segíték én mindjárt a bajodon! Folytasd, Kolnay!

Kolnay szűpogott és szepegett. Az orrát tűrűlte:

— Mit folytassak?

— Honnan szedteék a tűbbit?

— Hát most mondta a Csele... És az egy-
let nekem adott egyszer hatvan krajczárt, hogy
én is szerezzek.

Ez már nem tetszett Rácz tanár úrnak.

— Hát pénzért is vettetek?

— Nem — mondta Kolnay. — Hanem az
én papám orvos és délelőtt komfortáblin jár a
betegekhez és egyszer elvitt és a kocszi-ablakból
kiszedtem a gittet és az nagyon jó puha gitt volt
és akkor az egylet adott hat hatost, hogy magam
üljek be abba a kocsiba és én délután beleültem
és kimentem vele a Tisztviselő-telepig és ki-
szedtem belőle mind a gittet, mind a négy ablak-
ból és akkor gyalog jöttem haza a telepről.

A tanár emlékezett rá :

— Ez akkor volt, amikor találkoztam veled
a Ludovikánál?

— Igen.

— És megszólítottalak... Te meg nem fe-
leltél.

Kolnay lehajtotta a fejét és szomorúan szólt :

— Mert tele volt a pofám gittel.

És újra eltörött a mécses, Kolnay újra sírni
kezdett. Weisz megint izgatott lett, megint tép-
desni kezdte a kabátja szélét, megint azt mondta
zavarában, hogy :

— Mingyár bög...

És ő maga is megint rákezdte. A tanár úr
felállott s föl-alá kezdett sétálni a szobában.
A fejét csóválta :

— Szép kis egylet. És ki volt az elnök?

Erre a kérdésre Weisz hirtelen elfelejtette a
bánatát. Abbahagyta a sírást és büszkén szólt :

— Én.

— És ki volt a pénztárnok?

- A Kolnay.
- Add elő, ami pénz maradt.
- Tessék.

Azzal a zsebébe nyúlt Kolnay. Neki se volt kisebb zsebe, mint Csónakosnak. Kotorászni kezdett benne és sorra kirakott az asztalra mindent. Mindenekelőtt egy forint negyvenhárom krajczár került elő. Aztán két darab öt krajczáros bélyeg, egy zárt levelezőlap, két darab egykoronás okmánybélyeg, nyolcz új toll és egy színes üveg-golyó. A tanár úr megolvasta a pénzt s ennek láttára elkomorodott :

- A pénzt hol vettétek?
- Tagdíjakból. Mindenki minden héten fizetett egy hatost.
- És mire kellett a pénz?
- Csakhogy be legyen fizetve a tagdíj. A Weisz lemondott az elnöki fizetésről.
- Mennyi volt az?
- Öt krajczár egy hétre. A bélyegeket én hoztam, a levelezőlapot a Barabás és az okmány-bélyeget a Richter. Neki az apja . . . Ő az apjától . . .

A tanár közbevágott :

- Lopta? Mi? Richter!

Richter előállt és lesütötte a szemét.

- Loptad?

Némán intett, hogy igen. A tanár úr a fejét csóválta :

- Micsoda romlottság! Mi az apád!

— Dr. Richter Ernő köz- és váltóüggyvéd.
De az egylet visszalopta a bélyeget.

- Hogy-hogy?

— Hát mert én elloptam a papától a bélyeget és aztán féltem és az egylet adott nekem

egy koronát és én vettem rajta egy másik bélyeget és visszaloptam az íróasztalra. És a papa rajtakapott, nem a mikor loptam, hanem a mikor visszatettem és a nyakam közé sózott érte...

A tanár egy szigorú pillantására kijavította:

— Megvert érte és külön még megpofozott, mert visszatettem és kérdezte, hogy hol loptam és én nem akartam megmondani, mert akkor megint külön megpofozott volna, hát azt mondtam, hogy a Kolnaytól kaptam és akkor ő azt mondta, hogy «tüstént vidd vissza a Kolnaynak, mert az bizonyára valahol lopta» — és én visszavittem a Kolnaynak és ezért van most az egyletnek két bélyege.

Gondolkodóba esett ezen Rác tanár úr:

— Hát minek vettetek új bélyeget, hiszen a régit is visszatehetted volna!

— Azt nem lehetett — felelte helyette Kolnay — mert már a hátán volt az egylet pecsétje.

— Pecsét is van? Hol a pecsét?

— A Barabás a pecsétör.

Most Barabáson volt a sor. Most ő lépett elő. Gyilkos pillantást vetett Kolnayra, a kivel mindig baja volt. Még emlékezetében volt a kalapügy a grundon... De nem tehetett semmi egyebet, szépen letette a gummiból készült bélyegzőt a zöld tanári asztalra, a hozzávaló tintapárnás bádogskatulyával együtt. A tanár megnézte a pecsétnyomót. Ez volt ráírva: «Gittgyűjtő Egyesület, Budapest, 1889.» Rác tanár úr elfojtotta a mosolygását és megint megcsóválta a fejét. Ezen fölbátorodott Barabás. Az asztal felé nyúlt és vissza akarta venni a pecsétnyomót. De a tanár úr rátette a kezét.

— Mit akarsz?

— Kérem — vágta ki Barabás — én esküt tettem, hogy inkább az életemmel is megvédelem a pecsétet, de a kezemből ki nem adom.

A tanár úr zsebre dugta a pecsétet.

— Csönd! — mondta.

De Barabás most már nem maradt nyugton:

— Akkor — szólt — tessék a Cselétől a zászlót is elvenni.

— Hát zászló is van? Add ide — mondta a tanár a Csele felé fordulva. Csele belenyúlt a zsebébe és egy piczike kis drótnyelű zászlót húzott onnan elő. Ezt is a nővére csinálta, mint a grund zászlaját. Általában, az ilyen varrni-való dolgokat mind a Csele nővére csinálta. De ez a zászló piros-fehér-zöld volt s ez volt ráírva: «Gittgyűjtő Egyesület, Budapest, 1889. Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk.»

— Hm — szólt a tanár úr — ki az a finom madár, a ki *tovább*-ot egy b-vel írja? Ki írta ezt?

Senki nem felelt. A tanár úr dörgő hangon ismételte a kérdést: Ki írta ezt?

Ekkor Csele gondolt egyet. Azt gondolta, hogy miért mártsa ő be a bajba a fiúkat? A továbbot ugyan Barabás írta egy b-vel, de miért szenvedjen Barabás? Tehát szerényen ezt mondta:

— A nővérem írta, kérem.

És nyelt egyet utána. Nem volt szép tőle, de megmentette ezzel a pajtását... A tanár nem felelt semmit. És a fiúk most össze-vissza kezdtek beszélni.

— Kérem, a Barabástól nem szép, hogy elárulta a zászlót — jegyezte meg dühösen Kolnay. Barabás mentegetőzött:

— Mindig velem van baja! Ha tőlem elvették a pecsétet, akkor már úgylis vége az egyletnek.

— Csönd! — vágta el a vitát Rác tanár úr. — Majd segíték én a bajotokon. Ezennel fel van oszlatva az egylet és meg ne halljam többé, hogy ilyesmikbe keveredtek. Magaviseletből valamennyien szabályszerűt fogtok kapni és Weisz pedig kevésbbé szabályszerűt, mert ő volt az elnök.

— Pardon! — jegyezte meg szerényen Weisz — éppen ma voltam utoljára az elnök, mert ma kellett volna a közgyűlésnek lenni és már mást jelöltünk erre a hónapra!

— A Kolnayt jelöltük — mondta vigyorogva Barabás.

— Az nekem mindegy — szólt a tanár. — Holnap valamennyien itt maradtok kettőig. Majd segíték én a bajotokon. Most pedig mehettek!

— Alászolgája! — hangzott kórusban és mind megmozdultak. Ezt a zavaros pillanatot Weisz arra használta fel, hogy a gitt után nyúlt. A tanár meglátta:

— Nem hagyod békében?

Weisz alázatos pofát vágott:

— Hát a gittet nem kapjuk vissza?

— Nem. Sőt a kinél még van, az adja rögtön vissza, mert ha megtudom, hogy valamelyiknél maradt, azzal szemben a legszigorúbban fogok eljárni.

Erre előlépett a Leszik, a ki eddig hallgatott, mint a potyka. Kivett a szájából egy darab gittet és odaragasztotta az egyleti csomóhoz, fájo szívvel és maszatos kézzel.

— Több nincs?

Felelet helyett a Leszik kitátotta a száját. Mutatta, hogy nincs több. A tanár úr a kalapját vette.

— És csak még egyszer halljam, hogy egy-
letet alapítottatok! Takarodjatok haza.

A fiúk némán sompolyogtak ki, csak egyikük
szólalt meg csöndesen :

— Alászolgája! — mondta külön Leszik, mert
az előbb, mikor a többiek köszöntek, neki tele
volt a szája.

A tanár úr elment s a fölosztatott gittegylet
egyedül maradt. Szomorúan néztek egymásra
a fiúk. Kolnay a várakozó Bokának mesélte el
a kihallgatás történetét. Boka föllélekzett.

— Nagyon megijedtem — mondta, — mert
már azt hittem, hogy a grundot árulta el valaki . . .

Ezalatt Nemecek odament a csoporthoz és
suttogva szólt :

— Nézzétek . . . mialatt kihallgatott benne-
teket . . . én az ablaknál álltam . . . egy új ablak
volt . . . és . . .

Megmutatta a darab friss gittet, a mit az
ablakból kapart ki. A többiek áhítattal nézték.
Weisznek fölragyogott a szeme :

— Hát ha gitt van, akkor megint egylet is
van! A grundon megtartjuk a közgyűlést.

— A grundon! A grundon! — kiáltotta a
többi is. És valamennyien szaladni kezdtek,
hazafelé. A lépcső visszhangzott a kiáltásaiktól,
a mint a Pál-utczaiak jelszavát harsogták :

— Hahó! Hó! Hahó! Hó!

És valamennyien kivágtattak a kapun. Boka
egyedül ment, lassan. Neki nem volt jó kedve.
Neki Geréb járt az eszében, az áruló Geréb,
a ki a lámpát czipelte a fűvészkerti szigeten.
Gondolatokba mélyedve ment haza, megebédelt
s nekiállott a másnapi latin leczkének . . .

Isten tudja, hogy csinálták ilyen gyorsan, de

a gitt-egylet tagjai már fél háromkor megjelentek a grundon. Barabás egyenesen ebédről jött, mert még majszolt egy nagy darab kenyérhéjat. Az ajtóban várta Kolnayt, hogy baraczkot nyomjon a fejére. Sok volt már a Kolnay rovásán.

Mikor teljes számban voltak, Weisz a farakások közé hívta őket.

— Megnyitom a közgyűlést, — mondta rettentő komolyan.

Kolnay, a ki már megkapta, sőt Barabásnak vissza is adta a baraczkot, azon a nézetten volt, hogy a tanári tilalom ellenére fönn kell tartani az egyletet.

Barabás azonban meggyanusította :

— Azért mondja, mert most rajta a sor elnöknek lenni. Én azt mondom, hogy elég volt a gitt-egyletből. Ti itt mind sorra elnökök vagytok, mi meg hiába rágjuk a gittet. Én már utálom. Hát már egyéb se legyen a szájamban, csak folyton ez a ragacs?

Most Nemecek akart felszólalni.

— Szót kérek, — mondta az elnöknek.

— A titkár úr szót kér — mondta komolyan Weisz és csöngetett egy kis kétkrajczáros csengtyűvel.

Nemecekbe azonban, a ki a gitt-egyletben titkári tisztet viselt, belefagyott a szó. Meglátta az egyik farakás mellett Gerébet. Senki más nem tudta Gerébről azt, a mit ő tudott, a mit azon az emlékezetes estén Bokával együtt ő is látott. Geréb egyedül sompolygott a farakások között és egyenesen a felé a kis gunyhó felé futott, a melyben a tót lakott a kutájával. Nemecek érezte, hogy neki kötelessége szemmel tartani az árulót, vigyázni minden lépésére. Boka azt

mondta, hogy addig, a míg ő nem jön, Gerébnek nem szabad megtudnia, hogy látták a vörösingésekkel ülni a lámpa körül, a szigeten. Hadd higgye, hogy senki sem tud a dolog felől.

De most itt volt, itt sompolygott. Nemecsek mindenáron tudni akarta, hogy miért megy a tóthoz. Tehát így szólt:

— Köszönöm, elnök úr, de a beszédemet majd máskor mondom el. Eszembe jutott, hogy valami dolgom van.

Weisz megint megrázta a kis csengőt:

— A titkár úr elhalasztja a beszédjét.

De a titkár úr akkor már szaladt. Szaladt, de nem Geréb után, hanem elébe. Keresztülvágatott az üres telken és kiment a Pál-utczára. Innen a Mária-utczába kanyarodott és lóhalálában száguldott a gőzfűrészes kapuja felé. Majd hogy el nem gázolta egy hatalmas aprófás szekér, a mely ép akkor döcögött ki a kapun. A kis vas-kémény pöfögött, köpködte a fehér gőzt. A gőzfűrészes fájdalmasan visított benn a házban, mintha azt mondta volna:

— Viiiigyázz! Viiiigyázz!

— Bizony vigyázok is! — felelt neki futtában Nemecsek s a kis ház mellett elhaladva, lekerült a farakások közé s egyenesen a tót gunyhója mögé ment. A tót gunyhójának menedékes volt a teteje és majdnem összeért ennek a tetőnek a széle azzal a farakással, a mely a gunyhó mögött volt. Nemecsek felkapaszkodott a farakásra s hasrafeküdt rajta. Oldalt pislogott ki és várta, hogy most mi lesz. Mit akarhat Geréb a tóttól? Talán a vörösingéseknek valamely hadicsele volt ez? Elhatározta, hogy kihallgatja a beszélgetést, bármi történjék is vele. Óh, mily

dicsőséget fog ez neki hozni! Mily büszke lesz, a miért ő fedezte fel ezt az újabb árulást!

A mint várt, nézegetett, egyszerre meglátta Gerébet. Geréb lassan, óvatosan közeledett a gunyhó felé s folyton hátratekintgetett attól való féltében, hogy követi valaki. S csak miután meggyőződött arról, hogy senki se jön utána, vágott neki bátran az útnak. A tót nyugodtan üldögélt a gunyhó előtt a padon s szívta a pipájából azokat a szivarvégeket, a miket a fiúk szoktak volt neki hozni. Mert mindenki gyűjtötte a szivarvégeket Janónak.

Felugrott mellőle a kutya. Egyet-kettőt vakantott Geréb felé, de mikor megérezte, hogy idevaló ember, visszafeküdt a helyére. Geréb egészen közel ment Janóhoz, úgy, hogy a háztető elrejtette őket Nemecsek szeme elől. De most már merész lett a kis szőke. Halkan, olyan halkan, a hogy csak tudott, átmászott a farakásról a gunyhó tetejére. Hasrafeküdt a tetőn is és úgy csúszott előre, fölfelé, hogy majd elől, az ajtó fölött kidugja a fejét és lenézzen rájuk. Egyet-kettőt reccsentek is a deszkák alatta s ilyenkor Nemecsek úgy érezte, hogy az ereiben megáll a vér... De tovább mászott, óvatosan előredugta a fejét és ha e pillanatban a tótnak vagy Gerébnek eszébe jutott volna, hogy fölnézzen, ugyancsak megijedt volna, ha ott látja a deszkák peremén a Nemecsek okos kis szőke fejét, a mint tágranyitott szemmel figyel le azokra a dolgokra, a mik a gunyhó előtt történnek.

Geréb odalépett a tóthoz és barátságosan mondta neki:

— Jónapot Janó!

— Jónapot! — felelt a tót és ki se vette a pipát a szájából.

Geréb közel hajolt hozzá:

— Szivart hoztam, Janó!

Erre már kivette szájából a pipát a tót. Felragyogott a szeme. Szegény Jankónak életében nem sokszor jutott osztályrészül az a szerencse, hogy egészben lássa a szivart. Ő csak olyankor jutott hozzá, a mikor már valaki elszívta a javát.

Geréb három szivart vett elő a zsebéből és Janó markába nyomta.

— Ejnye — gondolta magában Nemecek — jól tettem, hogy fölmásztam ide. Ez akar valamit a tóttal, ha szivarral kezdi!

És hallotta, a mint Geréb csöndesen mondta a tótnak:

— Janó, jöjjön be velem a gunyhóba . . . nem akarok itt künn beszélni magával . . . nem akarom, hogy meglássanak . . . valami fontos dologról van szó. Lehet itt még szivart kapni nálam, többet is!

És kihúzott a zsebéből egy egész marék szivart.

Nemecek a fejét csóválta a háztetőn.

— Nagy komiztság lehet — gondolta, ha ilyen sok szivart hozott!

Persze, a tót örömmel ment be a gunyhóba s Geréb utána. Geréb után besompolygott a kutya is. Nemecek bosszankodni kezdett.

— Semmit se fogsz hallani abból, a mit beszélnek — gondolta — füstbe ment az egész jól kieszelt tervem . . .

És nagyon irigyelte a kutyát, a mely besompolyoghatott utánuk, még mielőtt becsukták az

ajtót. Mert még az ajtót is becsukták maguk után. Nemicseknek eszébe jutottak azok a mesék, a melyekben a vasorrú bába fekete kutyává változtatja a királyfit — és igazán most szívesen adott volna érte tíz-húsz finom üveggolyót, ha valami vasorrú bába néhány perczre fekete kutyává varázsolta volna s helyette a Hektorból csinált volna egy kis szőke Nemicseket. Hisz elvégre kollégák voltak, közlegények voltak mind a ketten . . .

De a vasorrú bába helyett segítségére jött — egy vasfogú bogár. Az a szegény szű, a mely a fedél egyik deszkáját valamikor régen kirágta s az egész családjával együtt jóllakott a jó puha fával, nem is sejtve, hogy valamikor milyen nagy szolgálatot fog tenni a Pál-utczai fiúknak. A hol a szű megrágta a deszkát, ott vékonyabb volt. Nemicsek ráhajtotta a fülét a deszkára és hallgatódzott. Tompa hangok jöttek a kis gunyhóból és Nemicsek nemsokára örömmel tapasztalta, hogy minden szót, a mit benn egymással beszélnek, kitűnően hall. Geréb csöndesen beszélt, mint a ki még ezen a magános helyen is fél, hogy meghallja valaki, a mit mond. Ezt mondta a tótnak :

— Janó, legyen esze. Tőlem annyi szivart kaphat, a mennyit akar. De ezért meg kell tenni valamit.

Janó dörögve kérdezte :

— Mit kell csinálni?

— Csak ki kell kergetni a fiúkat a grundról. Nem kell megengedni, hogy itt lapdázzanak, hogy széthordják a farakásokat.

Most néhány pillanatig nem hallatszott semmi. Nemicsek ebből arra következtetett, hogy a

tót gondolkodik. Aztán ismét hallatszott a tót hangja :

— Ki kell kergetni?

— Igen.

— Miért?

— Mert mások akarnak idejárni. Ezek a mások csupa gazdag fiúk... annyi szivar lesz, a mennyi csak kell... még pénz is lesz...

Ez hatott.

— Pénz is lesz? — kérdezte Janó.

— Lesz. Forint lesz.

A forint aztán végleg lekenyerezte a tótot.

— Rendben van — mondta. — Ki fogjuk kergetni.

Csattant a kilincs, nyikorgott az ajtó. Geréb kilépett a gunyhóból. De már akkor Nemecsek nem volt a háztetőn. Mint a macska, oly ügyesen mászott le róla, talpraugrott és rohant a farakások közt vissza, a grund felé. Nagyon izgatott volt a kis szőke és érezte, hogy e pillanatban az összes fiúk sorsa, az egész grunda jövője az ő kezében van. Mikor a csoportot meglátta, már messziről kiáltott :

— Boka!

De nem felelt senki.

Újra kiáltott :

— Boka! Elnök úr!

Egy hang felelt :

— Még nincs itt!

Nemecsek száguldott, mint a szélvész. Erről az esetről azonnal értesíteni kell Bokát. Azonnal kell cselekedni, még mielőtt kikergetik őket a birodalmukból. Mikor az utolsó farakás mellett rohant el, meglátta a gitt-egylet tagjait, a kik még mindig gyűléseztek. Weisz még mindig

komoly arcczal elnökölt és a mikor a kis szöke elrobogott a közgyűlés mellett, rákiáltott:

— Hahó! Hó! Titkár úr!

Nemecsek futtában intette, hogy nem áll meg.

— Titkár úr! — süvöltött utána Weisz s hogy nagyobb legyen a tekintélye, erősen megrázta az elnöki csengőt.

— Nem érek rá! — kiáltott vissza Nemecsek és szaladt, hogy Bokát a lakásán keresse föl. Weisz ekkor az utolsó eszközhöz nyúlt. Recsegő hangon kiáltott utána:

— Közlegény! Állj!

Erre aztán meg kellett állnia, hiszen Weisz hadnagy volt... Dúlt-fúlt mérgében a kis szöke, de kénytelen volt engedelmeskedni, mihelyt Weisz clövette a rangját.

— Parancsol, hadnagy úr?

És haptákba állt.

— Kérem — mondta a gitt-egylet elnöke — épp most mondtuk ki, hogy a gitt-egylet mától fogva mint titkos egylet fog távobb működni. Új elnököt is választottunk.

A fiúk lelkesen kiáltották az új elnök nevét:

— Éljen Kolnay!

Csak Barabás mondta vigyorogva

— Abczug Kolnay.

Az elnök pedig folytatta:

— Ha titkár úr meg akarja tartani a titkári állást, akkor most velünk együtt le kell tennie a titoktartási becsületszót, mert ha Rácz tanár úr megtudja, hogy...

Ebben a pillanatban meglátta Nemecsek a farakások közt sompolyogni Gerébet. Ha Geréb most elmegy, vége mindennek... Vége az erődöknek, vége a grundnak... De ha Boka itt a

lelkére beszélne, még talán erőt venne rajta a jobb érzés. A kis szőke majdnem sírt dühében. Belevágott az elnök szavába :

— Elnök úr... Én nem érek rá... nekem el kell mennem...

Weisz szigorúan kérdezte :

— Talán fél a titkár úr? Talán attól fél a titkár úr, hogy ha rájönnek, önt is megbüntetik?

De Nemecek már nem figyelt rá. Csak Gerébet nézte, a ki meglapult a farakások között s azt várta, hogy a fiúk másfelé menjenek s ő azalatt kiosonhasson az utcára... És mikor ezt meglátta, se szó, se beszéd, a faképnél hagyta a gitt-egyletet, összefogta elől a kabátját s ucczu neki — mint a szélvész, keresztülvágtatott a grun- don és kirohant a kapun.

Néma csönd lett a közgyűlésen. A síri csöndben aztán megszólalt az elnök, síri hangon :

— A tisztelt tagok mindnyájan látták Nemecek Ernő viselkedését. Kijelentem, hogy Nemecek Ernő gyáva!

— Úgy van! — harsogta a közgyűlés.

Sőt Kolnay ezt kiáltotta :

— Áruló!

Richter izgatottan jelentkezett szólásra :

— Indítványozom, hogy a gyáva árulót, a ki az egyletet a bajban cserbenhagyta, csapjuk le a titkárságról, zárjuk ki az egyletből s vegyük bele a titkos jegyzőkönyvbe, hogy áruló!

— Éljen! — hangzott egyszerre minden torokból. S az elnök néma csöndben hirdette ki az ítéletet :

— A közgyűlés Nemecek Ernőt gyáva árulónak jelenti ki, a titkárságból lecsapja és az egyletből kizárja. Jegyző úr!

— Jelen! — szólt Leszik.

— Vegye be a jegyzőkönyvbe, hogy Nemecek Ernőt a közgyűlés árulónak nyilvánítja és írja a nevét kis betűvel.

Moraj futott végig a közgyűlésen. Az alapszabályok szerint ez volt a legszigorúbb büntetés. És sokan álltak körül Lesziket, a ki azonnal a földre ült, a térdére fektette az ötkrajczáros füzetet, mely az egylet jegyzőkönyve volt s nagy ákombákom betűkkel beleírta, hogy :

«nemecek ernő áruló!!!»

Így vette el Nemecek Ernőtől a gitt-egylet a becsületét...

Nemecek Ernő pedig, vagy ha így jobban tetszik: nemecek ernő rohant, el a Kinizsi-utca felé, a hol Boka lakott egy kis szerény földszintes házban. Berchant a kapu alá s ott egyenesen nekiszaladt Bokának.

— Nini! — mondta Boka, mikor magához tért. — Hát te mit keresel itt?

Nemecek lihegve mondta el tapasztalatait s a kabátjánál fogva húzta Bokát, hogy siessen. Most együtt szaladtak a grund felé.

— Te ezt mind hallottad, láttad? — kérdezte futtában Boka.

— Hallottam is, láttam is.

— És még ott van Geréb?

— Ha sietünk, még ott találjuk.

A klinika mellett meg kellett állniok. Sze-gény Nemecek köhögni kezdett. Neki támaszkodott a falnak:

— Te csak... — mondta — te csak siess oda... én... én... majd kiköhögöm magamat. És nagyokat köhögött.

— Meg vagyok hülve — mondta Bokának.

a ki nem mozdult mellőle. — A fűvészkertben hültem meg... Mikor a tóba pottyantam, az még nem volt baj. De az üvegházban, mikor a medenczében kuczorogtam, ott nagyon hűvös volt a víz. Ott végigfutott rajtam a hideg.

Befordultak a Pál-utczába. S épp akkor, mikor bekanyarodtak a sarkon, nyíltott a palánk kis kapuja. Geréb jött ki rajta sietve. Nemecek hirtelen megfogta Bokát:

— Ott megy!

Boka tölcsért csinált a kezéből és harsány hangon kiáltott végig a csöndes kis utcán:

— Geréb!

Geréb megállott és visszafordult. Mikor Bokát meglátta, nagyot nevetett. És nevetve szaladt el tőlük, ki a kőrútra. A Pál-utcza házai közt élesen hangzott ez a gúnyos nevetés. Geréb ki-nevette őket.

A két fiú úgy állt ott az utczasarkon, mintha leszögezték volna őket. Geréb eltűnt a szemük elől. Érezték, hogy minden veszve van. Nem szóltak egymáshoz egy árva szót sem s most már csöndesen ballagtak a grund kis ajtaja felé. Belülről a lapdázó fiúk víg lármája hallatszott ki s aztán egy harsány kiáltás: a gitt-egyletiek éljenezték az új elnöküket... Odabenn még senkise tudta, hogy ez a kis darabka föld talán már nem is az övék. Ez a kis darab terméketlen, hepehupás pesti föld, ez a két ház közé szorított kis rónaság, a mi az ő gyereklelkükben a végtelenséget, a szabadságot jelentette, a mi délelőtt amerikai prairie volt, délután magyar Alföld, esőben tenger, télen az északi sark, szóval a barátjuk volt s azzá változott, a mivéők akarták, csak hogy mulattassa őket.

— Látod — mondta Nemecek — ők még nem is tudják...

Boka lehorgasztotta a fejét:

— Nem tudják — isméteite csöndesen.

Nemecek a Boka fejében bízott. Nem vesztette el a reménységét, a míg okos, higgadt kis barátját látta. Csak akkor ijedt meg igazán, mikor meglátta Boka szemében az első könnyet és hallotta, a mint az elnök, maga az elnök mély szomorúsággal és reszkető hangon mondta:

— Hát most mit csináljunk?

V.

Két nappal ezután, csütörtökön, mikor a fűvészkertre ráborult az este, a kis hidon álló két ör egy sötét alak közeledtére fegyverbe lépett.

— Tisztelegj! — kiáltotta az egyik.

S erre mind a ketten égnek emelték ezüstös végű lándzsáikat, melyeken megcsillant a halvány holdsugár. A tisztelegés a vörösingesek vezérének, Áts Ferinek szólt, a ki sietve haladt keresztül a hidon.

— Itt vannak mind? — kérdezte az öröktől.

— Igenis, kapitány úr.

— Geréb is itt van?

— Ő volt az első, kapitány úr.

A vezér némán szalutált, mire az örök ismét fejük fölé emelték lándzsáikat. Ez volt a vörösingesek fegyveres tisztelegése.

A sziget kis tisztásán akkor már összegyűltek volt az összes vörösingesek. Mikor Áts belépett közéjük, az idősebbik Pásztor elkiáltotta magát:

— Tisztelegj!

És a sok hosszú, ezüstpapiros végű lándzsa felugrott a fejek fölé.

— Sietnünk kell fiúk — mondta Áts Feri, miután viszonzta a köszöntést — mert egy kicsit elkéstem. Azonnal lássunk a dologhoz. Gyujtsátok meg a lámpát.

A lámpát sohse volt szabad addig meggyújtani, a míg a vezér meg nem érkezett. Ha a lámpa égett, az azt jelentette, hogy Áts Feri is a szigeten van. A fiatalabbik Pásztor meggyújtotta a lámpát s a vörösingesek körbe lekuporodtak a kis fény köré. Senki nem szólt, mindenki a vezér szavát várta.

— Van valami jelenteni való? — kérdezte ez. Szebenics jelentkezett.

— Nos?

— Alássan jelentem, hogy a fegyvertárunkból hiányzik az a piroszöld zászló, a mit kapitány úr a Pál-utczaiaktól zsákmányolt.

A vezér összeránczolta a szemöldökét :

— A fegyverek közül nem hiányzik egy sem?

— Nem. Mint fegyvertáros, mikor idejöttem, megnéztem a romban a tomahawkokat és a dárdákat. Egytől-egyik mind ott volt, csak a kis zászló hiányzott. Azt ellopta valaki.

— Lábnymokat láttál?

— Igen. Mint minden este, a törvény szerint, úgy tegnap este is fölhintettem finom homokkal a rom belsejét s mikor ma megvizsgáltam, találtam benne egy kis lábnymot, a mely a hasadéktól egyenesen abba a szögletbe vezetett, a hol a zászló volt s aztán a szögletből kivezetett a hasadékig. Ott eltűnt a szemem elől, mert ott már kemény és gypes a föld.

— A lábnym kicsi volt?

— Igen. Olyan kicsi, hogy sokkal kisebb, mint a Wendaueré, pedig neki van köztünk a legkisebb lába.

Nagy csönd lett.

— Valami idegen járt a fegyvertárban — mondta a vezér. — Még pedig Pál-utczai fiú volt. Moraj futott végig a vörösingések közt.

— Onnan sejtem — folytatta Áts — mert ha valami más gyerek lett volna, elvitt volna a fegyverek közül is legalább egyet. De ez csak a zászlót vitte el. Valószínűleg megbiztak valakit a Pál-utczaiak, hogy a zászlójukat lopja vissza. Nem tudsz erről Geréb?

Tehát Geréb már mint állandó kém szerepelt. Felállott:

— Nem tudok róla.

— Jól van. Leülhetsz. Utána fogunk járni. De most intézzük el a dolgunkat. Tudjátok, milyen szégyen esett meg rajtunk a multkor. Mialatt valamennyien itt voltunk a szigeten, az ellenség egy piros czédulát tűzött erre a fára. Nem tudtuk őket megfogni, olyan ügyesek voltak. Két idegen fiú után szaladtunk egészen a Tisztviselő-telepig és csak ott sült ki, hogy ők ok nélkül szaladtak előlünk, mi pedig ok nélkül szaladtunk utánuk. A czédula idetűzése nagy megszégyenítés volt ránk nézve és ezért bosszú jár. A grund elfoglalását is elhalasztottuk addig, a míg Geréb megvizsgálta a terepet. Most tehát Geréb jelentést fog tenni s mi elhatározzuk, hogy mikor indulunk háborúba.

Gerébre nézett:

— Geréb! Állj fel.

Ismét felállt Geréb.

— Halljuk a jelentést. Mit végeztél.

— Én... — mondta kissé zavartan a fiú — azon a véleményen voltam, hogy talán harcz nélkül is megszerezhetjük azt a területet. Elgondoltam, hogy hiszen valamikor én is közéjük tartoztam... és miért legyenek éppen én az oka, hogy... szóval én megvesztegettem azt a tótot, a ki a telekre felügyel és a ki most majd ki fogja őket onnan... onnan...

Beléje szorult a szó. Nem tudta folytatni, oly szigorúan nézett a szemébe Áts Feri. És meg is szólalt, erős, mély hangján, melytől annyiszor reszkettek meg a fiúk, a mikor az erős legény valamiért megharagudott rájuk:

— Nem — bömbölte — te, úgy látszik, még mindig nem ismered a vörösingeseket. Nem megyünk mi vesztegetni, meg alkudozni. Ha nem adják szépszerivel, hát elveszszük. Nem kell nekem se tót, se kikergetés, a ki mindene van! Micsoda alattomos dolog ez?!

Mindnyájan hallgattak és Geréb lesütötte a szemét. Áts Feri fölállott:

— Ha gyáva vagy, eridj haza!

Villogó szemmel mondta ezt Gerébnek. És Geréb e pillanatban nagyon megijedt. Érezte, hogy ha most a vörösingesek kitessékelik maguk közül, akkor már igazán nincs sehol helye ezen a világon. Hát fölemelte a fejét és bátor hangon próbált beszélni:

— Nem vagyok gyáva! Veletek vagyok, veletek tartok, hűséget fogadok nektek!

— Ez már beszéd, — mondta Áts, de az arcán látszott, hogy nem rokonszenvezik a jövevénynyel. — Ha velünk akarsz maradni, leteszed a fogadalmat a mi törvényeinkre.

— Szívesen — mondta Geréb és föllélekzett.

— Adj hát kezet. Kezet fogtak.

— Mostantól kezdve hadnagyi rangod van nálunk. Szebenics majd neked is ad lándzsát és tomahawkot s beírja a nevedet a titkos névsorba. És most hallgass ide. Nem lehet halogatni a dolgot. A támadás napját holnap tűzöm ki. Holnap délután valamennyien itt gyülekezünk. A csapat fele a Mária-utca felől megy be és elfoglalja az erődöket. A csapat másik felének te fogod kinyitni a Pál-utczai kis kaput s ez a rész ki fogja kergetni a grundbelieket onnan, vagy ha a farakások közé menekülnek, akkor az erődökből támadják meg őket a többiek. Nekünk lapdaterület kell és ezt meg fogjuk szerezni, bármi történjék is!

Mindenki fölugrott.

— Éljen! — kiáltották mind a vörösingesek és lándzsáikat a magasba emelték.

A vezér csöndet intett.

— Még meg kell tőled kérdeznem valamit. Nem gondolod, hogy a Pál-utczaiak sejtik, hogy te hozzánk tartozol?

— Nem hinném — felelt az új hadnagy. — Még ha itt is volt valaki közülük a multkor, mikor a piros czédulát a fára tűzték, nem láthattott a sötétben.

— Tehát nyugodtan mehetsz be közéjük holnap délután?

— Nyugodtan.

— Nem fognak gyanítani semmit?

— Nem. És ha gyanítának is valamit, nem merne szólni egyik sem, mert mind fél tőlem. Nincs azok közt egy bátor fiú sem!

Egy éles hang vágott egyszerre közbe:

— Dehogy nincs!

Körülnéztek. Áts Feri meglepetten kérdezte:

— Ki szólt?

Senki se felelt. És az éles hang újra megszólalt:

— Dehogy nincs!

Most már világosan hallották, hogy a hang a nagy fa tetéjéről jött. S rögtön ezután zörögni kezdtek az ágak, recsegett-ropogott valami a nagy fa lombjai közt s egy pillanat múlva egy kis szőke fiú mászott le a fáról. Mikor az utolsó ágról a földre ugrott, nyugodtan letisztogatta a ruháját, megállott egyenesen, mint a czövek és farkasszemet nézett a vörösingesek ámuló csapatjával. Senki se szólt egy szót sem, úgy meglepett mindenkit ez a váratlanul idetoppant kis vendég.

Geréb elsápadt.

— Nemecek! — mondta ijedten.

És a kis szőke felelt is.

— Igen, Nemecek. Én vagyok. És ne kussassák, hogy ki lopta el a Pál-utczai zászlót a fegyvertárból, mert azt én loptam el. Itt van, ni. Nekem van az a kis lábam, a mi még a Wendauer lábánál is kisebb. És nem szóltam volna, fenn maradhattam volna a fa tetején, a míg maguk mind el nem mentek volna, hiszen ott gubbaszkodtam már fél négy óta. De mikor Geréb azt mondta, hogy köztünk nincs egy se, a ki bátor volna, hát akkor gondoltam: «megállj, majd én megmutatom neked, hogy akad még a Pál-utczaiak közt is bátor fiú, ha nem más, hát a Nemecek, a közlegény!» Itt vagyok kérem, kihallgattam az egész tanácskozást, visszaloptam a zászlónkat, most tessék csináljanak velem, a mit akarnak, verjenek meg, csavarják ki a kezemből a zászlót, mert

magamtól ugyan oda nem adom. Tessék, tessék, csak rajta! Hiszen én egyedül vagyok, maguk meg tizen vannak.

Kipirult, a hogy így beszélt és kitárta a két karját. Az egyik kezében a kis zászlót szorongatta. A vörösingesek nem tudtak magukhoz térni ámulatukból s csak nézték ezt a csöpp kis szőke legényt, a ki az égből pottyant közibük s a ki itt bátran, hangos szóval kiabált az arcukba, fölemelt fővel, mintha olyan erős volna, hogy el tudná páholni ezt az egész társaságot a két erős Pásztorral és Áts Ferivel együtt.

Leghamarább a Pásztoroknak jött meg a hidegvérük. Odamentek a kis Nemicsekhez és jobbról-balról megfogták a két karját. A fiatalabbik Pásztor állt a jobboldalán és ez már a kezéhez is nyult, hogy kicsavarja belőle a zászlót, mikor megszólalt a nagy csöndben Áts Feri hangja :

— Megállj! Ne bántsátok.

A Pásztorok csudálkozva néztek a vezérre.

— Ne bántsátok — mondta ez. — Ez a fiú tetszik nekem! Bátor fiú vagy, Nemicsek, vagy a hogy hívnak. Itt a kezem. Csapj fel közénk vörösingesnek!

Nemicsek tagadólag rázta a fejét :

— Nem én! — mondta daczosan.

Reszketett a hangja, de nem a félelemtől, hanem az izgatottságtól. Sápadtan, komoly tekintettel állott ott és megismételte :

— Nem én!

Áts Feri elmosolyodott. Azt mondta :

— Hát ha nem csapsz fel, azt se bánom. Én ugyan még nem hívtam senkit közénk. A ki itt van, mind úgy kéredzkedett ide. Te voltál

az első, a kit hívtam. De hát, ha nem akarsz, nem jössz . . .

És hátat fordított neki.

— Mi legyen vele? — kérdezték a Pásztorok.

A vezér csak úgy félvállról felelt :

— Vegyétek el tőle a zászlót.

Az idősebb Pásztor egy csavarintással kivette a Nemicsek gyöngé kis kezéből a piros-zöld zászlót. Fájt a csavarás, a Pásztoroknak átkozottul kemény markuk volt, de a kis szőke összeszorította a fogát és egy hang se röppent el az ajakáról.

— Megvan! — jelentette Pásztor.

Mindenki arra figyelt, hogy most mi lesz. Micsoda rettenetes büntetést fog kitalálni a hatalmas Áts Feri. Nemicsek daczosan állott a helyén és összeszorította az ajakát.

Áts Feri feléje fordult és intett a Pásztoroknak :

— Ez nagyon gyöngé. Ezt nem illik elverni. Hanem . . . Füröszszétek meg egy kicsit.

Nagy nevetés támadt a vörösingesek közt. Áts Feri is nevetett, a Pásztorok is nevettek, Szebenics feldobta a sipkáját a levegőbe és Wendauer ugrált, mint valami bolond. Még Geréb is nevetett a fa alatt és ebben az egész vidám társaságban csak egy arcz maradt komoly : a Nemicsek kis arcza. Meg volt hülve s már napok óta köhögött. Az édesanyja már a mai napra is megtiltotta neki, hogy elmenjen hazulról, de a kis szőke nem bírta a szobában. Három órakor megszökött hazulról és fél négytől estig a fa tetején ült a szigeten. De a világért se szólt volna. Talán mondja azt, hogy meg van hülve? Még nagyobbbat nevettek volna rajta és Geréb is nevetett volna, mint a hogy most neve-

tett : mind a foga kilátszott, olyan szélesre húzta a száját. Hát nem szólt. Túrte, hogy az általános hahota közepette a sziget partjára vezessék s ott a két Pásztor belenyomja a sekélyvizű tóba. Félelmetes két fiú volt a két Pásztor. Az egyik a két kezét fogta össze, a másik a tarkóját tartotta. Nyakig belenyomták a vízbe s e pillanatban mindenki ujjongott a szigeten. A vörösingések vidám tánczot jártak a parton, a sapkáikat dobálták és nagyokat kurjantottak :

— Huja, hopp! Huja, hopp!

Ez volt az ő kiáltásuk.

És a sok «huja hopp» összeolvadt a nagy kaczagással, vidám láрма verte föl a kis sziget esti csöndjét, s a parton, a hol Nemecek oly szomorú szemmel nézegetett ki a vízből, mint valami bánatos kis béka, ott állott szétterpesztett lábbal Geréb, nagyokat nevetve s a fejével intgetve a kis szöke felé.

Aztán eleresztették a Pásztorok és Nemecek kimászott a tóból. Most tört ki amugy istenigazában a multság, a mint csepegő-csurgó, sáros ruháját meglátták. Kis kabátjáról csurgott a víz, s a hogy a karját megrázta, úgy folyt ki a kabátujjából, mintha kannából öntötték volna. Mindenki elugrott előle, mikor megrázta magát, mint a vízzel leöntött pincsikutya. És gúnyos szavak röpködtek feléje :

— Béka!

— Ittál?

— Mért nem úsztál egy kicsit?

Egyikre sem felelt. Keserűen mosolygott és simogatta vizes kabátját. De akkor elébeállt Geréb, széthúzta vigyorogva a száját és kevélyes fejbőlintással ezt kérdezte tőle :

— Jó volt?

Nemecsek ráemelte nagy kék szemét és felelt :

— Jó volt — mondta csöndesen és hozzátette :

— Jó volt, sokkal jobb volt, mint a parton állni és kinevetni engem. Inkább újesztendeig a vízben ülök nyakig, minthogy összeszűrjem a leveket a barátaim ellenségeivel. Én nem bánom, hogy a vízbe nyomtatok. A multkor magamtól pottyantam a vízbe, akkor is itt láttalak a szigeten az idegenek közt. De engem meghivhattok magatok közé, hizelelghettek nekem, adhattok ajándékot, a mennyit csak akartok, semmi közöm hozzátok. És ha még egyszer a vízbe nyomtok és ha még százszor és ezerszer a vízbe nyomtok, akkor is eljövök ide holnap is, meg holnapután is. Majd csak megbújok valahol, a hol nem vesztek észre. Nem félek én egyikőtöktől sem. És ha eljöttek hozzánk a Pál-utczába, elvenni a földünket, hát majd mi is ott leszünk! És meg fogom nektek mutatni, hogy a hol mi is tizen vagyunk, ott másképpen fognak veletek beszélni, mint a hogy én most itt beszélek. Könnyű volt velem elbánni! A ki erősebb, az győz. A Pásztorok ellopták a golyóimat a múzeumkertben, mert ők voltak az erősebbek. Most meg beledobtatok a vízbe, mert ti vagytok az erősebbek! Könnyű tíznek egy ellen! De én nem bánom. Engem meg is verhettek, ha úgy tetszik. Hiszen ha akartam volna, nem kellett volna a vízbe mennem. De én nem csaptam fel közétek. Inkább fojtsatok vízbe és verjetek agyon, de én ugyan nem leszek áruló, mint valaki, a ki ott áll ni . . . ott . . .

Kinyujtotta a karját és Gerébre mutatott, a kinek most a torkán akadt a nevetés. A lámpa

fénye ráesett a Nemicsek szép kis szőke fejére, víztől fényes ruhájára. Bátran, büszkén, tiszta szívvel nézett a Geréb szemébe s Geréb ezt a nézést úgy érezte, mintha valami súly szállott volna a lelkére. Elkomolyodott és lehorgasztotta a fejét. És ebben a pillanatban úgy hallgatott mindenki, olyan nagy volt a csönd, mintha templomban lettek volna a fiúk, s tisztán lehetett hallani, a mint a Nemicsek ruhájáról a kemény földre csöpögött a víz...

A nagy csöndbe belekiáltott Nemicsek
— Elmehtek?

Senki se felelt. Még egyszer kérdezte:

— Hát nem vertek agyon? Elmehtek?

És miután most se felelt neki senki, nyugodtan, szépen, lassan elindult a híd felé. Egy kéz se mozdult, egyetlen egy fiú se moccan meg a helyéről. Most mindenki érezte, hogy ez a csöpp szőke gyerek valóságos kis hős, igazi férfi, a ki megérdemelné, hogy felnőtt ember legyen... A hídnál álló két őr, a ki az egész esetet végignézte, csak bámult rá, de hozzányulni egyik se mert. Mikor Nemicsek a hídra lépett, fölharsant Áts Feri mély, dörgő hangja:

— Tisztelegj!!

És a két őr haptákba vágta magát s a magasba emelte ezüstös végű lándzsáját. És mind a fiúk összezsápták a bokájukat és valamenynyien a magasba emelték lándzsáikat. Senki se szólt, mikor az ezüsthelyű lándzsák megvillantak a holdfényen. Csak a Nemicsek léptei dobogtak a hídon, a mint távolodott. Aztán ez se hallatszott, csak valami czupogás, mint mikor valaki vízzel teli czipőben jár... Nemicsek elment.

A szigeten zavartan néztek egymásra a vörös-

ingesek. Áts Feri a tisztás közepén állott és lehajtotta a fejét. Ekkor odalépett elébe Geréb, fehérén, mint a fal. Motyogott valamit:

— Tudod... kérlek... — kezdte.

De Áts Feri hátat fordított neki. Ekkor Geréb visszament a mereven álló fiúkhoz és odaállt az idősebb Pásztor elé.

— Tudod... kérlek — motyogta neki is.

De Pásztor követte a vezér példáját. Ő is hátat fordított Gerébnek, a ki most tanácstalanul állott. Nem tudta, mit csináljon. Aztán megszólalt, fojtott hangon:

— Úgy látszik, elmehetek.

Erre se felelt senki. És most ő indult el ugyanazon az úton, a melyen az imént a kis Nemecsek. De neki nem tisztelgett senki. Az örök a híd karfájára támaszkodtak és belenéztek a vízbe. és Geréb léptei is elhangzottak a fűvészkert csöndjében...

Mikor a vörösingesek így magukra maradtak, Áts Feri megindult és odament az idősebbik Pásztor elé. Egészen közel állott elébe, úgy, hogy az arcza majdnem érte Pásztor arczát. Csöndesen kérdezte tőle:

— Te vetted el ettől a fiútól a golyóját a múzeum-kertben?

— Pásztor csöndesen felelt:

— Én.

— Az öcséd is ott volt?

— Igen.

— «Einstand» volt?

— Az.

— Hát nem megtiltottam, hogy a vörösingesek kis gyöngye gyerekektől golyót raboljanak?

A Pásztorok hallgattak. Áts Ferivel szemben nem volt ellenkezés. A vezér szigorúan nézett végig rajtuk és ellentmondást nem tűrő hangon, de nyugodtan szólt:

— Fürödjetek meg.

A Pásztorok értelmetlenül néztek rá.

— Nem értitek? Úgy, a hogy vagytok, ruhástul. Most ti fürödjetek meg.

És mikor egyik-másik arczon mosolyt látott, ezt mondta:

— A ki pedig nevetni fog rajtuk, az szintén megfürdik.

Erre aztán mindenkinek elment a kedve a nevetéstől. Áts ránézett a Pásztorokra és most már sürgető hangon mondta:

— No, fürödjetek meg. Nyakig. Egy-kettő!

A csapathoz fordult:

— Hátra arcz! Ne bámuljátok őket.

A vörösingesek sarkon fordultak és hátat fordítottak a tónak. Sőt Áts Feri sem nézte, hogy hogyan hajtják végre magukon a Pásztorok a büntetést. A Pásztorok pedig búsan, lassan mentek be a tóba s engedelmesen beleültek a vízbe nyakig. A fiúk nem látták őket, csak a lubiczkolásukat hallották. Áts Feri a tóra nézett s meggyőződött arról, hogy a két fiú valóban nyakig merült a vízbe. Ekkor kiadta a parancsot:

— Letenni a fegyvert. Indulj.

És elvezette a csapatot a szigetről. Az örök elfújták a lámpát és csatlakoztak a csapathoz, mely katonás léptekkel dobogott végig a hídon és eltűnt a fűvészkert sűrűjében...

A két Pásztor kimászott a vízből. Egymásra néztek, aztán beledugták kezüket a zsebükbe,

a hogy szokták s ők is elindultak. Egy szót se beszéltek egymással és nagyon szégyelték magukat.

A sziget pedig magára maradt a holdvilágos tavaszi este csöndjében...

VI.

Mikor másnap délután a fiúk úgy félhárom körül sorra beszállingóztak a grund kis ajtaján, a palánk belső részén nagy papirlapot láttak, mely négy sarkán négy óriási szöggel volt a deszkához szögezve.

A nagy papirlap kiáltvány volt, melyet éjszakája feláldozásával Boka írt. Nagy, nyomtatott betűkkel volt pingálva, fekete tussal, csak éppen a mondatok kezdőbetűi voltak vérpirosak. A kiáltvány teljes szövege így hangzott:

Kiáltvány!!!

Most mindenkinek talpon kell lenni!

Birodalmunkat nagy veszedelem fenyegeti, és ha nem leszünk bátrak, az egész területet elveszítjük tőlünk!

Veszélyben a grund!

A vörösingesek meg akarnak bennünket támadni!

De mi ott leszünk, és ha kell, életünkkel is megvédelmezzük birodalmunkat!

Mindenki teljesítse kötelességét!

Az elnök.

Ma nem volt kedve senkinek sem a métázáshoz. A lapda csöndesen pihent Richter zsebében, mert ő volt a lapdatáros. A fiúk föl-alá jártak, beszélgettek a nemsokára elkövetkezendő háborúról, majd újra meg újra visszatértek a palánkra ragasztott kiáltványhoz, tízszer, hússzor is elolvasták a lelkesítő szavakat. Többen már könyv nélkül is megtanulták és egy-egy farakás tetejéről harcziás hangon szavalták le az alatt állóknak, a kik viszont szintén könyv nélkül tudták, de azért tátott szájjal hallgatták s miután végighallgatták, visszasiettek a palánkhöz, újra elolvasták és aztán maguk is egy farakás tetejére másztak és ők is elszavalták.

Az egész csapat tele volt ezzel a kiáltvány-nyal, mely első volt a maga nemében. Igazán, nagyon nagy lehetett a baj s igen komoly a veszedelem, ha Boka arra határozta el magát, hogy kiáltványt bocsát ki a saját legmagasabb aláírásával.

Egyes részleteket már hallottak a fiúk. Itt-ott hallatszott Geréb neve, de biztosat nem tudott róla senki. Az elnök különböző okokból jónak látta titokban tartani a Geréb ügyét. Többek közt azért is, mert úgy számított, hogy itt, a grundon fogja rajtakapni s itt fogja azonnal törvényszék elé állítani. Arra persze még maga Boka se gondolt, hogy a kis Nemecsek a maga szakállára kiszökik a fűvészkertbe s ott az ellen-séges hadak táborának kellő közepén világraszóló botrányt csinál... Ezt csak ma délelőtt tudta meg az elnök az iskolában, a latin óra után, mikor a pinczében, a hol a pedellus a vajas-kenyereket árulta, Nemecsek félrehívta és mindent elmondott neki. A grundon azonban még fél-

háromkor is teljes bizonytalanság uralkodott s mindenki az elnököt várta. Az általános izgatottsághoz járult még egy külön izgatottság is. A gitt-egylet kebelében botrány tört ki. Az egyleti gitt kiszáradt. Megrepedezett és használhatatlanná vált, a mit úgy kell érteni, hogy nem lehetett többé nyomkodni. Ez kétségkívül az elnök hibája volt, hisz azt talán a történetek után magyarázni se kell, hogy az egyleti elnök kötelessége volt a gittet meg-megrágni. Kolnay, az új elnök ezt a kötelességét a legrútabbul elmulasztotta. Könnyű kitalálni, hogy kinek volt ez ellen leg hamarább kifogása. Barabás volt az, a ki szóvá tette. Egyiktől a másikhoz ment és éles szavakban kelt ki az új elnök hanyagsága ellen. Szaladgálásának sikere is volt, mert öt $\frac{1}{2}$ percz alatt sikerült a tagok egy részét rábirnia arra, hogy rendkívüli gyűlés összehívását követeljék. Kolnay sejtette, hogy miről van szó.

— Jól van, — mondta — de a grund ügye most előbbre való. A rendkívüli gyűlést csak holnapra fogom összehívni.

De Barabás lármázott :

— Ezt nem tűrjük! Úgy látszik, hogy az elnök úr megijedt!

— Tőled?

— Nem tőlem, hanem a közgyűléstől! Követeljük, hogy még mára hívja össze a gyűlést.

Kolnay éppen felelni akart erre, mikor a kapu felől felhangzott a Pál-utczaiak jelszava :

— Hahó! Hó! Hahó! Hó!

Mind odanéztek. Boka lépett be a kis kapun. Mellette Nemecek jött, nagy piros, horgolt kendővel a nyaka körül. Az elnök megérkezése megakasztotta a vitát. Kolnay hirtelen engedett.

— Hát jó, még ma megtartjuk a közgyűlést. De most előbb meghallgatjuk Bokát.

— Ebbe belenyugszom, — felelt Barabás, de már akkor a gitt-egylet tagjai a többiekkel együtt mind Boka köré sereglettek és ezer kérdéssel ostromolták.

Ők is odasiettek a csoporthoz. Boka intett, hogy csönd legyen. Aztán nagy figyelem közepette ezt mondotta:

— Fiúk! Már olvashattátok a kiáltványban is, hogy milyen veszedelem fenyeget bennünket. Kémeink az ellentáborban jártak és megtudták, hogy a vörösingesek holnapra tervezik a támadást.

Nagy moraj lett erre. Azt senki se várta, hogy már holnap kitör a háború.

— Igen, holnap — folytatta Boka — és így mátol kezdve kihirdetem az ostromállapotot. Följebbvalójának mindenki föltétlen engedelmes-séggel tartozik s a tisztek valamennyien nekem tartoznak engedelmeskedni. Ne higgyétek azonban, hogy ez valami gyerekjáték lesz. A vörösingesek erős fiúk és sokan vannak. A küzdelem nagyon heves lesz. Senkit se akarunk azonban kényszeríteni és ezért még most kijelentem, hogy a ki nem akar a harcban résztvenni, az jelentkezzék!

Nagy csönd lett erre. Senki sem jelentkezett. Boka megismételte a felszólítást:

— A ki nem akar résztvenni a háborúban, az álljon elő. Nem áll elő senki?

Egyszerre kiáltották mind:

— Senki!

— Akkor valamennyien adjátok szavakat, hogy holnap két órákor itt lesztek.

Sorra mindenki Boka elé járult és Boka

mindeniktől a szavát vette, hogy holnap eljön. Mikor rendre mindenkiel kezét fogott, emelt hangon így szólt:

— A ki pedig holnap nem lesz itt, az becs-telen szószegő és az be ne tegye ide többé a lábát, mert bottal verjük ki.

Leszik kilépett a sorból:

— Elnök úr — mondta — mind itt vagyunk, csak Geréb nincs itt.

Erre halálos csönd lett. Mindenki kíváncsian figyelt, hogy ugyan mi is van Gerébbel. De Boka nem volt az a fiú, a ki eltér az eredeti tervétől. Ő nem akarta kiszolgáltatni Gerébet, csak úgy, hogy itt, a többiek előtt kapja rajta.

Többen kérdezték:

— Mi van Gerébbel?

— Semmi — felelt nyugodtan Boka. — Arról majd máskor beszélünk. Most egyelőre azon legyünk, hogy a csatát megnyerjük. Mielőtt azonban a parancsokat kiosztanám, valamit ki kell jelentenem. Ha van köztetek valami harag, hát annak most legyen vége. A kik haragban vannak egymással, béküljenek ki.

Csőnd lett.

— Nos? — kérdezte az elnök. — Nincs köztetek haragos?

Weisz szerényen szólt:

— Én úgy tudom...

— No, ki vele!

— Hogy... Kolnay... meg Barabás...

Boka ránézett Barabásra:

— Igaz ez?

Barabás elpirult.

— Igen — mondta — a Kolnay...

Kolnay meg azt mondta:

— Igen ... a Barabás ...

— Hát béküljetek ki azonnal, — rivallt rájuk Boka — mert különben mind a kettőtöket kidoblak innen. Harczolni csak úgy lehet, ha mindnyájan jóbarátai vagyunk egymásnak!

A két haragos odasomfordált Boka elé és kénytelen-kelletlen nyújtott egymásnak kezét. Még el sem eresztették egymás kezét, mikor Barabás megszólalt:

— Elnök úr!

— Mi kell?

— Egy kikötésem volna.

— Nos?

— Az, hogy ... hogyha a vörösingesek véletlenül nem támadnának meg bennünket ... akkor ... akkor ... én megint haragban lehessek a Kolnay-val, mert ...

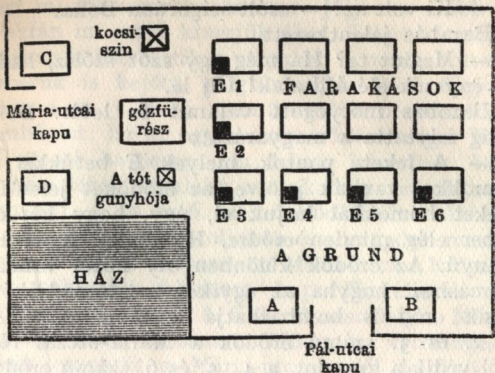
Boka úgy nézett rá, mintha keresztül akarta volna szűrni ezzel a szempillantással:

— Hallgass!

Erre elhallgatott Barabás. De dúlt-fúlt egy kicsit és sokért nem adta volna, ha e pillanatban jól oldalba üthette volna Kolnayt, a ki vidáman mosolygott ...

— Most pedig, — szólt Boka — közlegény adja ide a haditervet.

Nemecsek szolgálatkészen kapott a zsebéhez és egy papirlapot vett onnan elő. Ez volt a haditerv, a mit Boka ma ebéd után eszelt ki. A haditerv ilyen volt:

Letette egy köre, s a fiúk mind köréje kuporodtak. Mindenki kíváncsian várta, hogy őt hova rendelik, hogy milyen szerep jut neki. Boka pedig elkezdte magyarázni a haditervet:

— Figyeljetek jól ide. Nézzétek mindig a rajzot. Ez itten a mi birodalmunknak a térképe. Az ellenség, a kémek jelentése szerint egyszerre két oldalról fog támadni: a Pál-utca felől és a Mária-utca felől. Menjünk sorra. Ez a két négyszög, a melybe *A* és *B* van írva, jelenti a kapu védelmére rendelt két zászlóaljat. Az *A* zászlóalj áll három emberből, Weisz vezérlete alatt. A *B* zászlóalj szintén három emberből áll, Leszik vezérlete alatt. A Mária-utcai kaput szintén két zászlóalj védi. Itt a *C* csapat vezére Richter, a *D* csapat vezére Kolnay.

Egy hang szólt közbe:

— Mért nem én?

— Ki volt az? — szólt szigorúan Boka.

Barabás jelentkezett.

— Megint te? Ha még egy szót szólsz, haditörvényszék elé állítalak! Ül le.

Barabás motyogott valamit és leült. Boka pedig folytatta a magyarázatot:

— A fekete pontok, melyek *E* betűkkel és számokkal vannak jelölve, az erődöket jelentik. Ezeket homokkal látjuk el, úgy, hogy két-két ember elég minden erődre. Homokkal harcolni könnyű. Az erődök különben oly közel vannak egymáshoz, hogyha az egyiket megtámadják, a másik erőd is bombázhatja a támadókat. Az 1., 2. és 3. számú erődök a Mária-utczai rész felől védik a grundot, a 4., 5. és 6. számú erődök pedig az *A* és *B* csapatokat támogatják homokbombákkal. Hogy melyik erődbe ki megy, azt később fogom csak megmondani. A zászlóaljparancsnokok pedig maguk választanak maguk mellé két-két embert. Értitek?

— Igen! — volt az egyhangú válasz.

A fiúk most már mind tátott szájjal, kerekre nyílt szemmel ülték körül a nagyszerű haditérképet, sőt némelyek noteszkönyvüket vették elő és buzgón jegyezték azokat, a miket az elnök-hadvezér mondott.

— Na már most, — mondta Boka — ez volt az elhelyezés. Most jön a tulajdonképpeni hadiparancs. Figyeljen mindenki jól. Az *A* és *B* csapatok, mikor a palánk tetejére küldött őrszem jelentést tesz arról, hogy a vörösingesek közelednek, kinyitják a kaput.

— Kinyitjuk?

— Igenis, kinyitjátok. Mi nem zárkózunk be,

mert mi fölveszszük a harczot. Jöjjenek előbb be és aztán mi majd kiverjük őket. Tehát kinyitják a kaput és beeresztik a csapatot. A mint az utolsó emberük is bejött, megtámadjuk őket. Ugyanekkor a 4., 5. és 6. számú erődök megkezdik a bombázást. Ez az egyik csapat kötelessége. Ez a Pál-utczai hadsereg. Ha lehet, kiveritek őket, ha nem lehet, legalább azt akadályozzátok meg, hogy a 3., 4., 5. és 6. számú erődök által alkotott vonalon keresztül hatoljanak és a grunndon maradjanak. A másik hadsereg : a Mária-utczai hadsereg már nehezebb feladatot kap. Figyeljete jó! Richter és Kolnay. A *C* és *D* zászlóalj a Mária-utczába küld őrszemet. Mikor a vörösingesek másik csapatja a Mária-utcza felől feltűnik, a zászlóaljak csatarendben állnak. Mikor a nagy kapun bejönnek a vörösingesek, akkor mind a két zászlóalj futást színlel. Ide nézzetek... a térképre... látjátok? A *C* zászlóalj, ez a tied, Richter... beszalad a kocsiszínbe...

Az ujjával mutatta :

— Ide, ni. Érted?

— Értem.

— A *D* zászlóalj pedig, a Kolnayé, beszalad a Janó gunyhójába. Most vigyázzatok, mert most következik a legfontosabb. És nézzétek jól a térképet. A vörösingesek erre megkerülik jobbról-balról a gőzfűrészt és a gőzfűrész mögött szembe-találják magukat a 1., 2. és 3. számú erőddel. Ezek rögtön bombázni kezdenek. Ugyane pillanatban a két zászlóalj előrohan, az egyik a kocsiszínből, a másik a tót gunyhójából és hátbatámadja az ellenséget. Az ellenség, ha bátran harczoltok, itt kutyaszorítóba kerül és kénytelen

megadni magát. Ha pedig nem adja meg magát, beszorítjátok őket a gunyhóba és rájuk zárjátok az ajtót. Mikor ez megtörtént, a *C* zászlóalj a gunyhó mellett, a *D* zászlóalj pedig a farakásokat megkerülve a 6. számú erőd mellett bukkan ki és az *A* és *B* segítségére siet. Az 1. és 2. számú erődök legénysége pedig a 4. és 5. számú erődbe megy és hevesebbé teszi a bombázást. Ekkor aztán az *A*, *B*, *C* és *D* zászlóalj egy vonalba sorakozva támad és hajtja a Pál-utczai kapu felé az ellenséget, s ezalatt az összes erődök a fejünk fölött bombázzák az ellenséget, mely az egyesült erőnek képtelen lesz ellentállani. Akkor pedig kiverjük őket a Pál-utczai kapun! Megértettétek?

Óriási lelkesedés tört ki erre a kérdésre. Kendőket lobogtattak és kalapokat dobáltak a magasba. Nemecek lecsavarta a nyakáról a nagy piros horgolt kendőt és náthás hangon kiáltotta bele az általános éljenzésbe:

— Éljen az elnök!

— Éljen! — volt rá a felelet.

De Boka újra intett:

— Csönd! Még egyet. Én a *C* és *D* zászlóalj közelében fogok tartózkodni a hadsegédemmel. A mit ő általa üzenek, azt úgy kell vennem, mintha én parancsoltam volna.

Egy hang megkérdezte:

— Ki a hadsegéd?

— Nemecek.

Egy páran összenéztek. A gitt-egylet tagja egy kicsit lökdösték is egymást, hogy ez ellen tiltakozni kellene. Ilyen hangok hallatszottak:

— Szólj már, no!

— Te szólj!

— Miért én? Szólj te!

Boka csudálkozva nézett rájuk :

— Talán valami kifogástok van ellene?

Leszik volt az egyetlen, a ki szólni mert :

— Igen.

— Úgy-e micsoda?

— A gitt-egylet közgyűlésén, a multkor ... mikor ... Boka elvesztette a türelmét. Rákiáltott Leszikekre :

— Elég. Hallgass. Nem vagyok kíváncsi az ostobaságaitokra. Nemecek lesz a hadsegédem és punktum. A ki egy szót szól ellene, az haditörvényszék elé áll.

Kissé szigorú volt ez a kijelentés, de mindenki belátta, hogy háborús időben csak így lehet boldogulni. Tehát belenyugodtak abba, hogy Nemecek legyen a hadsegéd. Egy kis csöndes sugdolózás támadt a gitt-egylet vezérémberei között. Azt mondták, hogy ez sértés a gitt-egyletre nézve. És szégyelték, hogy a háborúban ilyen fontos szerep jut annak, a kiről az ő közgyűlésük kimondta, hogy áruló, s a kinek a nevét ők kis betűvel írták be az egylet fekete könyvébe. Pedig, ha tudták volna ...

Most névsort húzott elő a zsebéből Boka. Felolvasta róla, hogy kicsoda melyik erődbe van rendelve. A zászlóaljparancsnokok kiválogatták a maguk két-két emberét. Mindez roppant komolyan ment, s a fiúk oly izgatottak voltak, hogy egyik se szólt egy szót se. Mikor mindez megtörtént, Boka kiadta a parancsot :

— Mindenki helyezkedjék el. Hadgyakorlatot fogunk tartani.

Hirtelen szétszaladtak mind, mindenki a helyére.

— Mindenki várjon, a míg újabb parancsot nem kap! — kiáltotta utánuk Boka.

Most magára maradt a grund kellő közepén Nemecsekkel, a hadsegéddel. A hadsegéd, szegény, nagyokat köhögött.

— Ernő, — mondta neki szeliden Boka — csavard vissza a kendőt a nyakadra. Nagyon meghűtöttem magad.

Nemecsek hálásan nézett a barátjára és úgy engedelmeskedett neki, mintha az a bátyja lett volna. Visszacsavarta a nagy piros horgolt kendőt a nyakára, úgy, hogy csak a füle látszott ki belőle.

Mikor ez megtörtént, Boka így szólt:

— Most majd egy parancsot fogok veled küldeni a 2. számú erődbe.

— Figyelj jól...

De Nemecsek ebben a pillanatban valami olyat csinált, a melyet eddig még soha. Belevágott a följobbvalója szavába:

— Bocsáss meg, — mondta — de előbb szeretnék neked valamit mondani!

Boka összeránczolta a szemöldökét:

— Mi az?

— Itt az előbb, a gitt-egylet tagjai...

— Ugyan kérlek, — kiáltott türelmetlenül az elnök — te is komolyan veszed ezeket az ostobaságokat?

— Igen, — felelt Nemecsek — mert ők is komolyan veszik. És én érzem, hogy ők buták és én nem bánom, ha ők akármit is gondolnak felőlem, de azt nem szeretném, ha te ... ha te ha te is megvetnél.

— Ugyan miért vetnélek meg?

A nagy vörös kendő rojtjai közül pityergőre álló hang felelt:

— Mert ők kimondták rólam... hogy... hogy áruló vagyok...

— Áruló? Te?

— Igen. Én.

— No erre igazán kíváncsi vagyok.

És Nemecek akadozva, fojtott hangon adta elő a minap történeteket. Hogy épp akkor kellett sietnie, mikor a gitt-egylet tagjai titkos fogadalmat tettek. Hogy ezért rögtön kaptak ezen a véletlenségen és kijelentették, hogy azért szalad, mert nem mer a titkos egyletbe belépni. Hogy áruló és becsstelen.

És hogy mindez alapján véve azért történt, mert a hadnagyok, főhadnagyok és kapitányok kezdik rossz néven venni, hogy az elnök nem velük pajtáskodik, hanem minden állomtitokba az egyszerű közlegényt avatja be. És végül, hogy beírták a nevét a fekete könyvbe, csupa kis betűvel.

Mindezt türelemmel hallgatta végig Boka. Aztán hallgatott megint. Fájt neki, hogy a fiúk közt ilyenek is vannak. Boka okos fiú volt, de azért azt még nem tudta, hogy más emberek egészen mások, mint mi s hogy nekünk ezt mindig egy-egy fájdalmas érzés árán kell megtanulnunk. Aztán szeretettel nézett a kis szökére.

— Jól van, Ernő, — mondta — csak te menj a dolgod után és ne törődj velük. Most nem akarok semmit se szólani háború előtt. De ha egyszer túl leszünk a háborún, majd szétütök én közöttük. Hát most lovagolj hamar az 1. és

2. számú erődhöz és vidd a parancsot, hogy azonnal mászszanak át a 4. és 5. számú erődbe a fiúk. Látni akarom, hogy mennyi időre van szükségük ehhez az átmászáshoz.

A közlegény haptákba vágta magát, mereven szalutált és ámbátor e perczen arra gondolt, hogy milyen szomorú az, mikor a háború miatt az ő becsületének a kérdése halasztást szenved, — minden keserűségét elfojtotta és katonásan szólt:

— Igenis, elnök úr.

Azzal galoppozni kezdett. Felporzott utána a föld és a hadsegéd nemsokára eltűnt a farakások közt, melyeknek tetején az erődökből buksi gyerekfejek kandikáltak ki, tágra nyitott szemmel. Az arcukon látható volt az izgatottság, a mely a katonákat is előveszi ütközet előtt, mint ezt a bátor és emberismerő haditudósítók leírásai-ból tudjuk.

Boka pedig egyesegyedül maradt a grund kellő közepén. A nagy darab bekerített sík földre elhatott a robogó kocsik lármája, de azért Boka mégis úgy érezte, mintha nem volna egy nagy város közepén, hanem valahol messze, idegen földön, valami nagy mezőségen, a hol holnap egy csata fogja eldönteni nemzetek sorsát. A fiúk egy kiáltást sem hallattak, mindenki nyugodtan állott a helyén és várta a parancsot. Boka érezte, hogy most minden tőle függ. Tőle függ ennek a kis társaságnak a jóléte, a jövője. Tőle függenek a vidám délutánok, a lapdázások, a különféle játékok és multságok, melyeket itt üzni szoktak a pajtásai. És Boka most büszke volt, hogy ilyen szép feladatra vállalkozott.

— Igenis, — mondta magában — meg foglak védeni benneteket!

Körülnézett a kedves grundon. Aztán elnézett a farakások felé, melyek mögül kíváncsian emelkedett ki a gőzfűrészkarcsú vas-kéménye s vígan köpködtte a hófehér gőzfelhőcskéket, épp oly vígan és épp olyan gondtalanul, mintha a mai nap is csak olyan volna, mint a többi, mintha nem is volna most kockán minden, de minden...

Igen, Boka úgy érezte most magát, mint egy nagy hadvezér a döntő csata előtt. A nagy Napoleonra gondolt... És elkalandozott a jövőbe. Hogy lesz? Mint lesz? Mi lesz belőle? Vajjon katona lesz-e, igazi, s egyenruhás hadsereget fog-e vezényelni valamikor, valahol messze, igazi csatatéren, — nem egy kis darab földért, mint a milyen kis darab föld ez a grund, hanem azért a nagy darab édes földért, a mit hazának neveznek? Vagy orvos lesz, a ki a betegségekkel vív mindennap nagy, komoly és bátor csatát?

Csöndesen szállt le a koratavaszi alkony, ahogy Boka így tünődött. Nagyot sóhajtott és elindult a farakások felé, hogy szemlét tartson az erődök legénységén.

A fiúk meglátták a farakások tetejéről, hogy a hadvezér közeledik feléjük. Az erődökben mozgolódás támadt. A homokbombákat sorba rakták s mindenki haptákba állt.

De a vezér egyszerre csak megállott a fele úton és hátranézett. Mintha hallgatóznék. Aztán megfordult és gyors léptekkel sietett vissza, a palánk kis ajtajához.

Az ajtón kopogtattak. Boka félrehúzta a

reteszt és kinyitotta a kis kaput. Meglepetésében hátratántorodott.

Geréb állott előtte.

— Te vagy az? — mondta zavartan.

Boka nem tudott hamarjában felelni, Geréb lassan bejött és becsukta maga mögött az ajtót. Boka még mindig nem tudta, mit akar. De Geréb most nem volt oly vidám és nyugodt, mint máskor. Sápadt volt és szomorú; kezével idegesen igazgatta a gallérját és látszott rajta, hogy mondani akar valamit, de nem tudja, hogyan kezdje. Boka se szólt, ő se szólt, így hát néhány pillanatig némán állottak egymással szemben és egyik se tudta, mit csináljon. Végre is Geréb szólalt meg:

— Azért jöttem, hogy... hogy beszéljek veled.

Erre aztán Bokának is megjött a hangja. Egyszerű, komoly hangon felelt:

— Nekem veled semmi beszédem nincs. A legokosabb, ha most kimégy ezen a kapun, úgy, ahogy bejöttél.

A fiú azonban nem fogadta meg ezt a tanácsot.

— Nézd, Boka, — mondta — én már tudom, hogy te mindenre rájöttél. Tudom, hogy ti itt valamennyien tudjátok, hogy én a vörösingesekhez pártoltam. Én most nem mint kém jöttem ide, hanem mint jóbarát.

Csöndesen szólt Boka:

— Te ide mint jóbarát nem jöhettél.

Geréb lehorgasztotta a fejét. Arra el volt készülve, hogy gorombáskodni fognak vele, hogy ki fogják kergetni, de azt nem várta, hogy ilyen csöndes szomorúsággal fognak vele beszélni. Ez

nagyon bántotta. Jobban, mintha megütötték volna. Most már ő is halkán és szomorúan beszélt:

— Én azért jöttem, hogy jóvá tegyem a hibámat.

— Azt nem lehet, — mondta Boka.

— De én megbántam... nagyon megbántam... és visszahoztam tőlük a zászlótokat, amit Áts Feri vitt el innen és amit a kis Nemecsek visszalopott... és amit aztán a Pásztorok kicsavartak a kis Nemecsek kezéből...

Ezt mondván a kabátja alól előhúzta a kis piros-zöld zászlót. Bokának felragyogott a szeme. A kis zászló meg volt gyűrve, meg volt tépdesve, látszott rajta, hogy már harcok folytak érte. De éppen ez volt a szép a kis zászlóban. Rongyos volt, mint egy igazi zászló, amely csaták hevében rongyolódott el.

— A zászlót — mondta Boka — majd visszaveszszük a vörösingesektől mi magunk. És ha nem tudjuk visszavenni, akkor már úgyis hiába minden... Akkor már úgyis elmegyünk innen, szétszóródunk... nem leszünk többé együtt... De így nem kell a zászló. És te sem kellesz.

Azzal úgy tett, mintha indulni akarna. Mintha a faképnél akarná hagyni Gerébet. De ez megfogta a kabátja szélét.

— János, — mondta elfulladó hangon — én belátom, hogy nagyot vétettem ellenetek. Én jóvá akarom tenni a hibámat. Bocsássatok meg nekem.

— Ó, — felelt Boka — én már megbocsátottam neked.

— És visszavesztek?

— Azt már nem.

— Semmi módon?

— Semmi módon.

Geréb elővette a zsebkendőjét és a szeméhez emelte. Boka szomorúan mondta neki:

— Ne sírj, Geréb, nem akarom, hogy itt előttem sírj. Menj szépen haza és hagyj minket békében. Most persze ide jöttél, mert a vörösingeseknél is elfogyott a becsületed.

Geréb zsebetette a zsebkendőjét és férfiasnak akart látszani.

— Hát jó, — szólt — elmegyek. Ti engem már nem láttok többet. De szavamat adom neked, hogy nem azért jöttem vissza ide, mert a vörösingesek meggyűlöltek. Más oka volt ennek.

— Ugyan micsoda?

— Azt nem mondom meg. Talán még megtudod. De jaj nekem, ha ezt te megtudod...

Nagyot nézett erre az elnök:

— Ezt nem értem.

— Most nem magyarázom meg, — dadogta Geréb és a kiskapu felé indult. Ott megállott és visszafordult még egyszer. Ezt mondta:

— Hiába kérnélek még egyszer, hogy vegyetek vissza?

— Hiába.

— Akkor hát... nem is kérlek.

Kirohant és becsapta a kis ajtót. Boka egy pillanatig habozott. Életében először volt kegyetlen valakivel szemben. És már meg is mozgott, hogy utána menjen, hogy utána kiáltson: «Gyere vissza, de aztán jól viseld magad!», — mikor hirtelen eszébe jutott egy jelenet. Az a nevetés, a melylyel Geréb a minap elszaladt előle a Pál-utczában. A mikor kinevette őket. Mikor ott állottak Nemecsekkel a gyalogjáró

szélén, szomorúan, lehorgasztott fővel, a fülükben azzal a gúnyos, kaján nevetéssel, a melylyel Geréb elugrott előlük.

— Nem, — szólt önmagának — nem hívom vissza. Ez rossz fiú.

Azzal megfordult, hogy a farakások felé menjen, de meglepetésében meg kellett állnia. Ott álltak a farakások tetején az összes fiúk, mind, valamennyien és nézték ezt a jelenetet. Még azok is ott álltak, a kik nem voltak az erődökbe rendelve. Az egész kis hadsereg némán sorakozott fenn a szabályos fakoczkákon, egyik se szólt egy szót sem, mindenik visszafojtott lélekzettel várta, hogy mi fog történni Boka és Geréb között. És mikor Geréb kiment s Boka a farakások felé indult, az elfojtott izgatottság kitört és az egész hadsereg hirtelen, egyszerre, mint egy ember kezdett el éljenezni.

— Éljen! — hangzott a sok friss gyerekhang a farakások felől és sapkák repültek a levegőbe.

— Éljen az elnök!

S egy rettenetes fütty hasította végig a levegőt, akkora fütty, amekkorát talán még a gőzmozdony se tud produkálni, ha még úgy összeszedi is magát. Harsány, diadalmas fütty volt. Persze, hogy Csónakos füttyentett. És boldogan nézett szét és vigyorogva mondta:

— Na, soha életemben még nem füttyültem ilyen jóízűet!

Boka pedig megállott a grund közepén és meghatva, boldogan szalutált a hadserege felé. Most megint a nagy Napoleonra gondolt. Azt szerette ilyen nagyon az ő öreg gárdája...

Mindenki látta a jelenetet és most már min-

denki tisztában volt Gerébbel. Nem hallatszott odáig, hogy a két fiú mit beszélt a kapuban, de látták a mozdulatokat és ezekből megértettek mindent. Látták Boka elutasító mozdulatát. Látták, hogy nem adott neki kezet. Látták, a mikor Geréb sírva fakadt s azt is, a hogy elment. Akkor, mikor a kapuban visszafordult s visszaszólt Bokának, mindnyájan megszeppentek egy kissé. Ezt suttogta Leszik:

— Jaj . . . hátha most megbocsát neki.

De a mikor Geréb mégis elment s látták, hogy Boka tagadólag rázza a fejét, egyszeribe kitört belőlük a lelkesedés. És felharsant az «éljen!», mikor az elnök feléjük fordult. Tetstett nekik, hogy az elnökük nem gyerek, hanem komoly férfi. Szerették volna megölelni és megcsókolni. De háborús volt az idő, nem lehetett egyebet tenni, mint kiáltani. Azt aztán meg is tették, teli tüdőből, a hogy csak bírta a torkuk.

— Kemény legény vagy, papuskám! — mondta Csónakos büszkén. De meg is ijedt és kijavította hirtelen:

— Nem «papuskám» . . . bocsánat . . . elnök úr.

S ezzel megkezdődött a gyakorlat. Harsány vezényszavak hangzottak, csapatok száguldoztak a farakások közt, erődöket rohantak meg s repültek a homokbombák jobbra-balra. Minden pompásan ment. A kiosztott szerepet mindenki jól tudta. S ez nagyra növelte a lelkesedést.

— Győzni fogunk! — hallatszott mindenünnen.

— Ki fogjuk őket verni!

— Össze fogjuk kötni a foglyokat!

— Magát Áts Ferit fogjuk elfogni!

Csak Boka maradt komoly.

— Ne szálljon a fejetekbe a dicsőség, — mondta nekik. — Majd háború után legyetek jókedvűek. Most pedig a ki akar, haza mehet. Még egyszer mondom: a ki holnap idején nem lesz itt, az szószegő!

Ezzel vége volt a gyakorlatnak. De nem volt kedve senkinek sem haza menni. Csoportokra oszlottak és a Geréb-ügyet beszéltek meg.

Barabás rikácsoló hangon kiabált:

— Gitt-egylet! Gitt-egylet!

— Mit akarsz? — kérdezték a fiúk.

— Közgyűlés!

Kolnaynak eszébe jutott a közgyűlés, melyet az imént megígért s melynek színe előtt neki tisztázni kellett magát ama vád alól, hogy az egyleti gittet ki hagyta száradni. Szomorúan nyugodott bele.

— Hát jó — mondta — közgyűlés. Kérem a tisztelt tagokat, vonuljunk félre.

És a tisztelt tagok, élükön a kárörvendő Barabással, kivonultak a farakások közül, előre, a palánk mellé, hogy ott tartsák meg a közgyűlést.

— Halljuk, halljuk! — kiabált Barabás. Kolnay pedig hivatalos hangon szólt:

— Megnyitom az ülést. Barabás úr jelentkezett szólásra.

— Khm, khm! — köszörülte a torkát vészjóslóan Barabás. — Tisztelt közgyűlés! Az elnök úrnak szerencséje volt, mert a hadgyakorlat miatt már majdnem elmaradt ez a közgyűlés, mely az elnököt le fogja csapni.

— Ohó! Ohó! — kiáltott az ellenpárt.

— Nekem hiába ohóznak, — ordított a szónok, — mert én tudom, hogy mit beszélek! Az

elnök úr a gyakorlattal elhalasztotta a dolgot egy kicsit, de most már nem halaszthatja tovább. Mert most . . .

Hirtelen abbahagyta. A palánk kis kapuján erős zörgetés hallatszott s mostanában nagyon ijedeztek a fiúk minden zörgésre. Nem lehetett tudni, nem az eilenség jön-e.

— Ki volt az? — kérdezte a szónok. És mindnyájan figyeltek.

Most újra hallatszott az erős, türelmetlen zörgetés.

— Az ajtón zörögnek, — mondta reszkető hangon Kolnay s azzal kinézett a palánk deszkái közt levő hasadékon. Aztán csudálkozó arczczal fordult a fiúk felé:

— Egy úr van itt.

— Egy úr?

— Igen. Egy szakállas úr.

— Hát nyisd ki neki.

Kinyitotta a kaput. — Valóban, egy jól öltözött úr lépett be, nagy fekete, galléros felöltőben. Fekete körszakálla volt és szemüveget viselt. Megállott a küszöbön és bekiáltott:

— Ti vagytok a Pál-utczai fiúk?

— Igen, — felelt az egész gitt-egylet egyszerre.

Erre bejött a köpönyeges ember és egyszerre szelidebben nézett rájuk.

— Én a Gerébnek az apja vagyok, — mondta miközben becsukta maga mögött a kis kaput.

Erre csönd lett. Ez már komoly dolog volt, ha Gerébnek az apja jött ide. Leszik oldalba lökte Richtert:

— Szaladj, hívd ide Bokát.

Richter elrohant a gőzfűrészfélé, a hol Boka éppen a Geréb viselt dolgait beszélte el a fiúk-

nak. A körszakállas úr pedig a gitt-egyletbe fordult :

— Hát miért dobtátok ki innen a fiamat? Kolnay állott elő :

— Mert elárult minket a vörösingéseknek.

— Kik azok a vörösingések?

— Az egy másik csapat fiú, a kik a fűvészkertbe járnak... de most el akarják tőlünk venni ezt a helyet, mert nekik nincs lapdaterületük. Ezek a mi ellenségeink.

A szakállas ember összeránczolta a homlokát :

— A fiam most az imént sírva jött haza. Sokáig faggattam, hogy mi baja, de nem akarta kivallani. Végre aztán, mikor ráparancsoltam, annyit bevallott, hogy árulással gyanúsítják. Hát erre azt mondtam neki : «Én most veszem a kalapomat és elmegyek azokhoz a fiúkhoz. Beszélni fogok velük és meg fogom tőlük kérdezni, hogy mi igaz ebből. Ha nem igaz, akkor én követelni fogom tőlük, hogy bocsánatot kérjenek tőled. Ha azonban igaz, akkor nagy baj lesz belőle, mert a te apád világegyetében becsületes ember volt és nem fogja tűrni, hogy az ő fia a pajtásainak az árulója legyen». Ezt mondtam neki. Hát most itt vagyok és felszólítalak benneteket, mondjátok meg becsülettel, igaz lelketekre, áruló volt-e köztetek az én fiam, vagy nem. Nos?

Néma csönd lett erre.

— Nos? — ismételte Geréb apja. — Ne féljetelek tőlem. Mondjátok meg az igazat. Nekem tudnom kell, hogy igaztalanul bántottátok-e a fiamat vagy hogy büntetést érdemel-e?

Nem felelt senki. Nem akarta senki sem elkeseríteni ezt a jónak látszó köpönyeges embert,

a ki ilyen nagyon féltékeny a kis gimnazista fia jellemére. Ez pedig Kolnayhoz fordult:

— Te mondtad, hogy elárult benneteket. Most neked kell bizonyítanod! Mikor árult el? Hogy árult el?

Kolnay hebegett:

— Én... én... én csak hallottam...

— Az semmi. Ki az, a ki biztosat tud felőle? Ki látta? Ki tudja?

Ebben a pillanatban feltűnt az erődök alatt Boka meg Nemicsek, Richter hozta őket. Kolnay fölélekzett.

— Kérem, — mondta — ott jön... az a kis szőke... az a Nemicsek... az látta. Az tudja.

Megvárták, a míg a három fiú a közelükbe érkezett. De Nemicsek egyenest a kapu felé ment. Kolnay odakiáltott:

— Boka! Gyertek csak ide!

— Most nem lehet, — felelt Boka — tessék egy kicsit várni. A Nemicsek nagyon rosszul van, köhögési rohamot kapott... most haza kell kísérenem...

A köpönyeges ember, mikor meghallotta a Nemicsek nevét, rákiáltott:

— Te vagy az a Nemicsek?

— Igen, — mondta halkan a kis szőke és odament a fekete emberhez. Ez szigorúan mondta neki:

— Én a Geréb apja vagyok és azért jöttem ide, hogy megtudjam, áruló-e a fiam vagy nem. A pajtásaid azt mondják, hogy te láttad, te tudod. Hát felelj igaz lelkedre: igaz ez, vagy nem?

Nemicseknek égett a láztól az arcza. Most már komolyan beteg volt. Lüktetett a halántéka,

forró volt a keze. És olyan különös volt körülötte az egész világ . . . Ez a szakállas, szemüveges bácsi, a ki olyan szigorúan szólt rá, mint a hogy Rác tanár úr szokott beszélni a rossz tanulókkal . . . ez a sok bámuló fiú . . . a háború . . . ez a sok izgalom, minden . . . és ez a szigorú kérdés, a mely mögött ott volt az is, hogy ha valóban áruló a Geréb-fiú, akkor nagy baja lesz . .

— Felelj! — sürgette a fekete ember. — Most beszéljetek! Felelj! Áruló volt?

És a kis szőke bátran felelt, a láztól piros arczczal, a láztól ragyogó szemmel, csöndesen, mintha ő lett volna a bűnös, a ki most bevall valamit :

— Nem, kérem. Nem áruló.

Az apa büszkén fordult a többiek felé :

— Hát akkor hazudtatok?

A gitt-egylet elképedve állott ott. Egy pissenés se hallatszott.

— Haha! — mondta gúnyosan a fekete-szakállú ember. — Hát hazudtatok! Mindjárt tudtam én, hogy az én fiam becsületes gyerek!

Nemecsek alig állott a lábán. Szerényen kérdezte :

— Elmehetek?

A szakállas ránevetett :

— Elmehetsz, te kis mindentudó!

És Nemecsek kitámolygott az utcára Bokával. Most már összefolyt a szeme előtt minden. Most már nem látott semmit. Zűrzavarban tánczolt előtte a fekete ember, az utca, a sok farakás, furcsa szavak zúgtak a fülében. «Fiúk, az erődökre!» — süvítette egy hang. Majd egy másik hang ezt mondta : «Áruló a fiam?» És a fekete ember gúnyosan nevetett és nevetés közben akko-

rára nőtt a szája, mint az iskola kapuja . . . és ezen a kapun Rác tanár úr jött ki . . .

Nemecsek levette a kalapját.

— Kinek köszönsz? — kérdezte tőle Boka. — Hiszen egy lélek se jár az egész utczában.

— Rác tanár úrnak köszönök, — mondta halkán a kis szőke.

És Boka sírni kezdett. Sietve vitte, húzta a sötétedő utcán haza a kis barátját.

Benn a grundon előállt Kolnay és ezt mondta a fekete embernek :

— Kérem, ez a Nemecsek egy hazug fráter. Mi árulónak mondtuk ki és kitagadtuk az egyletből.

Az apa boldog volt és ráhagyta :

— Meg is látszik rajta. Sunyi pofa. Rossz a lelkiismerete.

És boldogan ment haza, megbocsátani a fiának. Az Üllői-út sarkán még látta, a mint Boka Nemecsekkel átbetorkált a klinika előtt a kocsíúton a túlsó oldalra. De akkor már Nemecsek is sírt, nagyon szomorúan, nagyon keservesen, az ő közlegényszívének minden mélységes fájdalmával és ebben a lázas sírásban egyre csak ezt motyogta :

— Kis betűvel írták a nevemet . . . kis betűvel írták az én szegény, tisztességes kis nevemet . . .

VII.

Másnap délelőtt a latin órán olyan nagy volt az izgalom az egész osztályban, hogy Rác tanár úr észre is vette.

A fiúk mozgolódtak a padokban, elbámultak, nem nagyon figyeltek arra, a ki éppen felelt s nemcsak a Pál-utcaiak voltak ilyen rendkívüli

állapotban, hanem a többiek is, mondhatnám: az egész iskola. A nagy hadi-készülődéseknek hamar híruk ment a nagy épületben s még a felső osztályokba járó fiúk, az úgynevezett hetedisták és nyolczadisták is nagyon érdeklődtek a dolog iránt. A vörösingesek a józsefvárosi reáliskolába jártak s így a gimnázium a Pál-utczaiaknak kívánta a győzelmet. Sőt némelyek egyenesen az iskola becsületét kötötték ehhez a győzelemhez.

— Mi van ma veletek? — kérdezte türelmetlenül Rácz tanár úr. — Mozgolódtok, szórakozottak vagytok, valami máson jár az eszetek!

De nem nagyon firtatta tovább, hogy mi van a fiúkkal. Megeiégedett azzal, hogy az osztálynak ma nyugtalan napja van. Zsörtölődő hangon mondta:

— Persze, itt a tavasz, a golyózás, lapdázás . . . most nem esik jól az iskola! Majd adok én nektek!

De ezt csak mondta. Rácz tanár úr szigorú képű, de szelidlelkű ember volt.

— Leülhetsz! — szólt annak, a ki felelt és keresgélni kezdett a noteszében.

Ilyenkor mindig halálos csönd volt az osztályban. Mindenki visszafojtotta a lélekzetét, még az is, a ki jól el volt készülve és mereven nézte a tanár ujjait, a melyek lassan forgatták a kis noteszben a lapokat. A fiúk már azt is tudták melyiküknek a neve a notesz melyik lapján van. Mikor a notesz végén lapozott a tanár, az *A* és *B* betűsök lélekzettek fel. Mikor aztán a névsor végéről hirtelen visszafordított az elejére, akkor meg az *R*, *S*, *T* betűsőknek kerekedett jókedvük.

Böngészett a névsorban és aztán halkán ezt mondta:

— Nemecek.

— Nincs itt! — harsogta az osztály. És egy hang — egy jól ismert Pál-utczai hang — hozzátette:

- Beteg.
- Mi baja?
- Meghült.

Rácz tanár úr végignézett az osztályon és csak ennyit mondott:

- Mert nem vigyáztok magatokra.

De a Pál-utczaiak összenéztek. Ők jól tudták, hogy hogyan és miért nem vigyázott magára Nemicsek. Szétszóródva ültek az osztályban, ki az első padban, ki a harmadikban, sőt Csónakos, mi tagadás, az utolsóban, de most összenéztek egymásra. Minden arczról le lehetett olvasni, hogy ez a Nemicsek valami szép dologban hült meg. Egyszerűen szólván: a hazáért hült meg szegény Nemicsek, megfürdött vagy háromszor, egyszer véletlenül, egyszer becsületből, egyszer meg kényszerűségből. És a világért nem árulta volna el senki ezt a nagy titkot, pedig most már mindenki tudta, még a gitt-egylet is. Sőt a gitt-egylet kebelében mozgalom is indult meg az iránt, hogy Nemicsek nevét kitörüljék a fekete könyvből, csak egyelőre még nem tudtak megegyezni arra nézve, hogy előbb javítsák-e ki a kis kezdőbetűket nagy kezdőbetűkre s csak azután törüljék-e ki, avagy hogy kitörüljék minden teketória nélkül. Mint-hogy Kolnay, a ki még mindig elnök volt, azt mondta, hogy teketória nélkül kell kitörülni, természetes, hogy Barabás pártot alakított, mely azt vitatta, hogy előbb vissza kell adni a nevének a becsületet.

De ez most mellékes kérdés volt. Az érdek-

lődést a háború kötötte le, melyet ma délután kellett megvívni. A latin óra után tömegesen jöttek idegen osztálybeliek Bokához s ajánlkoztak, hogy eljönnek segíteni. Boka mindenkinek ezt felelte:

— Nagyon sajnáljuk, de nem fogadhatjuk el. Mi magunk fogjuk megvédelmezni az országunkat. Ha a vörösingesek talán erősebbek is, mint mi, majd győzzük mi ügyességgel. Lesz, a hogy lesz, de mi már csak magunk akarunk harcolni.

Oly nagy volt az érdeklődés, hogy nemcsak a más osztályok növendékei jelentkeztek, hanem egy órákor, mikor hazafelé rohantak valamennyien ebédelni, a törökmézet áruló ember, a ki még mindig ott volt a szomszéd kapualjában, szintén felajánlotta szolgálatait Bokának.

— Ifiúr, — mondta — ha én odamegyek, egymagam kidobom valamennyit!

Boka mosolygott:

— Csak bízza ránk, öregem!

És sietett hazafelé ő is. Az iskola kapujában az osztálytársak körülvették a Pál-utczaiakat és mindenféle hasznos tanácsokkal látták el őket. Még olyanok is akadtak, a kik megtanítottak egy-egy Pál-utczait arra, hogy hogyan kell gáncsot vetni. Mások kémeknek ajánlkoztak. Ismét mások arra kérték őket, hogy legyen szabad végignézniök a küzdelmet. De erre sem kapott engedelmet senki. Boka szigorú rendelete az volt, hogy a harcz megkezdésekor a kaput be kell csukni s csak akkor kell a kapuőröknek megint kinyitni a kaput, mikor már kifelé szorítják az ellenséget.

De mindez csak néhány perczig tartott.

A fiúk elszéledtek, mert pontban két órákor már a grundon kellett lenniök. És egynegyed kettőkor már néptelen volt a gimnázium tájéka, a törökmézes is csomagolt és csak az iskolaszolga pipált csöndesen a kapu előtt, miközben néhány-szor gúnyosan szólt rá a törökmézes emberre:

— Na, a maga élete se lesz hosszú itt a szomszédban. Eltiltjuk innen azzal a sok szeméttel!

A mire a törökmézes nem is felelt, csak a vállát vont. Ő nagy úr volt, neki piros fez volt a fején, ő holmi iskolaszolgával szóba se állott. Különösen ilyenkor, mikor érezte, hogy annak a holmi iskolaszolgának van igaza.

És pont két órákor, mikor Boka, fején a Pál-utczaiak színeit viselő piros-zöld sapkával, megjelent a grund kapujában, katonás sorban állott a telek közepén az egész hadsereg. Ott volt mind egy szálíg az egész társaság, csak egyetlenegy tagja hiányzott: Nemecek, a ki betegen feküdt otthon. Így történt, hogy a Pál-utczaiak hadserege a csata napján, éppen a csata napján közlegény nélkül maradt. A ki ott volt, mind hadnagy, főhadnagy, kapitány volt.

Maga a közlegény: maga a tulajdonképpeni hadsereg otthon feküdt a Soroksári-utca egyik kertes kis házában, annak is egy csöpp kis ágyában, betegen.

Boka rögtön munkához kezdett. Katonás hangon kiáltotta:

— Vigyázz!

Mind haptákba állottak. Boka harsányan szólt:

— Ezennel tudatom veletek, hogy leteszem az elnöki rangot, mert ez csak békés időben jó. Most hadiállapot van, tehát fölveszem a tábornoki címet.

Mind nagyon meg volt hatva ebben a pillanatban. És valóban, fölemelő, szinte történelmi pillanat volt az, mikor a háború napján, a legnagyobb veszedelem idején, Boka fölvette a tábornoki czímet.

Majd hozzátette :

— És most utoljára elmondom a haditervet, hogy aztán semmi félreértés ne legyen.

El is mondta s ámbátor már mindenki könny nélkül tudta a hadiparancs minden szavát, feszülten figyeltek.

És mikor vége volt, csak ennyit vezényelt a tábornok :

— Mindenki a helyére!

Hirtelen eloszlott a sor, csak Csele, az elegáns Csele maradt Boka mellett, a ki a beteg Nemecsek helyett a hadsegédi tisztet teljesítette. Az oldalán sárgaréztrombita függött, a mit közös költségen vettek egy forint negyven krajczárért, mely összegben benne van a gitt-egyletnek egész, huszonhat krajczárra rúgó vagyona is, a melyet a hadvezér hadiczélokra egyszerűen lefoglalt.

Szép kis postástrombita volt s ha belefújtak, épp úgy hangzott, mint a katonák trombitája. Mindössze csak három jelzés volt a trombitával. Az egyik azt jelentette, hogy jön az ellenség, a másik rohamot jelentett s a harmadiknak az volt a jelentősége, hogy mindenki siessen a tábornokhoz. Ezeket a jelzéseket még a tegnapi gyakorlaton megtanulták a fiúk.

Az őrszem, a ki kötelességéhez híven fölmaszott a palánk tetejére és a jobb lábát kilógatta a Pál-utczára, bekiáltott :

— Tábornok úr!

— No, mi az?

— Jelentem alássan, egy cseléd akar bejönni a grundra egy levéllel.

— Kit keres?

— Azt mondja, hogy a tábornok urat keresi. Boka odament a palánkhoz:

— Nézd meg jól, hogy nem valami vöröses-e, a ki női ruhába öltözött, hogy kémkedni jöjjön ide.

Az őrszem kihajolt az utcára, úgy, hogy majdnem kipottyant. Aztán jelentette:

— Tábornok úr, jelentem alássan, jól megnéztem. Igazi hölgy.

— Nohát, ha igazi hölgy, akkor bejöhet.

És ment ajtót nyitni neki. Az igazi hölgy bejött és szétnézett a grundon. Valóban igazi hölgy volt. Kendő nélkül, csak úgy papucsban szaladt ide, úgy, a hogy épp a konyhát felmosta.

— A Geréb úréktól hozom ezt a levelet, — mondta. — Az ifiúr azt mondta, hogy nagyon sürgős és hogy válasz van rá...

Boka felbontotta a levelet, mely «Nagyreményű Boka elnök úrnak» volt címezve és tulajdonképpen nem is levél volt, hanem valóságos paksaméta. Volt abban mindenféle papiros: irka-papir, levélpapir, a nővére levélpapirosának egy darabja, árkuspapir, mindenféle, végesvéig teleírva nagy ákombákom betűkkel s pontosan megszámozva minden oldal. Elolvasta. A levélben ez volt:

«Kedves Boka!

Én ugyan tudom, hogy még levélben sem szívesen állasz velem szóba, de ezt az utolsó dolgot még megpróbálom, mielőtt végleg szakíta-

nék veletek. Most már nemcsak azt látom be, hogy én hibáztam, hanem azt is belátom, hogy ti ezt nem érdemeltétek tőlem, mert olyan gyönyörűen viseltétek magatokat az apámmal szemben, különösen Nemecek, a ki letagadta, hogy én elárultalak benneteket. Az apám olyan büszke volt, a miért nem bizonyult rám az árulás, hogy még aznap megvette nekem a «Lángbaborult szigettenger»-t Verne Gyulától, a mit már régen kértem, csak hogy kiengeszteljen. Én a könyvet rögtön elvittem ajándékba Nemeceknek, pedig még nem is olvastam, pedig nagyon szerettem volna olvasni, pedig az apám másnap kérdezte: «Hol a könyv, te csirkefogó?» és pedig én erre nem is tudtam semmit felelni, mire az apám azt mondta: «Haszontalan, már el is adtad az antikvárnak, megállj, soha többé nem kapsz tőlem semmit!» — és már meg is kezdte, mert nem kaptam ebédet, de nem bánom, ha a szegény Nemecek ártatlanul szenvedett énmiattam, most én is szívesen szenvedek ártatlanul egy kicsit őmiatta. De ezt csak mellékesen írom neked, mert nem ez a fődolog, a mit mondani akarok. Tegnap az iskolában, a hol nem is beszéltek velem, azon gondolkoztam, hogy hogyan tehetném jóvá a hibámat. És végre ki is találtam a módját. Gondoltam: épp úgy fogom jóvá tenni, a hogy elkövettem. Ezért aztán mindjárt ebéd után, mikor töletek szomorúan elmentem, mert te nem akartál visszavenni, egyenesen kimentem a fűvészkertbe, hogy nektek valamit megtudjak. Utánoztam a Nemeceket, mert föl-másztam a szigeten ugyanarra a fára, a melyiken ő gubbaszkodott egyszer egész délután, persze még akkor, mikor senki se volt a szigeten a vörös-

ingesek közül. Végre úgy négy órakor megjöttek és engem nagyon szidtak, a mit igen jól hallottam a fáról, de most már nem bántam, mert magam is Pál-utczainak éreztem megint magamat, akárhogy dobtatok is ki, mert a szívemet nem dobhattátok ki, mert azzal tiveletek érzek és nem bánom, ha ki is röhögsz, de majdnem sírtam örömömben, mikor Áts Feri azt mondta, hogy: «ez a Geréb azért közénk tartozik, ez nem igazi áruló, mert úgy látszik, hogy eddig is a Pál-utczaiak küldték ide közénk kémkedni». És nagy gyűlést tartottak és én minden szóra figyeltem. Azt mondták, hogy miután Nemecek mindent kikémlelt, most már nem jöhetnek ma harczolni, mert ti el vagytok készülve. Hanem elhatározták, hogy csak holnap lesz a harcz. De még valami nagy ravaszságot is eszeltek ki és erről olyan csöndesen beszéltek, hogy nekem két ággal lejjebb kellett másznom a fán, hogy hallhassam, mit beszélnek. Mikor így lemásztam egy kicsit, meghallották a zörgést és a Vendauer azt mondta: «Talán megint a fán van az a Nemecek?» De ez csak viczcz volt, mert szerencsére föl se néztek a fára és ha föl is néztek volna, nem láttak volna meg, mert oly sűrű volt már a lomb a fán. Hát, azt határozták el, hogy azért holnap ugyanúgy fognak támadni, mint a hogy te tudod, a hogy Nemecek kihallgatta. Mert az Áts Feri azt mondta: «Ezek most azt hiszik, hogy mert a Nemecek mindent hallott, mi meg fogjuk változtatni a haditervet. De mi nem változtatjuk meg, éppen azért, mert ők már más-képp várnak bennünket.» Ezt határozták el. Aztán gyakorlatoztak és én fél hétig gubbaszkodtam a legnagyobb veszedelemben a fán,

hiszen képzelheted, mi történt volna, ha véletlenül észrevesznek. Alig bírtam már a kezemmel tartani magamat és ha fél hétkor nem mentek volna el, valószínűleg úgy elgyöngültem volna már a fáradságtól, hogy lepotytyantam volna közibük, mint egy érett baraczk, arról a nagy fáról, pedig én nem vagyok baraczk és pedig az nem is baraczkfa. De ez csak viczcz, mert a fő az, a mit az előbbieken írtam. Fél hétkor aztán, mikor üresen maradt a sziget, én is lemásztam a fáról és hata mentem és vacsora után, egy szál gyertya mellett kellett a latint tanulnom, mert az egész délutánt elvesztettem. Kedves Boka, és most már csak egyre kérlek tégedet. Légy szíves és hidd el, hogy igaz, a mit írtam és ne hidd, hogy ez csak hazugság és hogy én titeket félre akarok vezetni, mint vörösinges kém. Én ezt azért írom, mert vissza akarok kerülni hozzátok és ki akarom érdemelni, hogy bocsássatok meg nekem. Én nektek hű katonátok leszek, még azt se bánom, ha a főhadnagyi rangról lecsapsz, mert én szívesen megyek vissza mint közlegény, most úgy sincs nálatok közlegény, mert a Nemecek beteg és csak a Janó kutyája az egyetlen közlegény, de az is inkább hadikutya és én legalább fiú vagyok. Ha most még az egyszer megbocsátasz nekem és visszaveszel engem, akkor én már ma eljövök és a csatában veletek fogok harcolni és a harcz hevében fogom magamat úgy kitüntetni, hogy ez által minden hibámat jóváteszem. Kérlek szépen, üzenj a Marival, hogy jöjjen-e vagy ne jöjjen és ha azt üzened, hogy jöjjen, akkor rögtön jövök is, mert a míg a Mari tenálad bent van a grundon ezzel a levéllel, addig én itt állok a Pál-utca 5. sz. alatt a

kapu aljában és várom a feleletet. Maradok hű barátod

Geréb.»

Mikor Boka a végére ért ennek a levélnek, úgy érezte, hogy Geréb nem hazudik s hogy annyira megjavult, hogy érdemes visszavenni. Magához intette tehát a hadsegédjét, Cselét.

— Hadsegéd, — mondta neki — fűjja meg a harmadik számú trombitajelet, a mely azt jelenti, hogy mindenki jöjjön a tábornokhoz.

— Mi a válasz, kérem? — kérdezte a Mari.

— Maga várjon egy kicsit, Mari, — felelt parancsoló hangon a tábornok.

És megharsant a kis trombita, melynek éles hangjára bátortalanul bukkantak elő a fiúk a farakások közül. Nem értették, hogy mi ez, hogy miért hívja őket a trombita a tábornokhoz. De miután látták, hogy Boka nyugodtan áll a helyén, előmerészkedtek s egy percz múlva ismét ott állott a tábornok előtt az egész hadsereg, katonás rendben. Boka felolvasta nekik a levelet és megkérdezte tőlük:

— Visszavegyük?

És a fiúk, mi tagadás, jó fiúk voltak. Valamennyien egyszerre ezt válaszolták:

— Vissza.

Boka pedig a cselédhez fordult és így szólt:

— Mondja meg, hogy jöjjön ide. Ez a válasz.

Mari bámulta az egész dolgot, a hadsereget, a piros-zöld sapkákat, a fegyvereket... De aztán kipöndörült a kis kapun.

— Richter! — kiáltott Boka, mikor magukra maradtak. Richter kilépett a sorból.

— Melléd fogom rendelni Gerébet, — mondta a tábornok — és te fogsz rá vigyázni. Ha az első

gyanús jelet észreveszed, azonnal megfogod és bezárod a kunyhóba. Nem hiszem, hogy erre kerül a sor. De azért mindig jó egy kis óvatosság. Pihenj! Ma nem lesz csata, mint a levélből is láthatjátok. Mindaz, a mit mára terveztünk, holnapra marad. Ha ők nem változtatnak hadi-tervet, hát nálunk is minden a régiben marad.

Épp folytatni akarta, mikor a kaput, a melyet a szolgálólány után nem zárt be senki, most berúgta valaki s Geréb ugrott be rajta ragyogó arczczal, boldogan, mint a ki az ígéret földjére végre beteheti a lábát. De mikor az egész hadsereget meglátta, elkomolyodott. Odalépett Bokához és általános figyelem közepette sapkájához emelte a kezét. A Pál-utczaiak piros-zöld sapkája volt a fején.

Szalutált és ezt mondta :

— Tábornok úr, jelentkezem!

— Jó, — mondta Boka minden ceremónia nélkül. — Richter mellé vagy beosztva, egyelőre mint közlegény. Majd meglátom, hogy viseled magad a csata napján és akkor visszakaphatod a rangodat.

Azzal a hadsereg felé fordult :

— Tinektek pedig valamennyiőtöknek a legszigorúbban megtiltom, hogy Gerébbel az ő hibájáról beszéljete. Ő jóvá akarja tenni a bűnét, mi pedig megbocsátunk neki. Senki egy szóval ne bántsa, hibáját a szemére ne vesse. És ő neki is megtiltom, hogy erről beszéljen, mert ez most be van fejezve.

Néma csönd lett erre. A fiúk megint ezt mondták magukban : «Mégis csak okos fiú ez a Boka, megérdemli, hogy ő legyen a tábornok.»

S azzal Richter rögtön magyarázni is kezdte

Gerébnek, hogy a csatában mi lesz a dolga holnap. Boka Cselével beszélgetett. S a mint így csöndesen diskuráltak, az őrszem, a ki még mindig a palánk tetején lovagolt, egyszerre csak bekapta a jobb lábát, a melyet eddig kilógatott az utcára. Az arcza rémült kifejezést öltött s ijedten dadogta :

— Tábornok úr... az ellenség jön!

Boka mint a villám ugrott a kapuhoz és bereteszelte. Mindenki Gerébre nézett, a ki halálsápadtan állt Richter mellett. Boka haragosan kiáltott rá :

— Hát mégis hazudtál?! Megint hazudtál?!

Geréb a meglepetéstől nem tudott felelni. Richter megkapta a karját.

— Mi ez?! — ordított Boka.

Erre aztán nagynehezen dadogott valamit Geréb :

— Talán... talán észrevettek fönn a fán... és így akartak félrevezetni...

Az őrszem kinézett az utcára s aztán leugrott a palánkról, fölkapta a fegyverét és a sorba állott a többiekhez.

— Jönnek a vörösingések, — mondta.

Boka a kapuhoz ment és kinyitotta. Bátran kiállott a kapu elé, az utcára. Valóban, jöttek a vörösingések. De csak hárman voltak. A két Pásztor jött, meg Szebenics. És amikor Bokát meglátták, Szebenics egy kis fehér zászlót húzott elő a kabátja alól és azzal integetett Boka felé. Már messziről kiáltotta :

— Követek vagyunk!

Boka visszament a grundra. Szégyelte magát Geréb előtt egy kicsit, a miért ilyen hirtelen meggyanusította. Odaszólt Richternek :

— Bocsásd el. Csak követek jönnek, fehér zászlóval. Bocsáss meg, Geréb.

Geréb, szegény föllélekzett. Már majdnem belekerült a csávába, ártatlanul. De az őrszem kikapott.

— Te pedig — kiáltott rá Boka — jól nézd meg, hogy mi van, mielőtt tüzet kiabálsz. Adta ijedős csacsija! És vezényelt:

— Hátra, mindenki; a farakások közé. Velem nem marad itt más, csak Csele meg Kolnay. Indulj!

A hadsereg katonás léptekkel ment el és nemsokára eltűnt a farakások mögött, Geréb-bel együtt. Épp akkor tűnt el az utolsó piroszöld sapka, mikor a kapun zörgettek a követek. A hadsegéd ajtót nyitott nekik. Bejöttek. Mind a háromnak vörös inge és vörös sapkája volt. Fegyvertelenül jöttek és Szebenics magasra tartotta a fehér zászlót.

Boka tudta, mi illik ilyenkor. Fogta a lándzsáját és a palánkhoz támasztotta, hogy őneki se legyen fegyvere. Kolnay és Csele szó nélkül követték a példáját, sőt Csele odáig ment a buzgóságban, hogy még a trombitát is letette a földre.

Az idősebbik Pásztor lépett elő:

— Hadvezér úrhoz van szerencsém?

Csele felelt:

— Igen. Ő a tábornok.

— Mi követségbe jöttünk, — mondta Pásztor — és én vagyok a követség vezére. Azért jöttünk, hogy hadvezérünk, Áts Ferencz nevében megizenjük a háborút.

Mikor a vezér nevét említették, az egész követség szalutált. Bokáék is a sapkájukhoz emelték a kezüket udvariasságból. Pásztor folytatta:

— Nem akarjuk meglepni az ellenfelet. Mi pontban fél háromkor jövünk ide. Ezt akartuk mondani. Kérjük a választ.

Boka érezte, hogy ez nagyon fontos pillanat. Kissé reszketett a hangja, mikor felelt:

— A hadizenetet elfogadjuk. Valamire nézve azonban meg kell állapodnunk. Én nem akarom, hogy ebből verekedés legyen.

— Mi sem akarjuk, — szólt komoran Pásztor és a hogy szokta, mellének szegte a fejét.

— Én azt akarom, — folytatta Boka, — hogy mindössze háromféle harczolási mód legyen. Homokbombák, szabályszerű birkózás és lándzsavívás. Tudják jól a szabályokat, úgy-e?

— Igen.

— A kinek mind a két válla érinti a földet, az le van győzve és többé nem birkózhatik. De azért szabad a másik két módon harczolnia. Beleegyeznek?

— Bele.

— A lándzsával pedig sem verekedni, sem szúrni nem szabad. Vívni kell.

— Úgy van.

— És kettő egy ellen nem támadhat. De csapatok csapatok ellen támadhatnak. Elfogadják?

— Elfogadjuk.

— Akkor nincs több mondanivalóm.

Szalutált. És Csele meg Kolnay is haptákba állván, szalutált. A követség viszonzta a tisztelegést és Pásztor ismét megszólalt:

— Még valamit kell kérdeznem. A vezérünk azzal is megbízott, hogy kérdezősködjünk, mi van Nemicsekkal. Azt hallottuk, hogy beteg. És ha beteg, akkor arra is megbízásunk van, hogy meg-

látogassuk, mert olyan bátran viselkedett a multkor nálunk, hogy mi az ilyen ellenséget nagyon becsüljük.

— A Rákos-utczában lakik, a harmadik szám alatt. Nagyon beteg.

Erre néma tisztelgés következett. Szebenics ismét magasra emelte a zászlót, Pásztor elkiáltotta magát: «Indulj!» — és a követség kivonult a kapun. Még hallották az utczaról a kis trombita harsogását, melylyel a tábornok ismét maga köré hívta a hadsereget, hogy a történtekeket elmondja nekik.

A követség pedig sietve masirozott a Rákos-utcza felé. Az előtt a ház előtt, a melyben Nemecsek lakott, megállottak. A kapuban állt egy kis lány, attól megkérdezték:

— Lakik itt a házban bizonyos Nemecsek?

— Igen, — mondta a kis lány és odavezette őket a szegényes földszinti lakáshoz, melyben Nemecsek lakott. Az ajtó mellett kis kékre mázolt pléhtábla volt, ezzel a felírással. «Nemecsek András, szabó.»

Beléptek, köszöntek. Elmondták, miért jöttek. A Nemecsek anyja, egy szegény kis szőke asszony, a ki nagyon hasonlított a fiához — vagy jobban mondva: a kihez nagyon hasonlított a fia — bevezette őket a szobába, a hol a közlegény az ágyban feküdt. Szebenics itt is magasra emelte a fehér zászlót. És itt is Pásztor lépett elő:

— Áts Ferencz üdvözetét küldi neked és kívánja, hogy gyógyulj meg.

A kis szőke, a ki sáppadtan, borzas fejfel feküdt a párnán, erre a szóra felült az ágyban. Boldogan mosolygott és ez volt az első kérdése:

— Mikor lesz a háború?

— Holnap.

Erre elszomorodott.

— Akkor én még nem lehetek ott, — mondta bánatosan.

De a követség erre nem felelt. Sorra kezefogtak Nemecekkel és a komor, vad-arczú Pásztor lélekényülve szólt:

— Nekem pedig bocsáss meg.

— Megbocsátok, — mondta csöndesen a kis szőke és köhögni kezdett. Visszafeküdt a párnára és Szebenics megigazította a feje alatt a párnát. Aztán azt mondta Pásztor:

— Na most megyünk.

Megint fölemelte a zászlótartó a fehér zászlót és mind a hárman kimentek a konyhába. Ott a Nemecek anyja sírva mondta:

— Ti mind... ti mind olyan derék jó fiúk vagytok... hogy így szeretitek az én szegény kis fiamat. Ezért... ezért... mind a hárman kaptok most egy csésze csokoládét...

A követség tagjai egymásra néztek. A csokoládé csábító dolog volt. De azért mégis előlépett Pásztor és most az egyszer nem hajtotta a mellére, hanem fölemelte szép barna fejét és büszkén mondta:

— Nekünk ezért nem jár csokoládé. Indulj! És kimasiroztak.

VIII.

Gyönyörű tavaszi nap volt a háború napja. Reggel esett az eső és az iskolában, szünet alatt a fiúk szomorúan néztek ki az ablakon. Azt hitték, az eső el fogja verni az egész csatát. De dél felé

szépen elállott az eső és kitisztult az ég. Egy órákor már ragyogott az édes tavaszi napsugár, fölszikkadt a kövezet s mikor a fiúk hazamentek az iskolából, megint meleg volt és friss illatokat hozott a szellő a budai hegyekről. Ez volt a leg-szebb csataidőjárás, a mit csak kívánni lehetett. Az erődökben felhalmozott homok megázott, de meg is száradt egy kicsit délutánra. A bombák így használhatóbbak voltak.

Nagy volt a szaladás egy órákor. Rohant haza mindenki és már háromnegyed kettőkor a grunden zsibongott a hadsereg. Némelyiknek még a zsebében volt az ebédről maradt kenyér, onnan eszegette. De most már nem volt oly nagy az izgalom, mint tegnap. Tegnap még nem tudták, mi lesz. De a követek megjelenése eloszlatta az izgatottságot, melynek helyébe a komoly várakozás lépett. Most már tudták, mikor jönnek és tudták, milyen lesz a harc. Forrott valamennyiben a harczkészség és már szerettek volna az ütközet hevében lenni. Az utolsó félórában azonban változtatást tett Boka a haditerven. Mikor a fiúk összegyülekeztek, meglepetve látták, hogy a 4-ik és 5-ik erőd előtt nagy és mély árok húzódik. Az ijedősebbek rögtön arra gondoltak, hogy ezt az ellenség csinálta és megrohanták Bokát:

— Láttad azt az árkot?

— Láttam.

— Ki csinálta?

— Janó csinálta, ma hajnalban, az én megrendeléseemre.

— Minek ez?

— Ezzel megváltozik a haditerv egy része.

Megnézte a jegyzeteit és előhívta az *A* és *B* zászlóalj parancsnokait:

— Látjátok azt az árkot?

— Látjuk.

— Tudjátok, mi a sáncz?

Nem nagyon tudták.

— A sáncz, — mondta Boka — arra való, hogy a sereg meghúzódjék benne, el legyen rejtve az ellenség elől s csak a kellő pillanatban kezdje el a harczot. A haditerv megváltozik, mert ti nem a Pál-utczai kapunál fogtok állani. Rájöttem, hogy ez nem jó. Ti mind a két zászlóaljjal a sánczárokban fogtok elbújni. Mikor az ellenségnek ez a része bejön a Pál-utczai kapun, az erődök azonnal megkezdik a bombázást. Az ellenség az erődök felé megy, mert nem látja a farakás tövében a sánczot. Mikor öt lépésnyire van a sáncztól, ti kidugjátok az árokból a fejeteket és onnan hirtelen bombázni kezditek őket homokkal. Az erődök közben egyre tovább tüzelnek. Ekkor ti ki-rohantok a sánczból és rávetitek magatokat az ellenségre. Nem kergetitek őket rögtön a kapu felé, hanem megvárjátok, míg mi végzünk a Mária-utczai részzel és csak mikor én rohamot fuvatok, akkor kergessétek őket a kapu felé. Mire mi a Mária-utczai részt beszorítottuk a kunyhóba, az 1-ső és 2-ik erőd legénysége átrohan a többi erődbe és a mi Mária-utczai seregünk a ti segítségetekre jön. Tehát ti csak feltartóztatjátok őket. Értitek?

— Hogyne.

— És ekkor fuvatom a rohamot. Ekkor már kétszerannyian leszünk, mint ők, mert az ő seregük fele akkor már a kunyhóban lesz. És a törvények szerint csapattámadásnál nem baj, ha többen vagyunk. Csak a személyes támadásnál nem szabad kettőnek egy ellen menni.

Mikor ezt mondta, Janó odament a sánczhoz és megigazgatta néhány kapavágással. Aztán még egy talicska homokot öntött be.

Az erődök legénysége ezalatt serényen munkálkodott, sürgött-forgott a farakások tetején. Az erődök úgy voltak csinálva, hogy a fahasábok közül csak a fejük látszott ki a fiúknak. Le-lehajoltak, eltűntek, majd újra felbukkantak. Csinálták a homokbombákat. Minden erőd fokán kicsiny piros-zöld zászlót lengetett a szél, csak a sarkon levő, harmadik számú erődről hiányzott a zászló. Ez a hiányzó zászló volt az, a mit Áts Feri annak idején elvitt. Ennek a helyébe nem tűztek másikat, mert ezt a csatában akarták visszafoglalni.

Igen ám, de még emlékezhetünk rá, hogy ez a sok viszontagságon átment zászló legutóbb Geréb-nél volt. Először Áts Feri vitte el s a vörösingések elrejtették a fűvészkerti romban. Onnan elvitte Nemecek, a kinek az apró lábnyomait a porban fölfedezték. Amaz emlékezetes estén, a mikor egyszerre csak a vörösingések közé pottyant a kis szőke a fáról, a Pásztorok kicsavarták a kezéből és ismét visszakerült a tomahawkok közé, a vörösingések titkos fegyvertárába. Onnan legutóbb Geréb hozta el, hogy kedveskedjék vele a Pál-utczaiaknak. De már akkor megmondta Boka, hogy nekik visszalopott zászló nem kell. Ők becsülettel akarják visszaszerezni a zászlót.

Tehát tegnap, alig hogy eltávozott birodalmukból a vörösinges küldöttség, egy Pál-utczai küldöttség kelt útra a zászlóval a fűvészkert felé.

A fűvészkertben épp nagy haditanács volt, mikor odaértek. Csele vezette a követeket, a kik

ketten voltak: Weisz és Csónakos. Cselénél fehér zászló volt s a piros-zöld zászlót újságpapirosba göngyölve vitte Weisz.

Az örök elibük álltak a fahídon:

— Állj, ki vagy?

Csele kihúzta a kabátja alól a fehér zászlót és magasra emelte. De szólni — egy szót se szólt. Az örök azt tudták, ilyenkor mi a szokás. Hát bekiáltottak a szigetre:

— Huja! Hopp! Idegenek vannak itt!

Erre Áts Feri ment ki a hídra. Ő már tudta, mit jelent a fehér zászló. Beeresztette a követeket a szigetre.

— Követségbe jöttetek?

— Igen.

— Mit akartok?

Csele előlépett:

— Visszahoztuk ezt a zászlót, a mit elvettek tőlünk. Már nálunk volt, de nekünk így nem kell. Hozzátok magatokkal holnap a csatába és ha el tudjuk venni tőletek, akkor elveszszük. Ha nem, akkor a tiétek marad. Ezt üzeni a tábornokom!

Intett Weisznek, a ki nagy komolyan csomagolta ki a papírból a zászlót s mielőtt átadta volna, megcsókolta.

— Szebenics fegyvertáros! — kiáltott Áts.

— Nincs itt! — hangzott a sűrűből.

Csele megszólalt:

— Épp most volt nálunk követségben.

— Igaz, — mondta Áts Feri — ezt elfelejtettem. Hát jöjjön elő a helyettes-fegyvertáros.

Egy bokor ágai széthajoltak és a kis fürge Wendauer jelent meg a vezér előtt.

— Vedd át a követektől a zászlót — mondta — és tedd el a fegyvertárba.

Azzal a követekhez fordult :

— A zászlót a csatában Szebenics fegyvertáros fogja vinni. Ez a válaszom.

Csele ismét fel akarta emelni a fehér zászlót annak jeléül, hogy elmennek, mikor megint megszólalt a vörösinges vezér :

— A zászlót — mondta — valószínűleg Geréb vitte vissza hozzátok.

Csend volt. Nem felelt senki.

Áts megkérdezte :

— Geréb volt?

Csele haptákba vágta magát :

— Erre nincs megbízásom! — mondta katonásan, aztán rákiáltott a legényeire : — Vigyázz! In—dúlj!

És otthagya a vezért. Nem hiába mondták Cseléről, hogy gigerli, nem hiába volt elegáns fiú Csele, meg kell neki adni, hogy ezt katonásan csinálta. Nem volt hajlandó elárulni az ellenségnek senkit, még az árulót sem.

És Áts Feri e pillanatban egy kicsit le volt főzve. Wendauer ott állott a zászlóval és bámult. Aztán dühösen rákiáltott a vezér :

— Mit bámészkodol itten!? Vidd a zászlót a helyére!

Wendauer elkullogott és közben azt gondolta : «Mégis csak nagyszerű fiúk ezek a Pál-utczai fiúk! Ime, ez már a második közülük, a ki lefőzte a rettenetes Áts Ferit!»

Így került vissza hozzájuk a zászló. És ezért nem volt zászló a harmadik számú erődön.

Az őrszemek már fenn ültek a palánkon. Az

egyik a Mária-utczai palánk tetején lovagolt, a másik a Pál-utczain. A farakások közül, a siető, sürgő-forgó, rendezkedő csoportból elősietett Geréb. Boka elé állt és összeecsapta a sarkát :

— Tábornok úrnak alásan jelentem, egy kéresem volna.

— Mi az?

— Tábornok úr ma azt parancsolta nekem, hogy a 3-ik erődbe menjek vártüzérnek, mert az a sarkon van és a legveszélyesebb. Meg azért is, mert arról hiányzik a zászló, a mit én már egyszer elhoztam ide.

— Igen. És mit akarsz?

— Azt akarom kérni, hogy még ennél is veszedelmesebb helyre jussak. Már cseréltem is Barabással, a ki a sánczba van rendelve. Ő jó dobó, neki hasznát lehet venni az erődben. Én meg nyiltan akarok harczolni, a sánczból, az első sorban. Tessék ezt megengedni.

Boka végignézett rajta :

— Mégis derék fiú vagy, Geréb.

— Megengedi?

— Meg.

Geréb szalutált, de ott maradt a tábornok előtt.

— No, mit akarsz még? — kérdezte ez tőle.

— Csak azt akarom mondani, — válaszolt kissé zavartan a vártüzér, — hogy örültem, a mikor azt mondtad : «derék fiú vagy, Geréb». De nagyon fájt, hogy így mondtad : «mégis derék fiú vagy, Geréb.»

Boka mosolygott :

— Erről nem tehetek. Ennek te vagy az oka. De most ne érzékenykedjél. Hátra arcz, indulj. Eredj a helyedre.

És Geréb elmasirozott. Örömmel bújt be a sánczba és rögtön hozzákezdett a nedves homokból való bombagyártáshoz. A sánczból pedig egy maszatos alak mászott ki. Barabás volt. Oda kiáltott Bokának:

— Megengedted?

— Meg! — kiáltott vissza a tábornok.

Szóval még nem nagyon hittek ennek a Gerébnek. Így jár az, a ki hűtlen volt. Ellenőrzik még akkor is, a mikor igazat mond. De a tábornok szava ezt a kétséget is eloszlatta. Barabás felmászott a sarok-erődre s lehetett látni alulról, a mint az erőd parancsnokánál szalutálva jelentkezett. De a következő pillanatban már mind a kettő lekapta buksi fejét a bástya mögé. Dolgoztak ők is. Gúlákba rakták a bombákat.

Így telt néhány percz. A fiúk szemében néhány óra volt ez a néhány percz és a türelmetlenség annyira fokozódott, hogy ilyen kiáltások hallatszottak:

— Talán meggondolták?

— Megijedtek!

— Cselt főztek ki!

— Nem jönnek!

Két óra után néhány perczczel a hadsegéd benyargalta az összes hadállásokat azzal a parancscsal, hogy minden pizsmogásnak vége legyen, mindenki vágja magát «Vigyázz»-ba, mert a tábornok megtartja az utolsó szemlét. És mikor a hadsegéd az utolsó hadállásnál jelentette ezt, az elsőnél már megjelent Boka, némán, szigorúan. Előbb a Maria-utczai sereget nézte meg. Ott minden rendben volt. A két zászlóalj mereven

állt a nagy kaputól jobbra-balra. A parancsnokok előléptek.

— Rendben van, — mondta Boka. — Tudjátok a kötelességeket?

— Tudjuk. Futást színlelünk.

— Aztán . . . hátba!

— Igenis, tábornok úr.

Majd a kunyhót vizsgálta meg. Az ajtót kinyitotta és a nagy rozsdás kulcsot kívülről dugta be a zárba. Meg is forgatta benne, hogy jár-e. Aztán az első három erődöt nézte meg. Két-két legény állt minden erődben. A homokbombák készen, gúlába rakva. A hármas számú erődben háromszor annyi bomba volt, mint a többiben. Ez volt a fő-erősség. Itt három tűzér vágta magát haptákba, mikor a tábornok megjelent. A 4., 5., 6. erődökben tartalékbombák voltak.

— Ezekhez ne nyúljatok, — szólott Boka — mert a tartalékhomok arra való, hogy legyen mivel tüzelni, ha a többi erődökből átparancsolom ide a tüzéreket.

— Igenis, tábornok úr.

Az ötös erődben oly nagy volt a «drukk», hogy mikor a tábornok odaérkezett, a túlbuzgó tűzér ráordított:

— Állj, ki vagy?!

A másik oldalba lökte. Boka pedig rákiáltott:

— A tábornokodat se ismered meg? Te számár!

Aztán hozzátette:

— Az ilyet legjobb volna mindjárt főbelövetni!

Az izgatott tűzér halálra ijedt. Eszébe se jutott hamarjában, hogy nem nagyon valószínű, hogy őt itt főbelőjjék. Sőt Boka sem törődött

azzal, hogy ezúttal — a mi csak nagy ritkán esett meg vele — bolondot mondott.

Tovább ment és a sánczhoz ért. A mély árokban két zászlóalj guggolt. Köztük kuporgott Geréb, boldog mosolylyal az arczán. Boka felállt a sáncz dombjára.

— Fiúk, — kiáltott lelkesen — töletek függ a csata sorsa! Ha ti fel tudjátok tartóztatni az ellenséget, a míg a Mária-utczai sereg végez, megnyertük a csatát! Ezt jól jegyezzétek meg!

Harsány ordítás felelt erre az árokból. A guggoló alakok tűzbe jöttek. Mulatságos kis figurák voltak, a mint a sánczárokban ordítóztak és lenggették a sapkájukat, a nélkül, hogy felállottak volna.

— Csönd! — kiáltott a tábornok.

És kiment a grund közepére. Ott már várta Kolnay a trombitával.

— Hadsegéd!

— Parancs!

— Nekünk valami olyan helyre kell mennünk, a honnan az egész harcsteret láthatjuk. A hadvezérek a csatát rendszerint dombtetőről szokták nézni. Hát mi fel fogunk mászni a kunyhó tetejére.

A következő perczben már a kunyhó tetején állottak. A nap megcsillant Kolnay trombitáján és ez roppant harcias külsőt adott a hadsegédnek. A tüzérek az erődökből mutogatták egymásnak:

— Nézd...

S ekkor előkerült Boka zsebéből a színházi gukker, mely már szerepelt egyszer, a fűvészkertben. A vállára akasztotta a szíjját, s e perczben alig hogy némi csekély külsőségekben különbözött a nagy Napoleontól. Hadvezér volt annyi szent. És vártak.

Történetíróhoz pontos időszámítás illik, tehát pontosan jegyezzük fel, hogy hat perczczel ezután a Pál-utca felől trombitaszó hangzott. Idegen trombita volt. És erre a hangra fészkelődni kezdtek a zászlóaljok.

— Jönnek! — adták szájról-szájra.

Boka egy kicsit elsáppadt.

— Most! — mondta Kolnaynak. — Most dől el a birodalmunk sorsa.

Néhány pillanattal ezután mind a két őrszem leugrott a palánk tetejéről és futva igyekezett a kunyhó felé, melynek tetején a tábornok állott. A kunyhó előtt megálltak és szalutáltak.

— Jön az ellenség!

— Helyre! — kiáltott Boka és a két őrszem rohant a helyére. Az egyik a sánczba, a másik a Mária-utczai sereghez. Boka a szeméhez emelte a látcsövet és halkán mondta Kolnaynak:

— Vedd a szádhoz a trombitát.

Ez is megtörtént. Aztán hirtelen levette szeme elől Boka a gukkert, pirosság ömlött el az arcán és lelkes hangon mondta:

— Fújd!

És felharsant a trombitajel. A birodalom mindkét kapuja előtt megálltak a vörösingések. Ezüstvégű lándzsáikon szikrázott a napfény, vörös ingükben, vörös sapkájukban olyanok voltak, mint a vörös ördögök. Az ő trombitáik is rohamot fújtak és most tele volt a levegő izgató trombitaharsogással. Kolnay egyre fújta, egy pillanatra sem hagyta abba.

— Tata ... tra ... trara ... — hangzott egyre a kunyhó tetejéről.

Boka most Áts Ferit kereste a távcsövel. Felkiáltott:

— Ott van ... Áts Feri a Pál-utczaiakkal jött ... Szebenics is vele van ... ott viszi a mi zászlónkat ... kemény dolga lesz a Pál-utczai seregnek!

A Mária-utcza felől jövőket az idősebbik Pásztor vezette. Vörös zászlót lengettek. És harsogott a három trombita, szünet nélkül. A vörösingesek pedig csak álltak a kapukban, zárt csatasorban.

— Valamit terveznek, — mondta Boka.

— Mindegy! — kiáltott a hadsegéd, egy pillanatra abbahagyva a trombitálást. De a következő pillanatban már tovább fújta, teli tüdőből;

— Tata ... tra ... trara ...

Aztán hirtelen elhallgattak a vörösingesek trombitái. A Mária-utcza felől jövők hatalmas csataordításban törtek ki:

— Huja hopp! Huja hopp!

És berohantak a kapun. A mieink egy pillanatra elibük álltak, mintha fel akarnák venni a harczot, de a következő pillanatban már vad futással rohantak, a hogy a haditerv parancsolta.

— Bravó! — kiáltott Boka. Aztán hirtelen a Pál-utcza felé nézett. Az Áts Feri serege — nem jött be a kapun. Állott a sereg, mint a czövek, a nyitott kapu előtt, az utcán.

Boka megijedt:

— Mi ez?

— Valami csel, — mondta reszketve Kolnay. Majd megint balra néztek. A mieink futottak s a vörösingesek ordítva vetették magukat utánuk.

Most Boka, a ki eddig komolyan, majdnem

megszeppenve nézte az Áts Feri hadosztályának tétlenségét, egyszerre olyat csinált, a mire az ő életében eddig még nem volt példa. Feldobta magasra a sapkáját, ordított egy nagyot, táncolni kezdet a kunyhó tetején, mintha megbolondult volna, úgy, hogy a korhadt alkotmány majdnem beszakadt alatta.

— Meg vagyunk mentve! — kiáltotta.

Rárohant Kolnayra, megölelte és megcsókolta. Aztán táncolni kezdett vele. A hadsegéd ebből egy szót sem értett. Meglepetve kérdezte:

— Mi ez. Mi ez?

Boka arrafelé mutatott, a hol Áts Feri állott a seregével, mozdulatlanul:

— Látod azt?

— Látom.

— No, hát nem érted?

— Nem én.

— Ó, te buta ... mi meg vagyunk mentve. Győztünk! És te nem érted?!

— Nem én!

— Látod, hogy mozdulatlanul állnak?

— Hogyne látnám!

— Nem jönnek be ... várnak.

— Látom.

— Hát miért várnak? Mire várnak? Arra várnak, hogy a Pásztor hadosztálya végezzen a Mária-utczában. És ők csak akkor fognak támadni? Én ezt rögtön megláttam, mikor látható volt, hogy nem egyszerre támadnak! Az a szerencsénk, hogy ők ugyanolyan haditervet csináltak, mint mi. Azt akarták, hogy Pásztor kergesse ki seregünk felét a Mária-utczába és akkor a másik felét egyszerre támadják meg:

Pásztor hátulról, Áts Feri előlről. De ebből nem esznek! Gyere!

— És már mászni kezdett lefelé.

— Hova?

— Csak gyere velem. Itt nincs mit néznünk, mert ezek ugyan meg nem moczczannak. Gyerünk segíteni a Mária-utczai seregünknek!

A Mária-utczai sereg gyönyörűen csinálta a dolgát. Össze-vissza futkosott a gépház előtt, az eperfa körül. Ravaszul csinálták, mert még ilyeneket is kiabáltak:

— Jaj! Jaj!

— Végünk van!

— El vagyunk veszve!

A vörösingesek ordítva üldözték őket. Boka most már csak azt figyelte, hogy bele fognak-e menni a csapdába. A mieink ugyanis hirtelen eltűntek a gépház mellett. A sereg fele a kocsi-színbe, a másik fele a kunyhóba menekült.

Pásztor kiadta a jelszót:

— Utánuk! Fogjátok el őket!

— És a vörösök utánuk rohantak, a gépház mögé.

— Fújd! — kiáltott Boka.

— És a kis trombita megharsant, jelezve, hogy az erődök kezdjék a bombázást. És vékony gyerekhangok diadalordítása jött az első három erőd felől. Tompa puffogás hallatszott.

A homokbombák repülni kezdtek. Boka piros volt és egész testében reszketett.

— Hadsegéd! — kiáltott.

— Jelen!

— Rohanj a sánczba és mondd meg, hogy várjanak. Ők csak várjanak. Majd ha rohamot fuvatok, akkor kezdjék. És a Pál-utczai erődök is várjanak!

A hadsegéd már rohant is. A kunyhónál azonban hasra feküdt és a sáncz földhányása mögött hason csúszva ment előre a sánczig, hogy a kapuban még mindig mozdulatlanul álló ellenség meg ne lássa. Suttogva adta le a parancsot a legszélsőnek s aztán úgy, a hogy jött, hason csúszva ment vissza a tábornokhoz.

— Rendben van, — jelentette.

A gépház mögött tele volt ordítással a levegő. A vörösingesek azt hitték, hogy győztek. A három erőd derekasan tüzelt és ez megakadályozta őket abban, hogy felrohanjanak a farakásokra. A szélső erődben, a nevezetes harmadik erődben Barabás ingujjra vetkőzve úgy harczolt, mint egy oroszlán. Egyebet se csinált, csak az öregebb Pásztort vette célba. Egymás után puffantak a puha homokbombák Pásztor fekete fején. És minden bombával kiáltott egyet Barabás:

— Nesze, öcsém!

A puha homok szemét-száját teleszórta Pásztornak, a ki dühösen prüszkölt.

— Megállj, jövök! — ordította haragosan.

— Csak gyere! — kiáltott Barabás, célzott és dobott. Most megint tele lett a szája homokkal a vörösingesnek. Óriási éljenzés tört ki az erődökön.

— Egyél homokot! — kiáltott nekihevülten Barabás és két kezével szórta a bombát, valamennyit Pásztor felé. És a másik kettő se volt rest. A sarokerőd úgy dolgozott, hogy öröm volt nézni. A gyalogos sereg pedig némán kuczogott a kocsiszínbén meg a kunyhóban, várta a parancsot, hogy előrohanjon. A vörösingesek most már az erődök tövében voltak és a legkeményebb harczot vívták. Pásztor újra parancsot adott:

— Fel a farakásokra!

— Puff! — kiáltott Barabás és orron dobta a vezért.

— Puff! — vették át a jelszót a többi erődök is és a felkapaszkodni készülők fejére valósgos homokzáport zúdítottak.

Boka megfogta Kolnay karját.

— Fogytán van a homok, — mondta — innen látom. Már Barabás is csak egy kézzel dobál, pedig a sarokerődben háromszor annyi volt...

Valóban, most mintha gyöngült volna a tüzelés.

— Mi lesz? — kérdezte Kolnay.

Boka most már nyugodt volt:

— Győzni fogunk!

E pillanatban a második számú erőd megszűntette a tüzelést. Nyilván elfogyott a homok.

— Itt a pillanat! — kiáltott Boka. — Rohanj a kocsiszínbe. Támadjanak!

Ő maga a kunyhóhoz ugrott. Felrántotta az ajtót és bekiáltott:

— Roham!

És ugyanegy pillanatban rohant elő a két zászlóalj, az egyik a kocsiszínből, a másik a kunyhóból. Épp jókor érkeztek. Pásztor már féllábbal fenn volt a második erődön. Belekapaszkodtak és lehúzták. A vörösingesek most megzavarodtak. Ők azt hitték, hogy a futó sereg a farakások közé menekült s hogy az erődök arra valók, hogy ne ereszsék be az ellenséget a farakások közé. És ime, egyszerre hátba támadták őket azok, a kik azimént még *előlük* futottak...

Komoly haditudósítók, a kik igazi háborúban vettek részt, azt mondják, hogy a háború

legnagyobb veszedelme a zavar. A hadvezérek az ágyúk százaitól sem félnek úgy, mint egy parányi kis zavartól, mely pillanatok alatt általános kavarodássá szokott növekedni. És ha az igazi, ágyús, puskás hadsereget meggyöngíti a zavar, ugyan hogy vágta volna ki magát ebből a bajból néhány vörös tornaingbe öltözött kis gyalogos katona?

Nem értették a dolgot. Az első pillanatban még azt se tudták, hogy ezek ugyanazok, a kik az imént eltűntek előlük. Azt hitték, ez új hadsereg. Csak mikor ráismertek egyesekre, látták, hogy megint azokkal kerültek össze.

— Honnan a föld alól kerültek ezek elő? — kiáltott Pásztor, miközben két erős kar belekapaszkodott a lábába és lehúzta az erődről.

Most Boka is harczolt. Kinézett magának egy vörösingest és birkózni kezdett vele. Birkózás közben lassan és ügyesen a kunyhó felé szorította. A vörösinges e pillanatban látta, hogy nem boldogul Bokával. Kapta magát tehát és gáncsot vetett neki. Az erődökről, a honnan figyelemmel kísérték ezt a párharczot, felhangzott a tiltakozás:

— Gyalázat!

— Gáncsot vetett!

Boka a gáncs következtében elesett. De ugyanabban a pillanatban már talpon is volt. Rákiáltott a vörösre:

— Gáncsot vetettél! Ez törvényt bont!

Intett Kolnaynak s egy szempillantás alatt a kunyhóba vitték a kapálózó vörösingest. Boka rázárta az ajtót. Lihegve mondta:

— Ostoba volt. Ha rendesen birkózott volna,

nem bírtam volna vele. Így azonban jogunk volt kettőnknek ellene menni...

És újból a csatasorba rohant, a hol már párokra oszolva birkóztak a legények. A mi kevés homok még az első két erődben volt, azt arra használták a tüzérek, hogy a birkózó ellenségre szórják. A Pál-utczai telekre néző erődök hallgattak, vártak.

Kolnay épp birkózáshoz akart kezdeni, mikor Boka rárivallt:

— Ne birkózzál! Eredj, vidd a parancsot, hogy az első és második erőd legénysége menjen át a négyes és ötös erődbe!

Kolnay keresztül vágta magát a birkózók során és vitte az üzenetet. Az első két erődről csakhamar eltűnt a zászló, mert ezt is magukkal vitték a fiúk az új harczvonalba.

És egyik diadalkiáltás a másik után hangzott fel. De a legnagyobb akkor hangzott, a mikor Pásztort, magát a rettenetes, legyőzhetetlen Pásztort Csónakos ölbe kapta és úgy vitte a kunyhó felé. Egy pillanat és Pásztor már tehetetlen dühvel dörömbölt a kunyhón, csakhogy — belülről...

Óriási láрма tört ki erre. A vörösingesek csapatja érezte, hogy veszve van. A fejüket végleg elvesztették, a mikor a vezérük eltűnt közülük. Most már csak abban bizakodtak, hogy az Áts Feri hadosztálya fogja helyreütni a csorbát. És egyik vörösingest a másik után hurczolták be a kunyhóba, egyre fölharsanó, meg-megújuló diadalordítás közepette, a mi elhangzott a Pál-utczai küszöbön mozdulatlanul álló sereghöz is.

Áts Feri, a ki fel-alá sétált az arczvonál előtt, büszke mosolylyal mondta :

— Halljátok? Mindjárt megkapjuk a jelt.

Az volt ugyanis a vörösingések közt a megállapodás, hogy mikor a Pásztor-hadosztály végez a Mária-utczában, megfuvatják a trombitát s akkor egyszerre támad Pásztor és Áts Feri. De már akkor a kis Wendauer, a ki a Pásztorék trombitása volt, benn dörömbölt a többivel együtt a kunyhóban és a trombitája homokkal teletömve nyugodott szép csöndesen a harmadik erődben, a hadizsákmányok között . . .

Míg ezek itt történtek a gépház és a kunyhó körül, Áts Feri nyugodtan bízatta embereit :

— Csak legyetek türelemmel. A mint meghalljuk a trombitajelt, előre!

De a várva-várt trombitajel csak nem jött. Az ordítózás, kiabálás egyre gyöngébb lett, sőt határozottan úgy hallatszott, mintha valami zárt helyről jönne . . . És mikor a két piros-zöld sapkás zászlóalj az utolsó vörösingest is betuszkolta a kunyhóba s mikor erre kitört a leghatalmasabb diadalordítás, a mit a grund még valaha életében hallott, az Áts Feri hadosztályában ideges mozgolódás volt észrevehető. A fiatalabbik Pásztor kilépett a sorból :

— Azt hiszem, — mondta — valami baj történt.

— Ugyan miért?

— Mert ez nem az ő hangjuk, ez csupa idegen hang.

Áts Feri fülelt. Valóban, ő is úgy hallotta, hogy ez idegen torok muzsikája. De azért nyugodságot színlelt.

— Nem történt azokkal baj, — mondta —

ők csöndben harcolnak. A Pál-utczaiak kiabálnak, mert bajban vannak.

E pillanatban, mintha csak azért történt volna, hogy Áts Feri megczáfolja, tisztán hallható «éljen» harsant fel a Mária-utca felől.

— Ej, ha! — mondta Áts Feri — ez éljenzés volt.

A kisebbik Pásztor izgatottan szólt: —

— A ki bajban van, nem szokott éljenezni! Talán mégse kellett volna oly biztosra venni, hogy a bátyám serege győzni fog...

És Áts Feri, a ki okos fiú volt, most már érezte, hogy nem sikerült a számítása. Sőt már azt is érezte, hogy ezzel az egész serege elvesztette a csatát, mert most ő neki magának kell a Pál-utczaiak egész seregével fölvenni a harczot. Az utolsó reménye, a várva-várt trombitajel pedig nem harsant fel...

Hanem felharsant ehelyett egy másik trombitajel. Egy ismeretlen trombita hangja, mely a Boka seregének szólt. Ez azt jelentette, hogy a Pásztor serege utolsó szál emberéig el van fogva, be van zárva és hogy most kezdődik meg a támadás a telek felől. S valóban, a trombitajelre ketté oszlott a Mária-utczai hadsereg s egyik része a kunyhó mellett, a másik része pedig a 6-os erőd mellett bukkant fel, kissé megtépett ruhában, de csillogó szemmel, diadalmas jókedvben, egy győzelmes csata tűzében megédzve.

Most már teljes bizonyossággal tudta Áts Feri, hogy Pásztor serege meg van verve. Egy-két pillanatig farkasszemet nézett az újon érkezett két zászlóaljjal s hirtelen a fiatalabbik Pásztorhoz fordult. Izgatottan mondta:

— De hát ha megverték őket, hol vannak? Ha kiszorították őket az utczára, miért nem sietnek hozzánk?

Kínéztek a Pál-utczára, sőt Szebenics elrohant a Mária-utczáig. Sehhol senki. Egy téglás-szekér czammogott végig a Mária-utczán s néhány járókelő ment csöndesen a dolga után.

— Sehhol senki! — jelentette kétségbeesve Szebenics.

— De hát mi lett velük?

És csak most jutott eszébe a kunyhó.

— Ezeket bezárták! — kiáltott magánkívül a haragtól. — Ezeket megverték és bezárták a kunyhójukba!

Most pedig — az iménti czáfolat helyett — megerősítést kapott a kijelentése. Tompa dübörgés hallatszott a kunyhó felől. A bezártak öklükkel verték a deszkát. De hiába. A kis kunyhó ezúttal a Pál-utczai fiúk pártján volt. Nem engedte kidönteni sem az ajtaját, sem az oldalát. Keményen állta az ökölcsapásokat. És a foglyok pokoli hangversenyt rendeztek benne. Lármájukkal magukra akarták vonni az Áts Feri seregének figyelmét. Wendauer, szegény, a kitől elvették a trombitát, tölcsért csinált a két tenyeréből és abba trombitált torkaszakadtából.

Áts Feri a seregéhez fordult.

— Fiúk, — kiáltotta — Pásztor elvesztette a csatát! Rajtunk áll, hogy megmentsük a vörösesek becsületét! Előre!

És úgy, a hogy állottak, egyetlen széles sorban, bevonultak a telekre és futólépésben támadtak. De Boka most már megint a kunyhó tetején állott Kolnayval s a lába alatt dörömbölő, lármázó, visító pokolmuzsikát túlharsogva kiáltott:

— Fújd meg a trombitát! Roham! Erődök, tűz!

És a sánczárkok felé rohanó vörösingesek egyszerre meghököltek. Sorjában négy erőd kezdte őket bombázni. Egy pillanatra elborította őket a homokfelhő, nem láttak.

— Tartalék előre! — kiáltott Boka.

A tartalék előrohant, bele a porfergetegbe, neki a támadó sornak. A sánczárookban még mindig tétlenül guggolt a gyalogság és várta, mikor kerül rá a sor. És az erődökből bomba bomba után vágódott a csatasorba s nem egy közülök Pál-utczai fiú hátán puffant szét.

— Se baj! — kiáltották. — Előre!

Nagy porfelhő kerekedett. Mikor egy-egy erődből elfogyott a bomba, marékkal dobták a száraz homokot. A telek közepén pedig, a sánczároktól alig húsz lépésnyire toporzékolt, kavargott az egymásba keveredett két sereg s a porfergetegből csak itt-ott villant ki egy vörös ing vagy egy piros-zöld sapka.

De ez a sereg már fáradt volt, míg Áts Feriék pihent erővel vették fel a küzdelmet. És egy-egy pillanatra úgy látszott, mintha a küzdők közelebb jönnének a sánczárokhöz, a mi azt jelentette, hogy nem bírják feltartóztatni az ő emberei a vöröseket. És minél közelebb értek az erődökhöz, annál biztosabban találtak a bombák. Barabás megint a vezérre vetette magát. Most Áts Ferit bombázta.

— Nem baj! — kiáltott. — Edd meg! Hiszen csak homok!

Úgy állt fenn a vár fokán, mint valami gyorskezü kis ördög, vigyorogva, nagyokat kurjantva, miközben villámgyorsan hajolt le újabb bom-

bákért. Áts Feri tartalékja hiába hozott magával kis zsákokban homokot. Ennek most nem vehették hasznát, mert minden emberre szükségük volt a csatásorban. Hát eldobták a zsákokat.

És közben lelkesítően, izgatón, egyre hangzott mind a két trombita: a Kolnayé a kunyhó tetejéről, meg a fiatal Pásztoré a kavargó tömegből. Most már csak tíz lépésnyire voltak a sánczároktól.

— No, Kolnay, — kiáltott Boka — most mutasd meg, mit tudsz! Eredj le a sánczba, ne törődj a bombákkal és ott lenn fújd meg a riadót. Kezden tüzelni a sánczárók és a mikor a homokja elfogyott, rohanjon ki!

— Hahó! Hó! — kiáltott Kolnay és leugrott a kunyhó tetejéről. Most már nem csúszott hason, hanem fölemelt fővel szaladt a sánczárók felé. Boka kiabált utána, de hangját elnyomta a lába alatt forrongó pokol dörömbölése, meg az Áts Feriék folytonos trombitálása, a kiáltozás. Csak nézett utána, nézte, hogy eltudja-e vinni a hírt a sánczba, még mielőtt a vörösingesek meglátják az árokban rejtőzőket.

Egy erőteljes alak vált ki a küzdők közül és Kolnay felé ugrott. Megkapta a kezét és birkózni kezdett vele. Vége volt. Kolnay nem teljesíthette a parancsot.

— Magam megyek! — kiáltott kétségbeesve Boka, ő is leugrott a kunyhó tetejéről és a sánczárók felé szaladt.

— Megállj! — ordított feléje Áts Feri.

Fel kellett volna venni az ellenséges vezérrel a harczot, de ezzel talán kockára tett volna mindent. Tehát rohant tovább az árok felé.

Áts Feri utána.

— Gyáva vagy! — kiáltott rá. — Elszaladsz előlem! De ne félj, utólérlek!

És utól is érte, épp abban a pillanatban, mikor Boka a sánczba ugrott. Csak annyi ideje volt, hogy elkiáltassa magát:

— Tűz!

És a szembe jövő Áts Feri a következő pillanatban egyszerre vagy tíz friss bombát kapott a vörös ingére, a vörös sapkájára és a vörös arczára.

— Ördögök vagytok! — kiáltott. — Most meg a föld alól lövöldöztök?

De ekkor már kifejlődött az egész vonalon a tűzérési támadás. Az erődök felülről bombáztak, a sáncz alulról. Viharzott a homok és a lármába most friss hangok vegyültek. Megszólalt a sáncz is, mely eddig hallgatni volt kénytelen. Boka érkezettnek látta a pillanatot a végső támadásra. Ő maga állt a sor szélére, melytől alig két lépésnyire birkózott Kolnay egy vörösingessel. Kiállott a sáncz szélére, előkapta és magasra emelte a piros-zöld zászlót és kiadta az utolsó parancsot:

— Teljes roham! Előre!

És valóban, a föld alól bújt ki egy új sereg. Rohamlépésben támadtak s gondosan vigyáztak arra, hogy páros birkózásba ne bocsátkozzanak. Zárt sorban mentek a vörösök felé s szorították őket, el a sáncztól.

Barabás lekiáltott az erődről:

— Nincs homok!

— Gyertek le! Roham! — felelt futtában s erre kezek, lábak jelentek meg az erődök falain és lemászott a tűzérség. Ez volt a második zárt csata sor, mely lépésben ment az első mögött.

De most már elkeseredett volt a harc. A vörös-

ingesek, vesztüket érezve, nem nagyon tartották be a szabályokat. Nekik a szabályok csak addig kellettek, a míg azt hitték, hogy szabályszerű harcczal is győzni fognak. Most azonban sutba dobtak minden formaságot.

Ez veszedelmes volt. Még így is jobban bírták, daczára annak, hogy félannyian voltak, mint a Pál-utczaiak.

— A kunyhóhoz! — üvöltött Áts Feri. — Szabadítsuk ki őket!

És az egész gomolyag, mintha megfordult volna, a kunyhó felé kezdett nyomulni. Erre a Pál-utczaiak nem voltak elkészülve. Kisiklott előlük a vörösinges had. Mint a mikor kalapál valaki s egyszerre csak azt érzi, hogy elgömbült az ütés alatt a szög, úgy gömbült el balra a támadó sor. Elöl Áts Feri, vadul rohanva, a diadal reményével a hangjában:

— Utánam!

S e pillanatban, mintha a lába elé guíttottak volna valamit, hirtelen megállott. Egy kis gyerekalak ugrott elibe a kunyhó mellől. Megtorpant a vörösinges vezér és mögötte megállt, egymásnak löködött a harczoló sereg.

Egy kis fiú állott Áts Feri előtt, egy kis fiú, a ki egy fejjel volt kisebb, mint ő. Egy vézna, szőke gyerek emelte két kezét a magasba, tiltólag. És gyerekhang kiáltotta:

— Megállj!

A Pál-utczai sereg, mely már megszeppent a hirtelen fordulat miatt, egyszerre harsogó hangon kiáltott fel:

— Nemecsek!

És a kis szőke, vékonycsontú, beteg gyerek abban a pillanatban ölre kapta a nagy Áts Ferit

és rettenetes erőfeszítéssel, a melyhez csak a láza, a forró, lüktető láza, az önkívülete adta szegény kis testének az erőt, a meglepett vezért annak rendje és módja szerint a földhöz teremtette.

Aztán lerogyott rá ő is, ájultan.

Ebben a pillanatban minden rend felbomlott a vörösingések közt. Mintha a fejüket vágták volna le : mikor a vezérük elesett, nekik maguknak is meg volt pecsételve a sorsuk. A pillanatnyi zavart felhasználták a Pál-utczaiak. Összefogóztak, nagy lánczcza alakultak es kifelé szorították a meglepett sereget.

Áts Feri feltápászkodott és haragos piros arccal, villogó szemmel nézett szét. Leverte a port a ruhájáról s látta, hogy egyesegyedül maradt. A serege már valahol a kapu körül kavargott, összekeveredve a diadalmas Pái-utczaiakkal s ő itt állott egyedül, megverten.

Mellette feküdt a földön Nemecek.

S mikor az utolsó vörösingest is kiszorították a kapun s a kaput bezárták mögötte, mámoros diadal ült az arcokon. Harsogott az éljen, a győzelmi kiáltás. Boka pedig futva érkezett a gépház felől a tóttal. Vizet hozott.

Most aztán mind a földön fekvő kis Nemecek köré gyűltek s halálos csönd váltotta fel az imént még nagyban zúgó éljenzést. Áts Feri külön állott és komoran nézte a győzteseket. A kunyhóban még mindig dörömböitek a foglyok.

De ugyan ki törődött most velük?

Janó óvatosan fölemelte Nemeceket a földről és a sáncz földhányására fektette. Aztán vízzel kezdték mosogatni a szemét, a homlokát, az arcját. És néhány percz múlva felnyitotta a szemét

Nemecsek. Bágyadt mosolylyal nézett körül. Mindenki hallgatott.

— Mi van? — kérdezte csöndesen.

De mindenki annyira el volt fogódva, hogy erre a kérdésre senkinek se jutott eszébe felelni. Értelmetlenül néztek rá.

— Mi van? — ismételte és felült a földhányásra. Most Boka odament hozzá :

— Jobban vagy?

— Jobban.

— Nem fáj semmid?

— Nem.

Mosolygott. Aztán ezt kérdezte :

— Győztünk?

De erre már nemcsak hogy nem hallgatott mindenki, hanem mindenki felelt. Egyszerre riadt a kiáltás minden ajkon :

— Győztünk!

Azzal nem törődött senki, hogy Áts Feri még mindig ott állt egy farakás tövében és komolyan, bús haraggal nézte a Pal-utczaiak családi jelenetét.

Boka szólalt meg :

— Győztünk és most a végén már majdnem baj történt és hogy nem történt baj, azt neked köszönhetjük. Ha te hirtelen meg nem jelensz köztünk és nem leped meg Áts Ferit, akkor kiszabadítják a kunyhóból a foglyokat és nem tudom, mi történik.

A kis szőke mintha megharagudott volna ezért.

— Nem igaz, — mondta — ezt ti most azért mondjátok nekem, hogy örüljek, azért mondjátok, mert beteg vagyok.

És végig simította kis homlokát. Most, hogy visszatért arcába a vér, ismét piros volt, látszott ajta, hogy égeti, emészti a láz.

— Most — mondta Boka — azonnal haza fogunk téged vinni. Elég ostobaság volt, hogy ide jöttél. Nem is tudom, hogyan eresztettek ide a szüleid.

— Nem eresztettek. Magam jöttem.

— Hogy-hogy?

— Az apám elment hazulról, ruhát vitt valahova, próbálni. Az anyám pedig átment a szomszédba, melegre tenni a köménymagos levesemet, nem zárta be az ajtót és azt mondta, hogy ha kell valami, csak kiáltsak. És én akkor egyedül maradtam. És felültem az ágyban és hallgatóztam. És nem hallottam semmit, de azért mégis úgy éreztem, mintha hallanék valamit. Zúgott valami a fülemben, lovak jöttek, trombita is volt, kiabálás. Hallottam a Csele hangját, mintha azt kiáltotta volna: «Gyere, Nemecsek, mert bajban vagyunk!» — Aztán hallottam, mikor te kiáltottál: «Ne gyere, Nemecsek, te nekünk nem köllesz, mert te beteg vagy, úgy-e, tudtál jönni, mikor golyóztunk meg mulattunk, bezzeg most nem gyössz, mikor harczolunk és elvesztjük a csatát!» Ezt mondtad Boka. Én úgy hallottam, hogy ezt mondtad. No és akkor hamar kiugrottam az ágyból. És elestem, mikor kiugrottam, mert már olyan régen fekszem, hogy egészen el voltam gyöngülve. De föltápáskodtam a földről és kiszedtem a ruhámat a szekrényből . . . és a cipőmet is és hamar felöltöztem. És már fel voltam öltözve, mikor az anyám bejött. Mikor hallottam a lépését, hogy jön, hamar beugrottam az ágyba, ruhástól és magamra húztam a paplant, egészen a szájamig, hogy ne lássa rajtam a ruhát. Akkor azt mondta az anyám: «Csak bejöttem megkérdezni, hogy nincs-e szükséged valamire.» — És én azt mondtam: «Nincs»

és ő megint kiment és akkor én elszöktem hazulról. De én nem vagyok egy hős, mert én nem tudtam, hogy az olyan fontos, mert én csak bejöttem ide harcolni a többiekkel, hanem mikor megláttam az Áts Ferit, akkor arra gondoltam, hogy én azért nem harcolhattam veletek, mert ez engem a hideg vízben megfűrésztött és akkor nagyon el voltam keseredve és gondoltam: «Na, Ernő, most vagy soha» — és behunytam a szememet és... és... neki ugrottam...

Oly hévvel beszélte ezt el a kis szőke, hogy egészen belefáradt. Köhögni kezdett.

— Ne beszélj tovább, — mondta Boka — majd elmondod máskor. Most haza fogunk téged vinni.

Most Janó segítségével egyenkint kibocsátották a kunyhóból a foglyokat. A melyiknél még volt fegyver, attól elvették. És rendre, szomorúan ballagott ki valamennyi a Mária-utca felől. És a kis fekete vaskémény most mintha gúnyosan pöffögött, köpködött volna. És utánuk sivített a gőzfűrés, mintha ő is barátja lett volna a Pál-utczai győztes seregnek.

Áts Feri maradt utoljára. Még mindig egy farakás tövében állott és a földet nézte. Kolnay meg Csele odalépett hozzá és el akarta tőle venni a fegyverét.

De Boka rájuk szólt:

— Ne bántsátok a vezért.

Azzal odaállt Áts Feri elé:

— Tábornok úr, — mondta neki — maga hősieen harcolt!

A vörösinges szomorúan nézett rá, mintha azt mondta volna neki: «Mit érek én most már a te dicséreteddel?»

Boka pedig hátra fordult és vezényelt :

— Tisztelegj!

S erre a Pál-utczai seregben elnémult a csevegés. Valamennyien sapkájukhoz emelték a kezüket. Előttük állott mereven Boka, ő is a sapkához emelt kézzel. És a szegény kis Nemecekben is fölébredt most a közlegény. Nagynehezen fel-tápaszkodott a földhányásról s támolyogva, úgy, a hogy tudott, ő is vigyázzba vágta magát és szalutált. Tisztelgett szegény annak, a ki oka volt az ő nagy betegségének.

És Áts Feri, miután viszonozta a tisztelgést, elment. A fegyverét magával vitte. Ő volt az egyetlen, a ki magával vihette. A többi fegyver : a híres ezüstvégű lándzsa, a sok ezüstös indián esatabárd ott hevert halomban a kunyhó bejárata előtt. A harmadik számú erődre pedig ki volt tűzve a visszahódított zászló. Geréb vette vissza Szebenicstől a legerősebb harcz hevében.

— Geréb itt van ? — kérdezte nagyra nyílt csodálkozó szemmel Nemecek.

— Igen, — állt elő Geréb.

A kis szöke kérdőleg nézett Bokára. Boka pedig felelt :

— Itt van és jóvatette a hibáját. És ezennel visszaadom neki a főhadnagyi rangját.

Geréb elpirult.

— Köszönöm, — mondta.

Aztán csöndesen hozzátette :

— De ...

— Mi az a «de»?

Geréb zavartan szólt :

— Tudom, hogy ehhez nincs jogom, mert ez a tábornoktól függ, de... én úgy gondolom... én úgy tudom, hogy Nemecek még mindig közlegény.

Nagy csönd lett. Gerébnek ebben igaza volt. A nagy izgalomban mindenki megfeledkezett arról, hogy az, a kinek immár harmadszor köszönhetek mindent, még mindig közlegény.

— Igazad van, Geréb, — szólt Boka. — És mindjárt teszünk is róla. Ezennel kinevezem . . .

De Nemecek közbevágott :

— Én nem akarom, hogy kinevezz . . . én nem azért tettem . . . én nem azért jöttem ide . . .

Boka szigorúnak akart látszani. Rákiáltott :

— Nem az a fő, hogy miért jöttél ide, hanem az a fő, hogy mikor már itt voltál, mit csináltál. Ezennel kinevezem Nemecek Ernőt kapitánynya.

— Éljen!

Ezt mindenki egyszerre kiáltotta. És mindenki szalutált az új kapitánynak, még a hadnagyok és főhadnagyok is, sőt legelől állott maga a tábornok és olyan katonásan kapta a kezét a sapkájához, mintha ő lett volna a közlegény és a kis szőke a tábornok.

Észrevették, hogy egy szegényes ruhába öltözött kis asszony sietett végig a hátuk mögött a grundon és most egyszeribe elibük került.

— Jesszus! — kiáltotta. — Hát itt vagy? Mindjárt tudtam, hogy ide jöttél!

A Nemecek édes anyja volt. Sírt szegény, mert már mindenütt kereste a kis beteg fiát s ide csak azért jött, hogy kérdezősködjék a fiúknál utána. A fiúk körülvették és csitították. A szegény asszony pedig fölpackolta, a maga kendőjét a nyakába kerítette és vitte hazafelé.

— Kísérjük el! — kiáltott Weisz, a ki eddig egy szót se szólt.

És ez az ötlet mindenkinek megtetszett.

— Kísérjük el! — kiáltotta mindenki és már

szedelőztek is fel. A zsákmány-fegyvereket hamar bedobálták a kunyhóba és az egész raj a szegény asszony után zúdult, a ki magához szorította a fiát, hogy a saját teste melegéből is adjon neki valamit és sietve vitte hazafelé.

A Pál-utczán kettős rendekbe sorakoztak, úgy mentek utána. Már rájuk borult az alkonyat. Gyujtogatták a lámpákat és boltokból erős világosság áradt ki a gyalogjáróra. Az emberek, a kik az utczán sietve mentek a dolguk után, meg-megálltak egy pillanatra, mikor ez a különös menet mellettük elhaladt. Elöl egy sovány, szőke kis asszony, a ki kisírt szemmel, sietve ment, magához szorítva egy kis gyereket, a kinek csak az orra látszott ki egy nagy kendőből — s mögöttük egy sereg katonásan lépő, párosával sorakozott fiú, valamennyi egyforma piros-zöld sapkával a fején.

Voltak olyanok is, a kik mosolyogtak. Egy-egy csirkefogó hangosan nevetett rajtuk. De ők erre most nem adtak semmit. Még maga Csónakos is, a ki máskor az ilyen nevetést rögtön és a lehető legalaposabban szokta megtorolni, most nyugodtan ment a többi között, nem is törődve a vidám mesterlegényekkel. Ez olyan komoly és szent dolog volt az ő szemükben, hogy ezt nem zavarhatta meg a világ legvidámabb csirkefogója sem.

A Nemecsek anyjának pedig kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy a hadsereggel törőd-jék. A Rákos-utczai kis ház kapujánál azonban kénytelen volt megállani, mielőtt belépett volna rajta, mert a kis fia megbicsakolta magát és nem volt az a földi hatalom, a mely be tudta volna húzni a kapu alá. Kibontakozott az anyja kar-jából és oda állt a fiúk elé.

— Szerbusztok, — mondta.

Sorra kezét fogtak vele a fiúk. A keze forró volt. Aztán eltűnt anyjával a sötét kapualjában. Egy ajtó csapódott az udvarban, egy kis ablakban világosság gyult ki. És csönd lett.

A fiúk azon vették észre magukat, hogy egyikük se mozdult a ház előtt. Nem szóltak egymáshoz, csak néztek, bámultak be az udvarra, arra a kis világos ablakra, a mely mögött a kis hőst most visszafektették az ágyába. Végre aztán sóhajtott egy nagyon szomorút valamelyik. Csele azt mondta:

— Mi lesz?

És erre ketten-hárman elindultak a sötét kis utcán az Üllői-út felé. Most már mind fáradtak voltak, kimerítette őket a harcz. Hűvös szél járta az utcát, erős tavaszi szél, a mely az olvadó havak hideg lehelletét hozza a hegyekről.

Majd másik csoport indult meg, le a Ferenczváros felé. Végre nem maradt a kapu előtt más, csak Boka meg Csónakos. Csónakos feszengett, várta, hogy Boka menjen. De mivel Boka meg se mozdult, szerényen megszólalt:

— Jössz?

Boka csöndesen mondta:

— Nem.

— Maradsz?

— Igen.

— Hát... akkor szerbusz.

És elment szép lassan, csoszogva, ő is. Boka utána nézett és látta, hogy vissza-visszafordul. Majd a sarkon eltűnt. És a kis Rákos-utca, mely szerényen húzódik meg a lármás, lóvasutas Üllői-út mellett, most sötétben, csöndben nyugodott. Csak a szél zúgott rajta végig s erősen zörgette a gázlámpák üvegtábláit. Egy-egy hevesebb szélrohamra egymásután végig csörgött vala-

mennyi, mintha valami titkos, csörömpölő jelet adtak volna egymásnak a reszkető, libegő-lobogó gázlángok. Ember e pillanatban nem volt más az egész kis utczában, mint Boka János, a tábornok. És mikor Boka János, a tábornok szétnézett az utcán és látta, hogy egyedül van, akkor úgy összeszorult a szíve, hogy Boka János, a tábornok neki dőlt a kapu félfájának és keservesen, szívből, amúgy istenigazában sírvafakadt.

Ő is érezte, tudta azt, a mit egyikük se mert kimondani. Ő is látta, mint pusztul az ő közlegénye lassú, szomorú elmúlással. Tudta, mi lesz ennek a vége s tudta, hogy már nem sokára lesz vége. Nem bánta ő most, hogy győztes hadvezér, nem bánta, hogy ezúttal először nem volt férfiás, komoly, nem bánta, hogy kitört belőle a gyerek, csak sírt és egyre ezt mondogatta:

— Kis barátom... édes jó barátom... édes jó kis kapitányom...

Arra jött egy ember és rászólt:

— Mit sírsz, kis fiú?

De ennek nem felelt. Az ember vállat vont és ott hagyta. Aztán egy szegény asszony jött, nagy kosárral, az is megállt, de az nem szólt. Nézte egy kicsit, aztán ő is elment. Majd egy alacsony termetű emberke jött s befordult a ház kapuján. Onnan nézett rá vissza. Megismerte:

— Te vagy az, Boka János?

Boka ránézett:

— Én vagyok, Nemecek úr.

A szabócska volt, hozta a ruhát a karján. Budán volt, a hova próbálni vitte a férczelt ruhát. De ez az ember már értette Bokát. Ez se azt nem kérdezte tőle: «Mit sírsz, kis fiú?» — se meg nem bámulta, hanem odament melléje, megölelte okos

kis fejét és versenyt kezdett vele sírni. Úgy, hogy fölébresztette Bokában a tábornokot.

— Ne sírjon, Nemecek úr, — mondta a szabónak.

A szabó megtörülte a szemét a kezefejeével és intett egyet a levegőbe. Mintha azt mondta volna: «Úgyis mindegy már minden, legalább egy kicsit kipityeregtem magamat.»

— Isten megáldjon, kis fiam, — mondta a tábornoknak. — Eridj szépen haza.

És bement az udvarba.

Most aztán Boka is megtörülte a szemét és nagyot sóhajtott. Körülnézett az utcán és hazafelé akart indulni. De mintha valami nem eresztette volna. Tudta, hogy nem használ vele semmit, de úgy érezte, mintha szent, komoly kötelessége volna most itt maradni és díszőrséget állani a haldokló katonája háza előtt. Néhány lépést sétált a kapu előtt. Aztán átment a túlsó oldalra és onnan nézte a kis házat.

Most lépések kopogtak az elhagyott kis utca csöndjében. «Valami munkás megy hazafelé», — gondolta és lehorgasztott fővel sétált a túlsó oldalon. Tele volt mindenféle furcsa gondolattal, a mi eddig még soha nem jutott az eszébe. Az élet meg a halál járt az eszében. És sehogy se tudott eligazodni ebben a nagy kérdésben.

A lépések egyre közelebbről hangzottak, de most úgy hallatszott, mintha az, a ki jön, meglassította volna a járását. Óvatosan ment egy fekete árny a házak tövében s a Nemecekék előtt megállott. Benézett a kapun. Be is ment egy pillanatra a kapu alá, aztán megint kijött. Megállt. Várt. Aztán fel-alá kezdett járni a ház előtt s mikor először ért az egyik gázlámpa alá,

a szél félrefújta a kabátja szárnyát. Boka oda nézett. A kabát alól vörösing villant elő.

Áts Feri voit.

És most farkasszemet nézett egymással a két vezér. Életükben először álltak egymással szemtől-szembe, négyszemközt. Itt találkoztak, ez előtt a szomorú ház előtt. Az egyiket a szíve hozta ide, a másikat a lelkiismerete. Nem szóltak egymáshoz egy szót sem. Csak nézték egymást. Aztán Áts Feri megindult és tovább járt fel-alá a ház előtt. Soká, nagyon soká járt. Addig, a míg a házmester elő nem került a sötét udvarból, hogy bezárja a kaput. Akkor odament hozzá Áts Feri, megemelte a kalapját és csendesen kérdezett tőle valamit. Elhallatszott Bokáig, a mit a házmester felelt. Azt mondta :

— Rosszul.

És becsapta a nagy, nehéz kaput. Ez a dörrenés felzavarta az utca csendjét, de aztán elhalt, mint hegyek közt a mennydörgés.

Áts Feri elindult, lassan. Jobbra ment. És Bokának is haza kellett már mennie. Süvöltött a hideg szél és az egyik hadvezér jobbra ment, a másik balra. Még ekkor sem szóltak egymáshoz egy szót sem.

És most végleg elaludt a friss tavaszi éjszakában a kis utca, melyben most már egyedül sétált, uraskodott a szél, megrázva a lámpák üvegjét, megtépázva a sárga gázlángok fényes üstökét, megríkatva egy-két rozsdás szélkakast. Befújt minden hasadékon, befújt még abba a kis szobába is, a hol az asztalnál egy szegény kis szabó ült, ujságpapirosba göngyölt szalonna mellett, csendesen vacsoráztatva s a hol egy kis ágyban egy kis kapitány lihegett, forró arczczal, égő szemmel.

Megzörgette az ablakot, meglebbentette a petróleumlámpa lángját. A csöpp asszony betakarta a gyerekét :

— Fúj a szél, kis fiam.

A kapitány pedig szomorú mosolygással, alig hallhatóan, szinte sűgva mondta :

— A grund felől fúj. Az édes grund felől fúj . . .

IX.

Néhány oldal a Gitt-Egylet nagy könyvéből :

BEJEGYZÉS.

«A mai közgyűlésen a következő határozatokat hoztuk és bejegyezzük őket ezennel az egyleti nagy könyvbe.

I. §.

A nagy könyv 17-ik oldalán van egy beírás, mely így hangzik : nemecek ernő, kis betűvel. Ezen beírás ezennel érvénytelen. Mert ezen beírás tévedésen alapult és ezennel a közgyűlés kijelenti, hogy a nevezett tagot ok nélkül sértette az egylet és ő ezt tisztességesen tűrte, a háborúban mint valóságos hős vett részt, mely történelmi tény. Az egylet ezért kijelenti, hogy a multkori beírás az egylet hibája és hogy ezennel a jegyző ideírja a tag nevét végig csupa nagy betűvel.

2. §.

Ezennel beírom végig csupa nagy betűvel:

NEMECSEK ERNŐ!

Leszik, jegyző, s. k.

3. §.

A Gitt-Egylet közgyűlése egyhangulag köszönetet szavaz Boka János Tábornokunknak azért, mert a tegnapi harczot úgy vezette, mint egy hadvezér a történelemkönyvben és tiszteltünk jeléül elhatároztuk, hogy a Gitt-Egylet minden egyes tagja köteles otthon a történelemkönyvében a 168-ik lapon fölülről a 4-ik sorban «Hunyadi János» cím mellé tintával odaírni: «és Boka János». Ezt azért határoztuk el, mert megérdemli tőlünk a hadvezér, mert ha ő nem csinálta volna olyan jól, akkor a vörösingesek megverték volna minket. És mindenki köteles a «Mohácsi vész» című fejezetben Tomori érsek neve fölé, mert őtet is megverték, czeruzával odaírni: «és Áts Ferencz».

4. §.

Miután Boka János Tábornok tiltakozásunk daczára és erőszakkal lefoglalta az egyleti vagyont (24 kr.), mert hadi czélokra mindenkinek oda

kellett adni amiye volt és pedig ebből csak egy trombitát vettek 1 forint 40-ért, pedig a Röser-bazárban lehet kapni 60-ért és 50-ért, mégis muszájt nekik a drágábbat venni, mert erősebb hangja van és pedig elfoglaltuk a vörösingesektől az ő harczi trombitájukat és most már van két trombita, pedig már egy se kell és ha éppen kell, hát elég egy is, hát elhatároztuk, hogy az egyeslet kérje vissza az egyesleti vagyont (24 kr.) és inkább a Tábornok adja el valahol a trombitát, de nekünk a pénzünk kell (24 kr.), a mit ő meg is ígért.

5. §.

Az egyesleti elnök, Kolnay Pál ezennel megrovást kap a tagoktól, mert az egyesleti gittet ki hagyta száradni. Miután a vitát jegyzőkönyvbe kell foglalni, a vitát ezennel jegyzőkönyvbe foglalom :

Elnök: Én a gittet azért nem rágtam, mert a háborúval voltam elfoglalva.

Barabás tag: Ja, ez nem kifogás.

Elnök: Barabás mindig hecczel és én rendreutasítom, én szívesen megrágom a gittet, mert tudom, mi a tisztesség és azért vagyok elnök, hogy rágjam az alapszabályok szerint, de hecczelni nem hagyom magamat.

Barabás tag: Én nem hecczelek senkit.

Elnök: De hecczelysz.

Barabás tag: De nem.

Elnök: De igen.

Barabás tag: De nem.

Elnök: Jó, legyen a tied az utolsó:

Richter tag: Tisztelt egyeslet! Én azt indítványozom,

zom, hogy az elnök ellen írjunk be a nagy könyvbe egy megrovást, mert elmulasztotta a kötelességét.

A tagok: Úgy van! Úgy van!

Elnök: Én csak arra hivatkozom, hogy most az egyszer bocsásson még meg nekem az egylet, legalább azért, mert tegnap olyan jól harczoltam, mint egy vad oroszlán és én voltam a hadsegéd és én a legnagyobb veszélyben kirohantam a sánczra és lenyomott a földre az ellenség és szenvedtem a birodalomért, hát most mért szenvedjek még külön is, mert nem rágtam meg a gittet.

Barabás tag: Az más.

Elnök: Az nem más.

Barabás tag: De más.

Elnök: De nem.

Barabás tag: De igen.

Elnök: Jó, legyen tied az utolsó.

Richter tag: Kérem indítványom elfogadását.

Egylet: Elfogadjuk, elfogadjuk.

A baloldalon: De nem fogadjuk el.

Elnök: Szavazzunk.

Barabás tag: Kérek névszerinti szavazást.

Elnök: Névszerint szavazás.

Szavazás megejtetik.

Elnök: Három szótöbbséggel kimondta az egylet, hogy Kolnay Pál elnök megrovásban részesül. Ez disznóság.

Barabás tag: Az elnöknek nincs joga gorombáskodni a szótöbbséggel.

Elnök: De van.

Barabás tag: De nincs.

Elnök: De van.

Barabás tag: De nincs.

Elnök: Jó, legyen tied az utolsó!

A napirendnek nem lévén több pontja, elnök az ülést bezárja.

Aláírva :

Leszik, jegyző, s. k.
Kolnay, elnök, s. k.
 még most is fenntartom,
 hogy disznóság.

X.

A Rákos-utczai kis sárga házban nagy volt a csönd. Még a lakók is, a kik rendszerint hangos pletykára szoktak gyűlni az udvarra, most lábujjhegyen mentek el a Nemicsek szabó ajtaja előtt. A cselédek hátra vitték porolni a ruhát meg a szőnyeget az udvar legvégébe és ott is csak kiméletesen bántak velük, csak hogy a beteg meg ne hallja a lármát. Ha a szőnyegek álmélnkodni tudtak volna, most el is álmélnkodtak volna azon, hogy a dühös püfölés helyett ma szelid kis ütésekben van részük...

És be-benéztek a lakók az üvegajtón;

— Hogy van a kis fiú?

Mindenik ezt a választ kapta;

— Rosszul, nagyon rosszul.

A jó asszonyok hoztak egyet-mást:

— Asszonyság, fogadja el ezt a kis jó bort...

Vagy:

— Ha meg nem sértem, itt van egy kis cukorféle...

A kis szőke asszony, a ki kisírt szemmel nyitogatta az ajtót, a jószívűeknek megköszönte szépen az ajándékokat, de hasznukat bizony nem nagyon vette. Meg is mondta egyiknek-másiknak:

— Nem eszik szegényke, már két napja alig hogy belé tudjuk önteni azt a pár kanál tejecskét.

Három órakor hazajött a szabó. Az üzletben volt, a honnan munkát hozott haza. Vigyázva, csöndesen nyitott be a konyhába és nem is kérdezett semmit a feleségétől.

Csak ránézett. És a felesége meg ő reá nézett. És már mind a ketten értették is egymást. Csöndesen állottak egymással szemben, a szabó le se tette a kabátokat, a melyeket a karján hozott.

Aztán lábujjhegyen bementek mind a ketten a szobába, a hol a kis fiú feküdt az ágyon. Bizony nagyon megváltozott a Pál-utca egykor vidám közlegénye, most szomorú kapitánya. Lesoványodott, a haja megnőtt, az arcza beesett. Nem volt halavány és talán éppen az volt a dologban szomorú, hogy mindig piros volt a két orcája. Nem egészséges pirosság volt ez. A belső tűznek volt a sugárzása, a mi napok óta szüntelenül égette.

Megállottak az ágy mellett. Szegény, egyszerű emberek voltak, a kik sok bajon, viszontagságon, búbánaton mentek már keresztül, hát nem sopánkodtak. Csak állottak lehorgasztott fővel és a földet nézték. Aztán nagycsöndesen megkérdezte a szabó:

— Alszik?

Az asszony nem is mert szóval felelni, csak a fejével bólintott igent. Mert most már úgy feküdt az ágyban a kis fiú, hogy még azt se lehetett tudni: alszik-e vagy ébren van.

Szerény kopogtatás hallatszott kívülről, az udvari ajtó felől.

— Talán a doktor, — súgta az asszony.

A férje küldte:

— Nyiss ajtót.

Az asszony kiment és ajtót nyitott. Boka állott a küszöbön. Az asszonyka arcán szomorú mosoly jelent meg, mikor a fia barátját meglátta.

— Bejöhetek?

— Be, fiam.

Bejött.

— Hogy van?

— Sehogy.

— Rosszul?

Meg se várta a feleletet, bement, ő is a szobába. Az asszony utána. És most hárman állottak az ágy mellett és hárman nem szóltak egy szót sem. S a hogy így állottak az ágy mellett, a kis beteg mintha megérezte volna, hogy őt nézik, hogy miatta hallgatnak, csöndesen, lassan kinyitotta a szemét. Előbb az apjára nézett nagy-szomorúan, aztán az anyjára. Mikor azonban végül Bokát meglátta, elmosolyodott. Alig hallható, gyöngye hangon mondta neki:

— Te itt vagy, Boka?

Boka közelebb lépett az ágyhoz.

— Itt vagyok.

— Itt is maradsz?

— Itt.

— Egészen addig, a míg meghalok?

Most erre nem tudott mit felelni Boka. Rá-mosolygott a barátjára, aztán mintegy tanácsot kérve, hátranézett az asszonyra. De az asszony akkor már háttal fordulva állott és a köténye csücskét valahova a szeme közelébe emelte.

— Bolondot beszélsz, fiam, — mondta a szabó és köszörülte a torkát. — Khm! Khm! Bolondot beszélsz.

De Nemecsek Ernő ezuttal rá se hederített

arra, a mit az apja mondott. Bokára nézett és intett a fejével az apja felé.

— Ezek nem tudják, — mondta.

Most már Boka is megszólalt:

— Dehogyan nem tudják. Jobban tudják, mint te.

Megmozdult, valahogyan nagynehezen föltápáskodott a vánkósáról és felült az ágyban. Nem tűrte, hogy segítsenek neki. Felemelte az ujját a levegőbe és komolyan mondta:

— Ne hidd el nekik, a mit mondanak, mert csak hecczből mondják. Én tudom, hogy meghalok.

— Nem igaz.

— Azt mondtad: nem igaz?

— Azt.

Szigorúan nézett rá:

— Hát én hazudok talán?

Csitították, hogy ne haragudjék, mert senki sem vádolja hazugsággal. De ő ezuttal szigorú volt és rossz néven vette, hogy nem hisznek neki. Tekintélyes arcot vágott és kijelentette:

— Hát szavamat adom neked, hogy meghalok.

A házmesterné dugta be a fejét az ajtón:

— Asszonyosság... az orvos.

Bejött az orvos és mindenki tisztelettel üdvözölte az orvost. Nagyon szigorú öreg ember volt a doktor. Egy szót se szólt. Nagy mogorván biccentett egyet a fejével és egyenesen az ágyhoz ment. Megfogta a fiú kezét, aztán a homlokát simította végig. Majd a mellére hajtotta a fejét és hallgatózott. Az asszony nem állta meg, hogy meg ne kérdezze:

— Kérem... doktor úr... rosszabbul van?

Most szólt először az orvos:

— Nem.

De ezt nagyon furcsán mondta. Úgy mondta, hogy rá se nézett az asszonyra. Aztán vette a kalapját és indult. A szabó szolgálatkészen szaladt ajtót nyitni neki:

— Kikisérem, doktor úr.

Mikor a konyhában voltak, a doktor intett a szemével a szabónak, hogy csukja be a szobaajtót. A szegény szabó sejtette, hogy mit jelent az, mikor a doktor négy szemközt akar vele beszélni. Becsukta az ajtót. Most mintha valami barátságosabb kifejezést öltött volna az orvos arca.

— Nemecsek úr, — mondta neki — maga férfiember, én magával őszintén fogok beszélni. A szabó lehajtotta a fejét.

— Ez a kis fiú már nem éri meg a reggelt. Talán még az estét se.

Meg se mozdult a szabó. Csak néhány pillanat múlva kezdett némán bölintgatni a fejével.

— Azért mondom, — folytatta az orvos — mert maga szegény ember és baj volna, ha a csapás váratlanul érné. Hát . . . jó lesz, ha . . . ha gondoskodik . . . ha gondoskodik arról . . . a miről ilyenkor gondoskodni szokás . . .

Nézte még egy kicsit, aztán hirtelen a vállára tette kezét.

— Isten áldja meg. Egy óra múlva visszajövök.

A szabó már nem hallotta ezt. Csak bámulta maga előtt a konyha tisztára súrolt tégláját. Észre se vette, hogy az orvos kiment. Csak egyre az kavargott a fejében, hogy gondoskodni kell. Valami olyanról kell gondoskodni, a miről ilyenkor gondoskodni szokás. Mit értett ez alatt az orvos? Csak nem koporsót?

Betámolygott a szobába és leült egy székre. Nem lehetett szavát venni, hiába ment hozzá a felesége :

— Mit mondott a doktor?

Csak bólogatott, bólogatott.

Most mintha valami vidámság ömlött volna el a kis fiú arcán. Bokához fordult :

— Te János. Gyere ide.

Odament hozzá.

— Ülj ide az ágyam szélére. Mersz?

— Hogyne mernék! Ugyan miért ne mernék?

— Mert esetleg félsz attól, hogy meg talállok halni, a mikor te éppen itt ülsz az ágyamon. De ettől nem kell félni, mert ha én érzem, hogy meghalok, akkor én előbb szólok.

Odaült mellé.

— No, mit akarsz?

— Te, — mondta a kis fiú, átölelve a nyakát és a füléhez hajolva, mintha valami nagy titkot mondana neki — mi lett a vörösingesekkel?

— Megvertük őket.

— De aztán?

— Aztán hazamentek a fűvészkertbe és gyűlést tartottak. Vártak egészen késő estig, de Áts Feri nem jött. Aztán megunták a várást és elmentek haza.

— Hát mért nem jött Áts Feri?

— Mert szégyelte magát. És tudta, hogy le fogják csapni a vezérségről, mert elvesztette a csatát. Aztán ma ebéd után megint gyűlést tartottak. Erre már eljött Áts Feri. Tegnap itt láttam éjszaka a házatok előtt.

— Itt?

— Igen. Megkérdezte a házmestertől, hogy jobban vagy-e.

Erre nagyon büszke lett Nemecsek. Nem hitt a füleinek:

— Ő maga?

— Ő maga.

Jól esett neki. Boka folytatta:

— Hát mondom, gyűlést tartottak a szigeten és nagy lármát csaptak. Borzasztó veszekedés volt, mert mindenki le akarta csapatni Áts Ferit és csak ketten voltak az ő pártján: a Wendauer meg a Szebenics. És a Pásztorok nagyon ellene voltak, mert az idősebbik Pásztor akart vezér lenni. És az lett a vége, hogy le is csapták a vezérségről és vezérré választották az idősebbik Pásztort. De tudod, mi történt?

— Mi?

— Az történt, hogy mikor végre lecsöndesedtek és megvolt az új vezér, akkor odament a szigetre a fűvészkerti őr és azt mondta nekik, hogy az igazgató ezt a lármát nem tűri tovább és kidobta őket a kertből. A szigetet meg bezárták. Ajtót tettek a hídra.

Ezen szívből nevetett a kapitány.

— Na ez jó, — mondta. — És honnan tudod.

— Kolnay mesélte. Most, mikor ide jöttem, találkoztam vele. Ment a grundra, mert megint közgyűlése van a gitt-egyletnek.

Erre a szóra elfintorította az arcát a kis fiú.

Halkan mondta:

— Ezeket már nem szeretem. Ezek kis betűvel írták a nevemet.

Boka sietett megnyugtatni:

— Már kijavították. Nemcsak hogy kijavították, de csupa nagy betűvel írták be a nagy könyvbe a nevedet.

Nemecsek tagadólag rázta a fejét:

— Ez nem igaz. Ezt te nekem csak azért mondod, mert beteg vagyok és meg akarsz vigasztalni.

— Dehogy azért mondom. Azért mondom, mert igaz. Szavamra mondom, hogy igaz.

A kis szőke megint fölemelte sovány ujjacskáját a levegőbe:

— Most még a szavadat is adod a hazugságra, hogy megvigasztalj.

— De...

— Ne beszélj!

Rákiáltott. Ő, a kapitány, a tábornokra! A szó szoros értelmében rákiáltott, a mi a grun-
don rettenetes bűn lett volna, de itt nem volt az.
Boka mosolyogva tűrte.

— Jó, — mondta — ha nem hiszed nekem, majd meglátod mindjárt magad. Külön dísz-
okiratot csináltak a számodra és mindjárt itt lesznek vele. Elhozzák neked. Eljön az egész
egylet.

De a kis szőke még most se hitte:

— Ha majd látom, akkor elhiszem!

Boka vállat vont. Azt gondolta magában:
«Még jobb is, hogy nem hiszi, legalább annál na-
gyobb lesz az öröme, ha meglátja őket.»

De ezzel a dologgal akaratlanul is felizgatta
a beteget. Nagyon bántotta szegényt ez az igaz-
ságtalanság, a mit a gitt-egylet vele szemben el-
követett. Önmagát ingerelte.

— Látod, — mondta — a mit ezek velem
elkövettek, az csunyaság volt!

Boka már nem mert szólni, mert félt, hogy
még izgatottabbá lesz. Sőt mikor megkérdezte
tőle:

— Úgy-e, igazam van?

Ráhagyta.

— Igazad van.

— Pedig, — mondta Nemecsek és felült a párnájára — pedig én úgy harczoltam értük is, mint a többiekért, hogy nekik is megmaradjon a grund, pedig én tudom, hogy én magamnak nem harczoltam, mert én már többé úgyis soha nem látom a grundot.

Elhallgatott. Törte kis fejét ezen a rettenetes gondolaton, hogy nem látja többé a grundot. Gyerek volt. Szívesen itt hagyott volna mindent ezen a földön, csak a grundot, a grundot, az «édes grundot» ne kellett volna itt hagynia.

És a mi az egész betegsége folyamán nem történt meg vele, most erre a gondolatra könnyek szöktek a szemébe. De nem a szomorúság ríkatta meg, hanem a tehetetlen harag az ellen a hatalmas valami ellen, a mi nem engedi, hogy még egyszer elmenjen a Pál-utczába, az erődök alá, a kunyhó mellé. Most eszébe jutott a gépház, a kocsiszín, a két nagy eperfa, a melyről levelet szokott szedni Cselének, mert Cselének nagy selyemhernyó-tenyésztete volt otthon és azoknak kellett az eperfa-levél és Csele gigerli volt és Csele sajnálta a finom ruháját fáramászással tönkretenni és Csele ezért őt küldte fel a fára, mert ő volt a közlegény. A nyurga kis vaskéményre gondolt, mely vígan pöfögött s fújta a tiszta kék ég felé a hófehér gőzfelhöcskéket, melyek gyorsan, pillanat alatt oszlottak semmivé. És mintha idáig hallatszott volna az az ismerős, süvítő hang, a mit a gőzfűrész ad, mikor neki megy a hasábfának és apróra metéli.

Kipirult az arcza, felragyogott a szeme. Felkiáltott: A grundra akarok menni!

És mivel senki se felelt erre a kiáltásra, megismételte, de most már daczosabban, követelő hangon :

— El akarok menni a grundra!

Boka megfogta a kezét :

— Majd eljössz, a jövő héten, ha meggyógyulsz, megint eljössz.

— De nem! — erősködött. — Most akarok odamenni! Most rögtön! Adjátok rám a ruhámat és én fölteszem a fejemre a Pál-utczai sapkát.

A párnája alá nyúlt és diadalmas arczczal kotorásztta onnan elő a laposra nyomott piroszöld sapkát, a melytől egy pillanatra se vált meg. Föltette a fejére.

— Adjátok rám a ruhámat!

Az apja búsan mondta :

— Majd ha meggyógyulsz, Ernő.

De most már nem lehetett bírni vele. A hogy beteg tüdeje bírta, kiabált :

— Én nem gyógyulok meg!

És miután ezt parancsolólag mondta, senki se mondott neki ellent.

— Nem gyógyulok meg! — kiáltotta. — Ti hazudtok nekem, mert én jól tudom, hogy meghalok és én ott halok meg, a hol nekem tetszik! Én ki akarok menni a grundra!

Persze, erről szó sem lehetett. Odasiettek mind hozzá, rábeszélést, csitították, magyarázták neki :

— Most nem lehet . . .

— Csunya az idő . . .

— Majd a jövő héten . . .

És most is visszatért mindig a szomorú szó, a melyet már alig mertek az okos szemébe mondani :

— Majd ha meggyógyulsz.

De minden szóra rájuk czáfolt. Mikor a csunya időről beszéltek, melegen, fényesen süttött be a nap a kis udvarra, az éltető, erős sugarú tavaszi nap, a mitől minden életet kap s a mitől csak éppen Nemecek Ernő nem tudta visszakapni az életet.

És valósággal előntötte a láz a kis fiút. Boiondul hadonászott, piros volt, kitágultak finom kis orrlyukai. És szónokolt:

— A grund — kiáltotta — az egy egész birodalom! Ti azt nem tudjátok, mert ti még sohasem harczoltatok a hazáért!

Künn kopogtattak. Az asszony kiment.

— Kerlek, — mondta az urának — Csetneky úr van itt.

A szabó kiment a konyhába. Ez a Csetneky úr fővárosi hivatalnok volt, a ki a ruháit Nemeceknél csináltatta. Mikor a szabót meglátta, idegesen szólt:

— Mi van a duplasor-gombos barna ruhámmal?

Belülről hallatszott a szomorú szónoklás:

— Harsogott a trombita... és csupa por volt a grund... Előre! Előre!

— Kérem, — mondta a szabó — ha tetszik, most felpróbálhatja a nagyságos úr, de arra kell kérnem, hogy itt a konyhában tessék... ezer bocsánat... mert a kis fiam nagyon beteg... benn fekszik...

— Előre! Előre! — hangzott a szobából egy rekedten kiabáló gyerekhang. — Utánam! Teljes roham! Látjátok ott a vörösingeseket? Elől megy Áts Feri az ezüst lándzsával... most mindjárt a vízbe fognak dobni!

Csetneky úr figyelt:

— Mi az?

— Kiabál szegényke.

— Hát ha beteg, minek kiabál?

A szabó vállat vont:

— Már nem is beteg az, kérem... a végét járja... lázában beszél az istenadta...

És kihozta a szobából a duplasor-gombos barna kabátot, mely fehér szálakkal volt összeférczelve. Mikor az ajtót nyitotta, kihailatszott:

— A sánczárookban csönd! Vigyázz! Most jönnek... már itt is vannak! Trombitás, fújd meg a trombitát!

Tölcsért csinált a kezéből:

Tratá... trará... tratatá!

És rákiáltott Bokára:

— Te is fújjad!

És Boka is kénytelen volt tölcsért csinálni a kezéből és most már ketten trombitáltak: egy fáradt, rekedt, gyöngye kis hang, meg egy másik, egészséges hang, a mely azonban oly szomorúan hangzott. Bokának már a torkát fojtogatták a könnyek, de azért bírta, emberül állta és úgy tett, mintha neki is örömet okozna, mikor fújja.

— Sajnálom, — mondta Csetneky úr, miközben ingujjra vetkőzött, — de nekem nagy szükségem van a barna ruhára.

— Tratá! Tratá! — hangzott a szobából.

A szabó ráadta a kabátot. És csöndesen kezdett beszélgetni:

— A hóna alatt vág.

— Igenis kérem.

(— Tratá! Tratá!)

— Itt ez a gomb magasan van, ezt varrja majd lejjebb, mert szeretem, ha a vasalás szépen kifekszik a mellre.

— Igenis, nagyságos úr.

(— Teljes roham! Előre!)

— És az ujjá mintha egy kicsit rövid volna.

— Nem gondolom.

— De nézze csak jól meg. Minden kabátnak rövide csinálja az ujját, ez a maga baja!

— Dehogy ez az én bajom! — gondolta a szabó és megjegyezte a krétával a kabát ujját.

Benn pedig nőttön-nőtt a lárma.

— Haha! — kiáltott a gyerekbang — hát itt vagy? Most itt álsz előttem! Végre megfoghatlak, te rettenetes vezér! Na most, na most! Lássuk, ki az erősebb?

— Vattát tegyen bele, — mondta Csetneky úr. — A vállába egy kicsit és a mellre egy kicsit, jobbról-bairól.

— Puff! (Földhöz vágtalak!)

Csetneky úr levetette a barna kabátot és a szabó rásegítette azt, a miben jött.

— Mikor lesz készen?

— Holnapután.

— Jó. De dolgozzon rajta, nehogy megint csak egy hét múlva kapjam meg. Van most egyéb dolga is?

— Csak a gyerek ne volna beteg, nagyságos uram.

Csetneky úr vállat vont:

— Az szomorú dolog, én nagyon sajnálom, de mondom, nekem a ruhára szükségem van és nagyon sürgősen kell. Lászon csak hozzá azonnal.

A szabó sóhajtott egyet:

— Hát majd hozzálátok.

— Ásszolgája! — mondta Csetneky úr és vígan távozott. Még az ajtóból egyszer visszakiáltott:

— De rögtön üljön neki!

A szabó megfogta a szép barna kabátot és arra gondolt, a mit az orvos mondott. Gondoskodni kell arról, a miről ilyenkor gondoskodni szokás. Hát jó, nekiül azonnal a munkának. Ki tudja, mire kell az a pénz, a mit majd ezért a barna kabátért kap. Talán az asztaloshoz vándorol ez a néhány forint, ahhoz az asztaloshoz, a ki a kis koporsókat csinálja. És Csetneky úr büszkén fog feszíteni a dunaparti korzón az új ruhájában.

Visszament a szobába és rögtön nekilátott a varrásnak. Most már oda se nézett az ágyra, csak gyorsan kapkodta a tűt, a czéznát, hogy hamarosan végezzen a munkával, mert a munka mindenképen sietős volt. Csetneky úrnak is kellett, meg talán az asztalosnak is kellett.

A kis kapitánynyal pedig most már nem lehetett bírni. Erőre kapott és felállott az ágyban. Hosszú hálóingecskéje a bokájáig ért. Fején kaczkíásan félre volt csapva a piros zöld sapka. Szalutált. Most már hörögve beszélt és a tekintete valahol a semmiben révedezett:

— Jelentem alásan, tábornok úr, földhöz vágtam a vörösinges vezért, kérem az előléptetést! Úgy nézzenek rám, hogy én most már kapitány vagyok! Én harczoltam a hazáért és én meghaltam a hazáért! Trará! Trará! Fújjad, Kolnay!

Félkezével belekapaszkodott az ágya fejébe:

— Bombázzatok, erődök! Hahá! Ott a Janó! Vigyázz, Janó! Te is kapitány leszel, Janó! És neked nem fogják kis betűvel írni a nevedet! Pfuj! Rossz szívű fiúk vagytok! Irigykedtetek rám, mert a Boka engemet szeretett és mert én voltam a barátja, nem pedig ti! Az egész gitt-egylet egy butaság! Kilépek! Kilépek az egyletből! Csöndesen tette hozzá:

— Kérem jegyzőkönyvbe venni.

És a szabó a kis alacsony asztal mellett most se nem látott, se nem hallott. Fürgén járt csontos ujja a kabát szövetjén, villogott a tű, a gyűszű. Az ágyra nem nézett volna a világot sem. Attól félt, hogy ha oda talál nézni, egyszeribe elmegy a kedve mindentől, földhöz csapja a Csetneky úr finom barna kabátját és odaborul a kis fia mellé.

Most leült az ágyban a kapitány és hallgatógon nézte a paplant.

Boka halkán kérdezte :

— Fáradt vagy?

Nem felelt. Boka betakargatta. Az anyja megigazította feje alatt a párnát :

— Most maradj csöndben. Pihenj.

Ránézett Bokára, de látszott a tekintetén, hogy nem látja. Csodálkozó arcot vágott. Azt mondta neki :

— Apa ...

— Nem, nem, — szólt fojtott hangon a tábornok — én nem vagyok az apa ... nem ismeresz? Én Boka János vagyok.

Fáradt hangon, értelmetlenül mondta utána a beteg :

— Én ... Boka ... János ... vagyok ... Most hosszas csönd lett. A kis fiú lehunyta a szemét s hosszasat, nagyot sóhajtott, mintha minden szomorú ember minden fájdalma az ő kis lelkébe szorult volna.

Csőnd volt.

— Talán el fog aludni, — súgta a kis szőke asszony, a ki már alig állt a lábán a sok virrasztástól.

— Hagyjuk, — felelt suttogva Boka.

Félre ültek, egy kopott zöld divánra. Most a

szabó is abbahagyta a munkát, letette a térdére a barna kabátot s lehajtotta a fejét az alacsony asztalra. Mindenki hallgatott. És álmos csönd volt, a légy röpülését is meg lehetett volna hallani.

Az ablakon át gyermekhangok szűrődtek be az udvarról. Mintha sok gyerek lett volna künn, a mint csöndesen beszéltek egymással. És egyszerre ismerős szó ütötte meg Boka fülét. Egy nevet hallott, a mint suttogva mondta valaki:

— Barabás.

Fölkelt és lábujjhegyen kiment a szobából. Mikor a konyha üvegajtáját kinyitotta és kilépett az udvarra, ismerős arcokat látott. Egy csomó Pál-utczai fiú állott félénken az ajtó közelében.

Ti vagytok?

— Igen, — suttogta Weisz. Itt van az egéssz gitt-egylet.

— Mit akartok?

— Hoztunk neki egy dísz-okiratot, a melyikben piros tintával le van írva, hogy az egylet bocsánatot kér tőle és hogy a nagykönyvbe csupa nagy betűvel írtuk be a nevét. Itt van a nagykönyv is. És itt van az egész küldöttség.

Boka a fejét csóválta:

— Hát nem tudtatok előbb jönni?

— Miért?

— Mert most alszik.

A küldöttség tagjai egymásra néztek.

— Azért nem tudtunk hamarabb jönni, mert nagy vita volt, hogy ki legyen a küldöttség elnöke. És eltartott egy félóráig, a míg a Weiszt megválasztottuk.

Az asszony jelent meg a küszöbön.

— Nem alszik, — mondta — most félrebeszél.

A fiúk mereven álltak. Mind meg voltak döbbenve.

— Gyertek be, fiúcskák, — mondta az asszony — talán föleszmél szegényke, ha beneteket meglát.

És kitárta előttük az ajtót. Sorra beléptek, elfogódottan, tisztelettel, mintha templomajton mentek volna be. Már künn, a küszöb előtt levették a kalapjukat. És mikor a legutolsó után csöndesen becsukódott az ajtó, már mind a szobaajtó küszöbén állottak, némán tisztességtudóan, nagyranyílt szemmel. A szabót nézték, meg az ágyat nézték. A szabó még erre sem emelte föl a fejét, a karjára hajtotta és hallgatott. Nem sírt. Csak már nagyon fáradt volt. Az ágyban pedig nyitott szemmel feküdt a kapitány, nehezen, mélyen lélegzett, vékonyszélű kis szája nyitva volt. De nem ismert meg senkit. Ő most már talán olyan dolgokat látott, a miket földi szemmel nem is lehet látni.

Az asszony tolta előre a fiukat :

— MenjeteK oda hozzá.

Lassan meg is indultak az ágy feié. De nehezen mentek. Egyik bátorította a másikat :

— Eredj te.

— Te menj előre.

Barabás szólt :

— Te vagy a küldöttségi elnök.

És Weisz erre szép lassan az ágyhoz ment. A többiek is odasomfordáltak mögéje. A kis fiú rájuk se nézett.

— Beszélj, — súgta Barabás.

És Weisz remegő hangon kezdte :

— Te ... Nemecsek ...

De nem hallotta Nemecek. Lihegett és merően nézett a fal felé.

— Nemecek! — ismételte Weisz és már a torkán volt a sírás. Barabás a fülébe súgott:

— Ne bögj.

— Nem bögök, — felelt Weisz és örült, hogy ennyit is mondhatott sírás nélkül. Aztán összeszedte magát.

— Mélyen tisztelt kapitány úr! — kezdte a beszédet és egy írást húzott elő a zsebéből. — Midőn itt megjelentünk... és én mint elnök... ezennel az egylet nevében... mert mi tévedtünk... és mi mind tetőled most bocsánatot kérünk... es ebben a dísz-okiratban... itt le van írva az egész...

Hátra fordult. Már két könnycsepp ragyogott a szemében. De a hivatalos hangot, az ő legnagyobb örömüket, nem hagyta volna el a világ minden kincséért sem.

— Jegyző úr, — súgta hátra — adja ide az egyleti könyvet.

Leszik szolgálatkészen adta oda. Weisz félénken tette le az ágy szélére és fellapozta benne azt az oldalt, a hol a «Bejegyzés» volt.

— Ide nézz, — mondta a betegnek — ez az.

A beteg szeme azonban lassan lecsukódott. Vártak. Aztán Weisz megint szólt:

— Nézd meg.

Nem felelt. Most mind közelebb mentek az ágyhoz. Az asszony reszketve tört magának utat a fiúk közt. Ráhajolt a gyermekére.

— Te, — mondta valami idegen, csodálkozó, reszkető hangon a férjének — ez nem lélezkzik...

A mellére hajtotta a fejét.

— Te! — kiáltott most hangosan, nem törődve semmivel. — Nem lélekezik!

A fiúk hátra húzódtak. A kis szoba egyik sarkába állottak, szorosan egymás mellé. Az egyleti könyv leesett az ágyról, nyitva, úgy, a hogy Weisz fellapozta.

Az asszony most már sivített :

— Te! Hideg a keze!

— És a nagy, fojtott csöndben, mely ezeket a szavakat követte, hallani lehetett, a mint a szabó, a ki eddig némán, mozdulatlanul ült a zsámolyon, fejét a karjára hajtva, egyszerre zokogni kezdett. Csöndesen, alig hallhatóan, a hogy komoly, felnőtt emberek szoktak. És a válla rángatózott a sírástól. És még most is vigyázott szegény a Csetneky úr barna kabátjára, mert lecsúsztatta a térdéről, hogy a könnyei rá ne folyjanak.

Az asszony pedig ölelte, csókolta a kis halott gyereket, aztán letérdelt az ágya elé, a kis párnába temette az arcát és ő is zokogni kezdett. Nemecsek Ernő gitt-egyleti titkár, a Pál-utczai grund kapitánya pedig örök csöndességben, falfehéren, lehunyt szemmel feküdt hanyatt az ágyban s most már bizonyos volt róla, hogy semmit nem lát és semmit nem hall, a mi körülötte történik, mert a Nemecsek kapitány látásáért és hallásáért eljöttek az angyalok és elvitték oda, a hol csak az olyanok hallanak édes muzsikát és látnak fényes tündöklést, mint a milyen Nemecsek kapitány volt.

— Későn jöttünk, — súgta Barabás.

Boka a szoba közepén állott és lehorgasztotta a fejét. Még az imént, néhány perczel ezelőtt, mikor az ágy szélén ült, alig tudta visszafojtani

a sírást. És most csodálkozva érezte, hogy nem jön könny a szemébe, hogy nem tud sírni. Aztán körülnézett, valami mérhetetlen ürességgel a lelkében. Meglátta a sarokban meghúzódó fiúkat. Elöl Weisz, kezében a díszokirattal, a mit Nemesek már nem láthatott.

Odament hozzájuk :

— Menjetek szépen haza.

És ezek, szegények, szinte megőrültek annak, hogy elmehetnek innen, ebből az idegen kis szobából, a hol halva feküdt a pajtásuk az ágyon. Egymásután somfordáltak ki a szobából a konyhába, a konyhából a napfényes udvarra. Utolsónak maradt Leszik. Szándékosan maradt utolsónak. Mikor már mind künn voltak, lábujjhegyen odament az ágy mellé és csöndesen fölvette a földről az egyleti könyvet. Ránézett az ágyra és a csöndes kis kapitányra.

Aztán kiment ő is, a többiek után, a napfényes udvarra, a melynek gyatra fácskáin madarak csipogtak, fiatal, vidám kis verebek. Nézték a madarakat, álltak az udvarban. Nem értették az egészet. Tudták, hogy a pajtásuk meghalt, de az értelmét nem tudták. Csodálkozva néztek egymásra, mint a kik elbámulnak valami nagyon érthetetlen, nagyon idegen dolgon, a mit most láttak először életükben.

*

Alkonyatkor nekivágott Boka az utczának. Tanulnia kellett volna, mert holnap nehéz nap következett. Nagy latin lecke. És már régóta nem felelt, biztosra vette, hogy Rác tanár úr ki fogja hívni. De nem volt kedve a tanuláshoz.

Félrelökte a könyvet meg a szótárt és elment hazulról.

Czél nélkül kóborolt az utczákon. Valahogyan kerülgette a Pál-utczát meg az ismerős környéket. Fájt a szíve arra a gondolatra, hogy viszont kell látnia a grundot a mai szomorú napon.

De akármerre is ment, mindenütt emlékeztette valami Nemecekre.

Az Üllői-út . . .

Itt baktattak hárman, Csónakossal, mikor először mentek kémszemlére a fűvészkertbe.

A Köztelek-utcza . . .

Emlékezett rá, mikor egyszer, délben, iskola után megállottak ennek a kis utcának a közepén és Nemecek nagykomolyan előadta, mint vették el az előttevaló napon a Pásztorok a Múzeumkertben a golyóikat. Csónakos meg a dohánygyárhoz ment és a pinczeablak vasrostélyáról dohányport szippantott fel. Hogy tüszköltek!

A Múzeum környéke . . .

Onnan is visszafordult. És érezte, hogy minél inkább kerüli a grundot, annal erősebben vonzza arrafelé valami fájó érzés. És mikor aztán egyszerre elhatározta magában, hogy elmegy a grundra, kerülő nélkül, egyenesen, bátran, akkor valami könnyebbség szállott a lelkére. Sietett, hogy minél előbb érjen oda. És minél közelebb érezte magát az ő birodalmukhoz, annái nagyobb volt a nyugalom, mely a szívét elárasztotta. A Mária-utczában már oly tisztán érezte ezt, hogy szaladni kezdett, csak hogy minél előbb érjen oda. És a mikor az egyre sötétedő alkonyatban a sarokra ért és meglátta a jól ismert szürke palánkot, megdobbant a szíve. Meg kellett álnia. Most már nem volt miért sietnie, most már itt volt. Lassú lép-

tekkel közeledett a grund felé, melynek kis ajtaja nyitva volt. Az ajtó előtt, a deszkapalánkhoz támaszkodva pipálgatott Janó. Mikor Bokát meglátta, vigyorogva intett feléje:

— Megvertung őket!

Boka szomorú mosolylyal felelt. De Janó tűzbe jött:

— Megvertung... Kidobtung... Kikergertung...

— Igen, — mondta csöndesen a tábornok.

Aztán megállt a tót előtt, kis ideig hallgatott, majd ezt mondta:

— Tudja-e, Janó, mi történt?

— Mi?

— Meghalt a Nemecek.

A tót nagyot nézett. Kivette a pipát a szájából.

— Melyik az a Nemecek? — kérdezte.

— Az a kis szőke.

— Aha! — mondta a tót és visszatette a pipát a szájába. — Szeginy.

Boka bement az ajtón. Most csöndesen nyugodott előtte a nagy, üres darab városi föld, mely annyi vidám órának volt már tanuja. Lassan végig ment rajta és elérkezett a sánczárokhoz. Még látszottak a sánczon a harez nyomai. A homok tele volt lábnyomokkal. A földhányás egyes darabjai leomlottak, mikor másztak elő az árokból a fiúk.

És sötéten, feketén állottak egymás mellett a farakások, tetejükön az erődökkel, melyeknek oldalfalai végig voltak öntve az ő saját külön puskaporukkal: homokkal.

Leült a földhányásra a tábornok és a tenyerére támasztotta az állát. Most csönd volt a grundon.

A kis vaskémény így estére kihült s várta a reggelt, a mikor a szorgalmas kezek megint alája fűtenek. A fűrészt is pihent és a kis ház aludt a rügyező vadszőlő-indák között. Messziről, mintha álomban hangzott volna, ide hallatszott a város robaja. Kocsik robogtak, emberek kiáltottak innen-onnan és egy szomszéd ház valamelyik hátsó ablakából, a hol talán a konyha volt s a hol már égett a lámpa, vidám énekhang szállott fejéle. Valami cseléd énekelt.

Felállott Boka és oldalt került a kunyhó felé. Megállt azon a helyen, a hol Nemecek leterítette Áts Ferit, mint hajdanta Dávid Góliáthot. Lehajolt a földre és úgy kereste a drága lábnyomokat, a melyek épp úgy el fognak tűnni a homokból, mint a hogy az ő kis barátja eltűnt ebből a földi világból. Fel volt túrva azon a helyen a föld, de lábnyomokat nem látott benne. Pedig megismerte volna a Nemecek kis lábának a nyomát, hiszen olyan kicsi volt, hogy még a vörösingesek is elbámultak, mikor a fűvészkerti romban meglátták a cipője nyomát, a mely még a Wendauerénél is kisebb volt. Azon az emlékezetes napon...

Sóhajtván ment tovább. Elment a harmadik számú erődhöz, a melyen először látta meg a kis szőke Áts Ferit. Mikor az ránézett és lekiáltott rá:

— Félsz, Nemecek?!

Fáradt volt a tábornok. Testét-lelkét elgyötörte ez a mai nap. Támolygott, mintha erős bort ivott volna. Nagynehezen felkapaszkodott a második számú erődre és meghúzódott benne. Itt legalább senki sem látta, senki sem zavarta, elgondolkozhatott a kedves emlékeken és talán ki is sírhatta volna magát, ha ugyan tudott volna sírni.

Hangokat hozott feléje a szellő. Lenézett az erődről és két kis sötét alakot látott meg a kunyhó előtt. A sötétben nem ismerte meg őket s figyelt, hogy vajjon közéjük tartoznak-e, rájuk ismer-e a hangjukról.

A két fiú csöndesen beszélt egymással.

— Te, Barabás, — mondta az egyik — hát most itt vagyunk ezen a helyen, a hol a szegény Nemicsek megmentette a birodalmat.

Hallgattak. Azután ez hallatszott:

— Te, Barabás, béküljünk itt most ki, de örökre és igazán; nincs értelme annak, hogy mi haragudjunk egymásra.

— Jó, — mondta meghatottan Barabás — én kibékülök veled. Úgyis azért jöttünk ide.

Megint csönd volt. Némán álltak egymással szemben és mindenik azt várta, hogy a másik kezdje a békülést. Végre aztán megszólal Kolnay:

— Hát szerbusz.

Barabás elérékenyülten felelt:

— Hát szerbusz.

Kezet fogtak. Sokáig álltak így, kéz a kézben. Aztán nem szóltak egy szót se, csak összeölelkeztek.

Ez is megtörtént. Ez a csoda is megesett. Boka felülről, az erődből nézte őket, de nem árulta el magát. Ő is egyedül akart maradni, meg aztán arra is gondolt, hogy mi az ördögnek zavarja meg őket.

Aztán elindult a Pál-utcza felé a két kis ember, halkán beszélgetve. Azt mondta Barabás:

— Holnapra sok van latinból.

— Igen, — mondta Kolnay.

— Neked könnyű, — sóhajtott Barabás —

mert te tegnap feleltél. De én már régen nem feleltem, énrám a napokban rám kerül a sor.

Kolnay ezt mondta :

— Vigyázz, mert a második caputból a tizedik sortól a huszonharmadikig kimarad. Ki van jegyezve a könyved?

— Nincs.

— Hát csak nem fogod azt is megtanulni, ami kimarad? Majd én elmegyek most hozzád és kijegyzem a könyvedet.

— Jó.

Íme, ezeknek már a lecke járt a fejükben. Ezek hamar felejtettek. A mért Nemecek meghalt, azért Rác tanár úr életben maradt, főképpen pedig életben maradtak ők is.

Elballagtak, eltűntek az est sötétjében. És most végre egyesegyedül maradt Boka. De nem volt nyugta az erődben. Meg aztán későre is járt az idő. A józsefvárosi templom felől lágy harangszó szállott.

Lejött az erődből és megállt a kunyhó előtt. Láta visszajönni Janót a Pál-utczai kis kapuból a kunyhója felé. Farkcsóválva, szaglászva szaladt mellette a Hektor. Megvárta őket.

— Na? — mondta a tót. — Ifiúr nem hazamegy?

— De már megyek, — felelte Boka.

Megint vigyorgott a tót :

— Otthon jó meleg vacsora.

— Jó meleg vacsora, — ismételte gépiesen Boka és arra gondolt, hogy a Rákos-utczában, a szegény szabóéknál is vacsorához ül most a konyhában a két kis ember : a szabó meg a felesége. És benn a szobában gyertyák égnek. És ott van a Csetneky úr duplasorgombos szép barna kabátja.

Úgy véletlenségből bepillantott a kunyhóba. A deszkafalhoz támasztva furcsa eszközöket látott meg. Kerek, piros-fehér bádogtáblát, olyanféle korongot, a minőt a vasúti örök tartanak a rúdjánál fogva, mikor a gyorsvonat elrobog az őrház előtt. Meg egy háromlábú alkotmányt, a melynek a tetején sárgarézcső volt. Meg fehérre festett karókat . . .

— Mi ez? — kérdezte.

Janó benézett:

— Ez. Ez mérnök úré.

— Milyen mérnök úré?

— Építézmérnök úré.

Bokának rettenetesen megdobbant a szíve:

— Építézmérnök? Mit akar az itt?

Janó szippantott egyet a pipából:

— Építeni fognak.

— Itt?

— Igen. Hétfőn gyűnnek munkások, felássák grundot . . . csinálnak pincze . . . fundamentum . .

— Mi!? — kiáltott Boka. — Ide házat építenek?

— Házat, — mondta egykedvűen a tót, — nagy háromemeletes házat . . . a kié a grund, az csináltatja házat. És bement a kunyhóba.

Bokával fordult egyet a világ. Most már előtörtek a szemeiből a könnyek. Sietett, aztán rohánvást futott a kapu felé. Menekeült innen, erről a hűtelen darab földről, a melyet ők annyi szenvedéssel, annyi hősiességgel védtek meg s a mely most hűtlenül elhagyja őket, hogy egy nagy bérkaszárnnyát vegyen a hátára, örök időre.

A kapuból még visszanézett egyszer. Mint a ki a hazáját hagyja el, örökre. És abban a nagy fájdalomban, mely erre a gondolatra a szívét

összeszorította, csak egy csöppecske, csak egy nagyon kicsi vigasztalás vegyült. Ha már szegény Nemecsek nem érte meg azt, hogy a gitt-egylet bocsánatkérő küldöttségét fogadhassa, legalább nem érte meg azt sem, hogy elveszik tőle a hazáját, a miért meghalt.

És másnap, mikor az egész osztály néma, ünnepi csöndben ült a helyén és Rác tanár úr komoly léptekkel, lassan, ünnepélyesen ment föl a katedrára, hogy onnan a nagy csöndben halk szóval emlékezzék meg Nemecsek Ernőről és felszólítsa az egész osztályt, hogy holnap délután három órakor valamennyien fekete, vagy legalább is sötét ruhában gyülekezzenek a Rákos-utczában, Boka János komolyan nézett maga elé a padra és most először kezdett derengeni egyszerű gyermeklelkében a sejtés arról, hogy tulajdonképpen mi is az az élet, a melynek mindnyájan küzdő, hol bánatos, hol vidám szolgálai vagyunk.

UNIVERSUM

8-ik (új háborús) kötete.

Haditechnikai olvasmányok:
a szárazföldön, a vizen, a
vizben és a levegőben ví-
vott harczok fegyvereinek,

A HADITECHNIKA CSODÁI-

nak a leírása, a harczszin-
tereknek, a hadsereg táplálá-
sának ismertetése; a termé-
szettudományok, a földrajz
és az egészségtan köréből
való érdekes olvasmányok.

Évkönyv a család és ifjúság számára.

Szerkeszti :

HANKÓ VILMOS.

Ára kötve 15 korona.

MAGYAR KÖNYVTÁR.

Szerkeszti RADÓ ANTAL.

Elsőrangú hazai és külföldi írók regényei, elbeszélések, versek, színművek, ismeretterjesztő művek sorozata.

Minden füzet külön is kapható. * Egy-egy szám ára 40 fillér.

799. Nothnagel Hermann: A halál. Fordította *Schöpfung Aladár*.
800. Gyulai Pál: Bírálatok. Összeválogatta és bevezetéssel ellátta *Benedek Marcell*.
- 801—802. Dr. Mikes Lajos: Az 1870—71-diki német-francia háború.
803. Radó Antal: Háborús strófák.
- 804—805. Aage Madelung: A szív.
806. Krúdy Gyula: Zenélő óra. Elbeszélések.
- 807—808. Roda Roda: A szimuláns és egyéb elbeszélések.
809. Kenedi Géza: Naiv emlékiratok.
- 810—811. Ludwig Ganghofer: A zarándokút. Ford. *Benedek Marcell*.
812. Berzeviczy Albert: Magyar utazók Olaszországban a múlt század első felében.
813. Alexander Castell: A hadipilóta. Ford. *Benedek Marcell*.
- *814. Heltai J. és Makai E.: A királyné apródja.
815. Pásztor József: Emberképek. Vidám történetek.
- 816—817. Balmer és Harg: Trant, a psychologus detektív. Fordította *Benedek Marcell*.
- 818—819. Gyulai Pál válogatott költeményei. Kiadta *Császár Ernő*.
- *820—822. Ibsen: Rosmersholm. Fordította *Ambrus Zoltán*.
823. Rudolf Herzog: Az óriás. Fordította *Benedek Marcell*.
824. Riedl Frigyes: Shakespeare és a magyar irodalom.
- 825—826. Heltai Jenő: Végeladás.
- 827—828. Paul Bourget: A házugság. Fordította *Benedek Marcell*.
829. Deák Ferencz húsvéti ezikke és a kicgyezést védő verse. A bevezetést írta dr. Fáy Gyula.
830. Selma Lagerlöf: Marianna. Ford. *Benedek Marcell*.
- 831—832. Karinyth Frigyes: Legenda az Ezerarczu Lélekről és egyéb elb.
- *833—835. Schiller: Stuart Mária. Fordította *Radó Antal*.
836. Balla Ignác: Kis emberek.
837. Merrick: Visszahív a múlt. Ford. *Sáfr Andor*.
- 838—839. Isolde Kurz: Bálint lovag szerelme.
- 840—841. Hangay-Kiss-Oláh: Háborús versek.
842. Porzsolt Kálmán: Egy színész naplójából.
- 843—844. Lengyel elbeszélők. Fordította *Bányay Károly*.
- 845—846. Ambrus Zoltán: Régi és új színművek. II. sorozat.
847. Beöthy Zsolt: Ferencz József királyunk és Erzsébet királynénk emlékezete. Két beszéd.
- 848—849. Bárony Istv.: Vadásztáska.
850. Villányi Andor: A férj és egyéb elbeszélések.
- 851—856. A világháború naplója. XI—XIII.
- *871—874. Ibsen Henrik: Peer Gynt. Drámakölt. Ford. *Sebestyén Károly*.
875. Bródy Sándor: A kötőró és egyéb elbeszélések.
- 876—877. Gaghy Dénes: A székelyek. Hangulatok, mondai és történeti vázlatok.
- 878—879. Orczy bárónő: Lady Molly kalandjai. Detektív-történetek. Angolból ford. *Kisléghi Kálmán*.
- 880—881. Drasche - Lázár Alfréd: A kutyaőr és egyéb történetek.
- 882—884. Molnár Ferencz: A Pál-utcai fiúk.

A *-gal jelzettek szindarabok.

Kapható minden könyvkereskedésben.

